

EVA MALÍŘOVÁ, PETRA FRÜHBAUEROVÁ,
KRISTÝNA HRUBANOVÁ, DŽESTR

Lidé v pohybu

Metodika pro práci s tématy uprchlictví a migrace

Autorský tým NaZemi: Eva Malířová, Petra Frühbauerová, Kristýna Hrubanová, Džestr

Spolupracovali: Jan Kapitola, Martin Křivánek, Kateřina Šmajzrová

Autorky a autoři aktivit: Adam Čajka, Tomáš Čakloš, Džestr,
Barbora Ficková, Petra Frühbauerová, Eliška Hanzlová, Kristýna Hrubanová,
Jan Kapitola, Martin Křivánek, Lucie Kulhavá, Eva Malířová,
Kateřina Šmajzrová, Helena Šnevajsová, Anna Týčová,
Milan Vítek, Dan Vykoukal, Pavel Žalský

Děkujeme všem, kteří se do příprav zapojili.

Nomuun Batchuluun, Marek Bula, Petr Čáp, František Ficek, Pavel Fuchs,
Eliška Hanzlová, Jana Hrušková, Tomáš Jungwirth, Marcel Klimeš,
Václav Krajňanský, Radka Lacinová, Jakub Macek, Eva Marvanová, Markéta Musilová,
Šárka Oplatková, Irena Pajerová, Kateřina Parvonič, Jaroslav Rajl, Miloš Říha,
Petra Vacková, Petr Vaněk, Kateřina Vítková, Pavla Vyhnánková, Dan Vykoukal

Obsah

SLOVO NA ÚVOD	2	2. Současná uprchlická situace v Evropě a České republice	48
LIDÉ V POHYBU.....	3	Uprchlická „krize“	48
Proč se zabývat kontroverzním tématem v oddíle	3	Evropský přístup k migraci	48
O metodice.....	4	Český přístup k migraci	51
I. METODICKÁ PODPORA	7	3. Data a čísla	55
1. Uprchlictví a migrace: aktuální kontroverzní téma	8	Nucené vysídlování a žádosti o azyl ve světě, Evropě a České republice	55
2. Co obnáší práce s kontroverzními tématy? ..10		Situace ve vybraných zemích	58
2.1 Emoce – překážka, či podpora učení?	11	III. CÍLE A AKTIVITY	60
2.2 Postoje.....	11	Cíle pro práci s tématem uprchlictví a migrace:	
2.3 Hodnoty jako kompas v jednání.....	13	Otevřené srdce a otevřené kritické oko	61
2.4 Kritické myšlení: otázky a souvislosti, různé perspektivy, informace	18	1. Empatie jako předpoklad jednání za spravedlnost a rovnost.....	62
3. Jak začít?	22	2. Zacházení s různorodostí a oceňování odlišnosti.....	64
3.1 Jaký typ programu zvolit?	23	3. Myšlení v souvislostech	66
3.2 Role lektora/lektorky programu.....	24	4. Kritické myšlení a otevřená mysl.....	68
3.3 Jak vést diskuzi	27	5. Nenásilné řešení problémů a pomoc druhým	70
3.4 Jak vést reflexe	32	AKTIVITY A PROGRAMY	72
3.5 Besedy: Jak se na ně připravit?	35	Vstupní aktivity	72
4. Popis vybraných metod	37	Aktivity podle oblastí cílů.....	72
4.1 Techniky na podporu kritického a systémového myšlení	37	Co pro nás téma znamená	76
4.2 Diskuzní techniky	39	Sabira a Halit.....	78
Seznam použitých zdrojů	43	Kytka identity	86
II. INFORMAČNÍ MANUÁL	45	Kdo utíká z Konga?	89
1. Základní pojmy.....	46	Hoax má krátké nohy	94
Migrace.....	46	Přijmeme, či nepřijmeme?	103
Integrace	47	IV. ODKAZY NA DALŠÍ ZDROJE	109
		Informační zdroje	110
		Aktivity a jiné metodiky	115
		Materiály k použití v programech	120

Slovo na úvod

Skauting je nedílnou součástí společnosti. Všude na Zemi působí skautské oddíly v místních komunitách, ovlivňují lokální dění, ale díky propojenosti světa i dění globální. Posláním skautingu je dělat svět kolem nás lepším, hledat způsoby, jak prostřednictvím každodenního jednání uplatňovat vliv, který jako jednotlivci i jako hnutí máme. Ve středu skautského výchovného úsilí stojí mladý člověk, kterého skauting formuje tak, aby dokázal přijímat výzvy, které se ve společnosti objevují, a uměl na ně reagovat v souladu se skautskými ideály.

Otázka uprchlictví a migrace takovou výzvou je. Jsme zemí, ve které sice mnoho uprchlíků a uprchlic nenajdeme, přesto jí tzv. uprchlická krize smývá. Téma je součástí mnoha malých soukromých debat i velké celospolečenské diskuze. Vyvolává emoce a odhaluje postoje. Objevuje se soucit, odhodlání a energie pomoci, nejistota i strach. Někdy jsme svědky agresivní a nenávistné rétoriky, a to nejen v anonymním prostředí internetu. Otázka, jakým informacím věřit, se stává stále palčivější.

Skauti a NaZemi připravili tuto metodiku jako pomůcku pro skautské vedoucí a další pedagogy a pedagogy, kteří se tématům uprchlictví a migrace chtějí v práci s dětmi či mladými lidmi věnovat. Přináší informace, programy a aktivity, odkazy na další kontext. Zejména ale ukazuje cesty, jak si poradit s kontroverzními tématy obecně. Jak připravit bezpečné prostředí pro diskuzi a prozkoumávání těchto témat. Nepopisuje jedinou cestu, kudy je možné se vydat. Nabízí inspiraci.

Nezapomínejme na hodnoty skautského slibu a zákona a snažme se je vnášet do debat a aktivit nejen ve skautských oddílech, ale i mimo ně. Vedme mladé lidi k porozumění propojenosti světa, vzájemnému respektu, konstruktivnímu a nenásilnému řešení konfliktů. Zasazujme se za spravedlnost a posilujme hodnotu svobody, odpovědnosti a rovnosti mezi lidmi nezávisle na odlišnostech mezi nimi.

Eva Měřínská
náčelní
Junák – český skaut

Petra Frühbauerová
ředitelka
NaZemi

Lidé v pohybu

Žijeme v propojeném světě, globální rozměr je součástí našeho každodenního života. Vzdálené události mají vliv na nás a my máme vliv na události vzdálené. Jedním z projevů této propojenosti, která spojuje blízké a vzdálené, je fakt, že lidé migrují. Uprchlíctví a migrace jsou témata, která jsou součástí naší každodennosti. S tématem lidí v pohybu se setkáváme v médiích, při diskuzích s přáteli i rodinou, na sociálních sítích i na řadě dalších míst. Nelze se mu vyhnout. Uprchlíctví a migrace je současně příkladem kontroverzního tématu: nedává jasné odpovědi, vzbuzuje silné emoce a rozděluje společnost.

V současné době se uprchlívání a migrace stává tématem politickým a ideologickým. V první řadě je to však životní situace a realita milionů lidí. Počet lidí, kteří museli opustit své domovy kvůli konfliktům, perzekucím nebo porušování lidských práv, v posledních letech výrazně roste. V roce 2015 se jednalo o pět milionů lidí, kteří byli nuceni prchat v rámci své země (4,2 mil.) nebo i mimo ni (839 tis.). Celkový počet nuceně vysídlených osob v roce 2015 dosáhl téměř 60 milionů, což znamená 40% nárůst za poslední 3 roky.¹ Tento růstový trend i nadále pokračuje, proto se dá očekávat, že o problematice budeme slyšet stále častěji. Je tedy důležité, abychom se dokázali v tomto tématu zorientovat a naučili se s ním pracovat.

Pokud vycházíme ze základních principů skautingu, je jednou z našich povinností hledat v životě hodnoty, které převyšují ty materiální. Dále máme povinnost vůči ostatním, měli bychom usilovat o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, prokazovat úctu a lásku bližním i přírodě kolem nás. V neposlední řadě máme povinnost také sami k sobě, kdy se máme snažit o vlastní rozvoj.² Tyto tři základní principy nás vedou k tomu, abychom se tématem uprchlívání a migrace zabývali, a zároveň nám poskytují oporu a východiska pro to, jak s ním pracovat.

Tato metodika si klade za cíl skrze podporu práce s tématy uprchlívání a migrace ilustrovat práci s kontroverzními tématy obecně. Opírá se o skautské hodnoty, je ale vedle vedoucích skautských oddílů určena i všem ostatním pedagogům a pedagožkám formálního a neformálního vzdělávání.

PROČ SE ZABÝVAT KONTROVERZNÍM TÉMATEM V ODDÍLE

Je několik důvodů, proč bychom se měli ve skautských oddílech uprchlíváním a migrací, případně jinými kontroverzními tématy zabývat. Spočívají jednak v poslání skautského hnutí, jednak v potřebách budoucnosti. Zde pojmenováváme klíčové důvody, proč nelze téma opomíjet.

Téma uprchlívání je důležité samo o sobě, protože v něm jde o životy a práva lidí.

Téma uprchlívání výrazně ovlivňuje naši – českou, evropskou společnost a její schopnost soužití, a tudíž i život dětí a mladých lidí.

1 UNHCR (2015): Mid-Year Trends 2015. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/56701b969.html> (cit. 13. 3. 2016).

2 Stanovy spolku Junák – český skaut, z. s. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/stredisko/administrativa/novy-obcansky-zakonik-stanovy/nove-stanovy?autologin=1> (cit. 14. 3. 2016).

Je třeba vyvažování mediálního obrazu a kritické čtení manipulace skrze média. Buď proto, že média nevyváženě prezentují pouze některé aspekty témat, nebo podávají informace přímo zavádějící. V programech se pak můžeme zaměřit na mediální gramotnost, anebo dát pozornost těm aspektům uprchlictví, o kterých se mlčí.³

Oddíl by měl být bezpečným prostředím pro kontroverzní témata. Už velmi malé děti se snaží porozumět světu i s jeho konflikty a nespravedlnostmi. Aby z nich vyrostli lidé, kteří dokáží hledat řešení napříč názorovým i hodnotovým spektrem společnosti, potřebují bezpečný prostor pro prozkoumávání kontroverzních a komplexních témat, s nimiž je seznamují média, která se objevují v jejich okolí nebo která znají z vlastní zkušenosti.

Příprava mladých lidí na život v demokratické společnosti, řešení dilemat života a světa jsou jedním z cílů, které si skauting klade. Schopnost nakládat s konflikty a kontroverzemi a řešení dilemat do přípravy na život patří.

Máme oporu ve skautském výchovném systému (kompetence a body Stezky) i v Rámcových vzdělávacích programech českého vzdělávacího systému.

Diskutovat kontroverzní témata je součástí demokratického procesu. Práce s kontroverzními tématy napomáhá mladým lidem rozvíjet řadu dovedností potřebných k aktivnímu občanství – otevřenost, snahu pochopit druhého, diskuzní dovednosti a nenásilné řešení konfliktů.⁴ Participace v občanské společnosti, v komunitním či politickém životě je charakteristická vzájemným respektem a nenásilím a je uskutečňována v souladu s principy lidských práv a demokracie.⁵

Kontroverzní témata pomáhají rozvoji kritického myšlení. Učí nás zkoumat a ověřovat naše předpoklady, perspektivy a úhly pohledu, zpracování informací, zdůvodňování, rozvoji analytických dovedností a komunikačních schopností. Pomáhají rozvíjet naše dovednosti dialogu a kreativního myšlení.

Věnovat se kontroverzním tématům může být významným přínosem pro osobní a emoční rozvoj – pomáhá mladým lidem porozumět svým pocitům, vyjasňovat si hodnoty. To přispívá sebezpoznání a sebedůvěře potřebné k tomu myslet sami za sebe.

O METODICE

Metodika nabízí cesty, kudy se do tématu pustit.

Najdete zde:

- ▶ Metodickou podporu, jak na kontroverzní témata (část I., [kapitola 1.](#) a [kapitola 2.](#)).
- ▶ Metodickou podporu pro to, jaký typ programu zvolit a jak si poradit s rolí lektora/lektorky (část I., [kapitola 3.1–3.2](#)).

3 Tkaczyk, M., Pospěch, P., Macek, J. (2015): Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize. Dostupné z: https://www.academia.edu/19606917/Anal%C3%BDza_medi%C3%A1ln%C3%ADho_pokryt%C3%AD_uprchlick%C3%A9_krize_v%C3%BDzkum-n%C3%A1_zpr%C3%A1va (cit. 14. 3. 2016).

4 Oxfam (2006): Teaching Controversial Issues. Str. 3. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues> (cit. 14. 3. 2016).

5 Hoskins, B., Kerr, D. (2012): Report 4: Final Study Summary and Policy Recommendations: Participatory Citizenship in the European Union. Dostupné z: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/report_4_final_study_summary_and_policy_recommendations.pdf (cit. 15. 3. 2016).

- Metodickou podporu pro organizaci besed, vedení diskuzí a reflexí (část I., [kapitola 3.3–3.5](#)).
- Popis metod podporujících rozvoj myšlení a diskuzní dovednosti (část I., [kapitola 4.](#)).
- Informační manuál: rychlou orientaci v tématu migrace a uprchlictví ([část II.](#)).
- Hotové aktivity a programy na téma uprchlictví a migrace rozdělené podle 5 oblastí cílů ([část III.](#)).
- Odkazy na další zdroje informací, materiály pro programy a jiné existující metodiky ([část IV.](#)).
- Samostatný web www.lidevpohybu.eu s dalšími aktivitami.

Kdo a jak může příručku použít?

Příručka je zamýšlena pro skautské vedoucí, ale i instruktory a instruktorky kurzů, které bude asi víc než konkrétní programy zajímat otázka metodiky práce s kontroverzními tématy. Chtěli jsme, aby programy nabídly něco vedoucím všech věkových kategorií – něco málo světlouškám a včátům, více pak skautům a skautkám a roverům a rangers.

Jaký způsob použití příručky je pro vás nejlepší, záleží na tom, kterému z přístupů jste nejbliž. Zkuste si vybrat podle následujícího návodu.

A/ Programy si rád/a dělám sám/a, v metodice jsem dost silný/á. Jen si nejsem jistý/á, jak uchopit tohle téma.

Přečtěte si pro ujasnění informací k tématu informační část ([kap. II.](#)), podívejte se na možnosti, k jakým cílům má smysl programy směřovat ([kap. III.](#)). Můžete využít nabízené metody ([kap. I. 4.](#)) a materiály k vlastním programům ([kap. IV. 2.](#)) Ale možná vám něco přinese i metodická část věnovaná kontroverzním tématům obecně ([kap. 1. a 2.](#)), protože jimi se ve skautské činnosti často nezabýváme.

B/ Přemyslím, že nějaký program o uprchlictví a migraci by to chtělo zařadit, ale je to příliš náročné na přípravu, abych se v tom sám/a zorientoval/a a vymyslel/a program.

Programy vymýšlet nemusíte, podívejte se na [část III.](#), na začátku najdete přehled cílů, na které dává smysl se při práci s tématem uprchlictví a migrace zaměřit. Pak si můžete podle anotací vybrat vhodný program a stáhnout si ho z webu www.lidevpohybu.eu, pokud náhodou nepatří mezi ty tištěné. Podpoří vás také informační část ([kap. II.](#)) a kapitola věnující se roli lektora/lektorky a jak se na ni připravit ([kap. 3.2](#)).

C/ Mám docela jasno, nač program zaměřit, ale mám obavu, aby se to nevyklo z rukou. Abychom se třeba nepohádali.

Nejvíc vás asi bude zajímat metodická část příručky ([kap. I.](#)). Přečtěte si kapitolu Jak vést diskuze ([kap. 3.3](#)), najdete tu i nějaké tipy na to, jak reagovat v horkých chvílích (také viz [kap. 2.1](#)), a hodně pomohou diskuzní techniky ([kap. 4.2](#)) a aktivity reflexe ([kap. 3.4](#)). Ale nejdřív si přečtěte [kapitoly 2.1 až 2.3](#), které objasňují, jakou roli emoce v procesu učení hrají a co nám říkají. Můžete se také zamyslet nad vlastní pozicí v diskuzi ([kap. 3.2](#)).

D/ Nemyslím, že je dobrý nápad, dělat programy na téma uprchlictví. Myslím, že tohle by se s dětmi nemělo řešit. Ale jsem zvědavý/á, co jste vymysleli.

To vás bude nejdřív zajímat [kapitola 1. a 2.](#) z metodické části, ve které se věnujeme charakteristice kontroverzních témat a tomu, co přinášejí účastníkům a účastnicím i vedoucím. A potom by vás mohla zajímat otázka, jak nakládat s vlastním názorem ([kap. 3.1–3.5](#)). Kromě možných pozic lektora/lektorky poskytujeme oporu pro vedení diskuzí a reflexí. V práci vám také mohou pomoci konkrétní představené metody ([kap. 4.](#)).

E/ Jsem přesvědčen/á, že jste zaujatí a neobjektivní. Ale možná mi to přinese nějakou metodickou inspiraci.

Jestli to tak je, tak klobouk dolů, že čtete tyto řádky. Svědčí to o otevřené mysli, a to se cení. Přečtěte si východiska metodiky (najdete v následujících odstavcích). Pokud pro vás platí zájem o metodickou

inspiraci, věříme, že [kapitoly 1. až 5.](#) budou k užítku (téma uprchlictví se v nich objevuje pouze v několika konkrétních příkladech).

Jak metodika vznikla

Před létem 2015 vznikl metodický materiál **Uprchlíctví na táborech**. Šlo o materiál dávající k dispozici programy, které se zabývaly tématy uprchlictví a migrace a pocházely z různých starších příruček. Materiál měl sloužit jako minimální podpora pro ty vedoucí, kteří hledali způsob, jak živé téma pro děti zpracovat. Junák – český skaut na podzim 2015 inicioval vznik důkladnější metodiky, kterou držíte v ruce.

V týmu autorů a autorek jsme vytvořili koncept, který je založený na tom, že kolem nás existuje dostatek zkušeností s podobnými programy a skautští vedoucí jsou navíc kreativní, rádi vytváří programy sami, pokud mají dostatek podkladů. Chtěli jsme tedy shromáždit, co je k dispozici, poskytnout orientaci v existujících materiálech (ať už metodických, nebo tematických), které lze v programech využít, a v obecné rovině dát podporu v principech práce s kontroverzními tématy.

Oslovili jsme různé vedoucí oddílů, kteří už programy o uprchlictví a migraci realizovali. Ti své programy pro použití v příručce upravili a poskytli. Jiné programy jsme vytvořili, abychom pokryli důležité cíle práce s tématem.

Příručku tvoří tištěná část s ukázkovými aktivitami a web www.lidevpohybu.eu, který nabízí další hotové programy ke stažení, ale i množství odkazů na další zdroje informací, metodiky a podklady k přípravě aktivit. Podklady na webu budou dále doplňovány.

Východiska metodiky

Každé veřejné sdělení stojí na více či méně vědomých předpokladech a hodnotách. Proto ani tuto metodiku nelze prezentovat jako neutrální. Je však vedena snahou o poctivost, otevřenost a transparentnost. Transparentnost v deklarování východisek, hodnot a cílů, ke kterým chceme vést, a poctivost v kritickém myšlení, projevující se snahou o pokrývání různých perspektiv a úhlů pohledu, v práci se zdroji a daty.

Když se člověk hlásí ke konkrétním hodnotám, neznamená to rovnou, že má jasné řešení dilemat. Ani tato příručka ne. Smyslem programů zabývajících se uprchlictvím a migrací, není dávat odpovědi, ale přispět k rozvoji kompetencí mladých lidí se s otázkami a výzvami života vypořádávat a hledat ty nejlepší cesty, umět hledat nejjednodušší řešení na složité otázky. Zároveň však chceme posilovat určité hodnoty. Hodnoty slouží jako orientační bod, o který se lze opřít. A je důležité zkoumat, co pro koho dané hodnoty znamenají a jak se odrážejí v konkrétních dilematech.

Najít společné řešení mohou i lidé opačně hodnotově orientovaní, tedy s jinou motivací, a naopak spor v interpretacích, závěrech i řešeních mohou mít lidé podobně hodnotově orientovaní. Více o hodnotách a jejich fungování najdete v [kapitole 2.3.](#)

- ▶ Vycházíme z přesvědčení o rovnosti lidí nezávisle na jejich původu, zkušenosti, jazyku, kultuře, barvě pleti či hodnotách, na které kladou důraz.
- ▶ Východisko rovnosti mezi lidmi je základem pro jakékoliv další uvažování. V tomto se opíráme o Listinu základních práv a svobod. Pod evropskými hodnotami chápeme takové, které prospívají jak člověku, který je vyznává, tak lidem, s nimiž v duchu těchto hodnot jedná. Jsou součástí pilířů skautingu: služba sobě, služba druhým a služba nejvyšší Pravdě a Lásce.
- ▶ Zároveň vycházíme z toho, že každý člověk je jedinečný a je charakterizován příslušností do různých definovaných skupin. Proto nelze přistupovat k člověku na základě jediné charakteristiky.
- ▶ Důležité je také naše východisko poznávání. Všichni interpretujeme svět skrze čočky našeho kulturního pozadí, hodnot a zkušeností. Každá perspektiva je omezená a na každé téma existuje více pohledů. Z toho vyplývá, že ucelenější pochopení nějakého tématu bez zkoumání jiných úhlů pohledu není možné.

I. METODICKÁ PODPORA

1. Uprchlíctví a migrace: aktuální kontroverzní téma

Co je kontroverzní téma

Kontroverzní témata jsou charakteristická tím, že vzbuzují silné emoce a mají tendenci rozdělovat společnost či komunitu (rodinu, oddíl, ...).

Je to dáno tím, že u nich lidé silně zastávají určitá přesvědčení, protichůdná vysvětlení a řešení, založená na předpokladech, zkušenostech, zájmech a hodnotách. Otázky spojené s kontroverzními tématy nemohou být vypořádány jednoduše odvoláním se k důkazům a faktům.

Mezi kontroverzní témata může ve skautském prostředí patřit třeba otázka trestů a odměn, nošení skautských krojů nebo alkohol na skautských akcích. V širším prostředí pak například kyberšikana, obavy z radikalizace mladých, nastavení mezinárodního obchodu apod.

▷ **Kontroverznost tématu se může proměňovat v čase a situaci.** Téma uprchlictví a migrace je dlouhodobé globální téma, miliony lidí musejí opouštět domovy už léta, aktuálním a kontroverzním se však v ČR stalo až nyní. Je to hezky vidět na reakcích lidí na materiály, které vznikaly v předchozích letech. Řada příruček globálního vzdělávání se tématům migrace věnovala i v českém kontextu již před rokem 2014. Některé pedagožky a pedagogové, vedoucí je běžně zařazovali. Zatímco dříve prošlo vydávání příruček bez silnějšího vzbuzování emocí ve společnosti, v současné situaci se i nevinná ledolamka nazvaná „objímání na hranicích“, která uvozuje přemýšlení nad smyslem zdí a hranic, jen kvůli svému názvu stává výbušnou, protože silně evokuje postoj otevřenosti.

▷ **Kontroverzní témata jsou každodenností našeho života.** A to tím spíš, že díky vzájemné propojenosti světa se stále častěji setkáváme s různými perspektivami, tedy různými pohledy na problém nebo téma.

▷ **Téměř každé téma se může stát kontroverzním,** pokud členové skupiny zastávají různé interpretace událostí, mají různé hodnotové rámce, emoce a osobní zkušenosti. Mají jiný pohled na to, co se má stát dál a jak má být téma řešeno. Anebo pokud je nějaký názor představen způsobem, který vyvolává emocionální odpověď u těch, kteří nesouhlasí.

Výzvy práce s kontroverzními tématy

Věnovat se kontroverzním tématům, které nedávají jasné a jednoduché odpovědi a současně mohou vyvolávat silné reakce, vyžaduje odvahu překonávat výzvy s tím spojené.

Stojíme tedy před klíčovou otázkou:

Jak se věnovat komplexním tématům bez jednoznačných odpovědí a přitom udržet bezpečné prostředí pro účastníky a účastnice programu?

Výzvy práce s kontroverzními tématy ilustrují následující otázky.

- ▶ *Jak téma uchopit? Na co se zaměřit?*
- ▶ *Jak rozvíjet argumentaci a pracovat s předsudky a přitom zachovat bezpečné prostředí?*
- ▶ *Jak naložit s vlastním postojem?*
- ▶ *Jak vést děti ke skautským hodnotám a přitom jim nevkládat do hlavy svůj názor, svá řešení a své odpovědi?*
- ▶ *Jak pracovat s tématem, ve kterém sám nemám jasný názor? Jak pracovat s tématem, když nemám dost informací a relevantních zdrojů?*
- ▶ *Jak zajistit, aby se mi diskuze nevymkla z rukou?*
- ▶ *Jak vést k naslouchání jiným názorům a k respektu?*

2. Co obnáší práce s kontroverzními tématy?

„S láskou mne nezajímá, co si myslíte, ale záleží mi na naší společné schopnosti myslet do hloubky, šířky a odpovědně.“
Vanessa Andreotti

Otvírání kontroverzních témat a prozkoumávání různých úhlů pohledu zahrnuje **práci s emocemi, s postoji a hodnotami, zjišťováním a ověřováním informací a souvislostmi mezi nimi**. Nabízíme proto k úvaze následující myšlenky o tom, co to znamená pro vedení programů na kontroverzní témata.

Všichni interpretujeme svět skrze filtr našeho kulturního pozadí, hodnot a zkušeností. Z toho vyplývá, že na každé téma existuje více perspektiv. Plné pochopení nějakého tématu není možné bez zkoumání jiných úhlů pohledu. To vyžaduje rozvoj:

- ▶ vědomí, že naše poznání se skládá pouze z jedné (i když možná dominantní) perspektivy
- ▶ uvědomění si vlastních hodnot a předpokladů
- ▶ respektu k různosti
- ▶ komunikační dovednosti, které zahrnují jak argumentaci vlastního stanoviska, tak schopnost respektujícího naslouchání⁶

Prozkoumávání perspektiv podporují metody **Kruh hlasů** a **Diskuze kroužících odpovědí** i tematické programy **Mapování diskuze** a **V botách někoho jiného**.

Programy o kontroverzních tématech vyžadují:

- ▶ umožnit pojmenování vlastních pocitů, které ve mně (každém jednotlivě) konkrétní témata či situace vyvolávají
- ▶ vyjasňování si hodnot, které jsou pro mne dlouhodobě i v dané situaci důležité
- ▶ vyjasňování, zpochybňování, ověřování a utváření vlastního názoru a předpokladů, na nichž stojí
- ▶ důraz na konkretizaci a vztahování se k datům
- ▶ naslouchání a schopnost uznat perspektivy jiných
- ▶ učit se myslet za sebe, což předpokládá rozvoj sebevědomí ustát si svůj nesouhlas a současně být otevřen změně svého názoru

V následující části si objasníme, jak emoce, hodnoty a postoje fungují a jak s nimi nakládat v učebním procesu.

⁶ *Oxfam* (2015): *Global Citizenship in the Classroom: A Guide for Teachers*, str. 9. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides> (cit. 14. 3. 2016).

2.1 EMOCE – PŘEKÁŽKA, ČI PODPORA UČENÍ?

Na emoce s argumenty nevyzrajete, emoce nikomu vyvrátit nejde, protože jde o autentické prožívání člověka, ovlivněné jeho postojem k lidem, tématům, jevům. Kontroverzní témata dokáží snadno vzbudit emoce, které mohou být na překážku porozumění, učení se i naslouchání. Jak udělat z emocí pomocníka v učení?

Velmi pomůže s nimi počítat a vzít je jako samozřejmou součást programů i diskuzí. Umíme to v zážitkové pedagogice, kde má pojmenování emocí v reflexi místo a ukazuje na okamžiky, které byly pro účastníky a účastnice zásadní (viz [kapitola 3.4 Jak vést reflexe](#)). Toto samozřejmé chápání pocitů jako součásti učebního cyklu stačí přenést na jiné než zážitkové programy. Přijmout emoce můžeme třeba tím, že si každý své pocity pojmenuje. Nejdřív jen pro sebe, s růstem důvěry ve skupině je můžeme i sdílet.

Vstup pocitů a emocí do programu je vždy výzvou pro lidi, kteří program vedou. Proto nabízíme pár tipů⁷, co může vedoucí dělat, když se vzednou emoce.

- ▶ Dejte malou pauzu v diskuzi, např. ohraničenou zvukem, aby měli účastníci a účastnice šanci emoce zpracovat a najít klid.
- ▶ Pojmenujte, co se děje: *Přestali jsme se navzájem poslouchat*, nebo *Začalo tady být nepříjemně dusno*.
- ▶ Připomeňte účastníkům a účastnicím pravidla diskuze, pokud je máte.
- ▶ Parafrazujte náhledy účastníků a účastnic méně emočně zabarveným jazykem. Např. *Jano, když tohle tvrdíš, jen dokazuješ, jaká jsi rasistka*, parafrázujte na: *Jana se vymezila vůči názoru, že by Česká republika měla dočasně přestat udělovat azyl*.
- ▶ Povzbudte účastníky a účastnice k rozboru tvrzení, jeho uvedení do souvislostí, zkoumání různých perspektiv a předkládání argumentů. Např. *Toto tvrzení rozpoutalo na internetu bouři. Pojďme se podívat, co budí takové vášně*.
- ▶ Nechte účastnice a účastníky shrnout dění v místnosti a popsat neshodu.
- ▶ Dejte čas na napsání názorů a pocitů. Účastníci se mají prostor zamyslet a vy získáte čas na rozmyšlenou, co dál.
- ▶ Můžete nabídnout, že budete k dispozici i po programu, a tak bude prostor i individuálně probrat, co koho pálí.

Pojmenování pocitů uvolňuje prostor přemýšlení. Můžeme hledat, z čeho pocity plynou (faktický popis jevů) a kam nám ukazují (co je pro nás důležité). Emoce nám říkají, zda se nám něco líbí (jsme potěšeni, máme radost), nebo nelíbí (bojíme se, máme vztek). Postoje pak ovlivňují to, jaký význam dáváme našemu vztahu k lidem, událostem či aktuálním problémům. Podíváme se na ně v následující části.

2.2 POSTOJE

Postoj je soubor názorů a přesvědčení, které si vytváříme o světě kolem nás. Postoje ovlivňují způsob, jakým pojmenováváme to, co se nám líbí nebo nelíbí, určují vztah, který si vytváříme k lidem či skupinám, stejně jako k lokálnímu a světovému dění, k věcem, jež používáme, k místům, ve kterých se pohybujeme, i k těm, které známe z vyprávění.

Naše postoje ovlivňují způsob našeho chování i jednání a dá se říct, že jsou filtrem našeho vnímání a paměti. To pěkně ilustruje tzv. žebřík usuzování (viz níže). Než se k němu dostaneme, podívejme se, z čeho se postoj skládá.

⁷ *Oxfam* (2006): Teaching Controversial Issues, str. 3. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues> (cit. 14. 3. 2016).

▷ **Poznávací složka** postoj shrnuje informace, které o světě kolem nás máme. Projevuje se během diskuzí, kdy účastníci odhalují své dosavadní poznatky a zkušenosti. V jejich rozhodování i v tom, jak svá rozhodnutí obhajují. V tom jestli a jak své postoje podkládají argumenty. Lze předpokládat, že čím více člověk o určitém tématu ví, tím pevnějším se jeho postoj stává. Postoje mohou být utvářeny i na základě nesprávných informací nebo informací bez kontextu (tzv. pohled klíčovou dírkou). Vzdělávání by proto mělo podpořit mladé lidi v tom, aby svět vnímali v co nejširších souvislostech. Ovšem nestačí zůstat pouze u toho.

▷ **Citová složka** je hodnotící. Vychází z našich emocí, z toho, jaký vztah máme k určitým lidem, situacím či věcem. Když se objeví téma, ke kterému mají lidé silný vztah, jejich znalosti a zkušenosti mohou být ovlivněny (nebo dokonce zastřeny) emocemi. Současně však můžeme emoce vnímat jako kompas, který při vědomé práci s pocity ukazuje, jaké hodnoty jsou pro nás důležité.

▷ **Konativní složka** se odkrývá prostřednictvím chování a jednání lidí. Zahrnuje jejich připravenost reagovat v dané situaci určitým způsobem. Na této úrovni se snažíme buď nějaké jednání posilovat, např. vystupovat proti diskriminaci, nebo naopak určitá jednání potlačovat, např. neposmívat se slabšímu.

Předsudek jako bariéra v poznávání

Součástí demokracie je schopnost diskuze mezi lidmi různých názorů i akcentujících různé hodnoty. Je to podmínkou při hledání řešení, která budou spravedlivá a budou zohledňovat potřeby všech zapojených lidí. Cesty k řešení musí obsahovat porozumění sobě samé/mu i druhé straně, včetně pojmenování a porozumění hodnotám a perspektivám, z kterých vycházíme. Bariérou v dialogu nejsou ani tak rozdílné názory, ani rozdílné hodnoty, ale zejména předpojaté nerefektované postoje – předsudky.

Předsudky mohou být negativní, ale i pozitivní. Oboje představují „pokřivené zrcadlo“, tj. zkreslené, nepravdivé a nespravedlivé posuzování dané skutečnosti. A oboje také představují bariéru otevřené a dialogické komunikace, protože zkreslují vnímání a poznávání druhých⁸ i sebereflexi. Tím nám brání navázat respektující vztah k druhému, ať už je to člověk, který se bojí příchodu cizinců, nebo člověk, který se bojí radikalizace české společnosti.

Předsudek se opírá o šablonovité myšlení – stereotyp. Stereotyp je užitečná funkce mysli, která nám pomáhá zpracovávat realitu na základě třídění jevů podle zvoleného rysu (škatulkování). Problematickým se stereotyp stává tehdy, je-li nerefektovaný, když na jeho základě přistupujeme k lidem – když lidi na základě přiřazené škatulky začneme nálepkovat. Nálepka je výrazem mocenského poměru, kdy jedna strana straně druhé připsuje určitou charakteristiku, vlastnosti nebo kvality. Tím nezviditelňuje osobnost jednotlivých lidí.

Pro chápání předsudků jsou tedy užitečné tři následující pojmy. Kategorie „uprchlíci“ je **škatulka**, do které spadají všichni, co jsou na útěku z domoviny. Uprchlíci jsou „nebezpeční“ – přiřadili jsme **nálepku**. Pokud na základě nálepky tvoříme svůj vztah k lidem ze škatulky a jednáme podle toho, stala se myšlenka „uprchlíci jsou nebezpeční a je potřeba proti nim zakročit“ předsudkem, který obsahuje poznávací, citovou i konativní část postoje.

Předsudky mohou být **sdílené obrazy**, nejen individuální hodnocení, ale perspektiva, kterou sdílí mnoho lidí nebo lidé, kteří mají vliv a moc. Jsou hluboce zakotveny ve vzorcích myšlení, které ve

8 Holá, A. a kol. (2012): Já a oni jsme my, str. 11. Dostupné z: <http://www.in-ius.cz/vzdelavame/vzdelavaci-materialy/ja-a-oni-jisme-my.html> (cit. 14. 3. 2016).

společnosti převažují. Převzetím nějakého předsudku se můžeme stát součástí skupiny, která tento obraz sdílí a profituje z něj.⁹

V programech nelze předsudky účastníků a účastnic odstranit, ale naší metou by mohlo být rozvíjení vědomého zacházení s předsudky, které povede ke změně v myšlení a jednání. Pro práci s předsudky doporučujeme použít příručku **Já a oni jsme my**.¹⁰

2.3 HODNOTY JAKO KOMPAS V JEDNÁNÍ

Postoje vyjadřují vztah k hodnotám, kterým člověk přikládá důležitost. Postoje k lidem či jejich určitému chování máme pozitivní tehdy, pokud prosazují a chrání hodnoty, kterých si ceníme. Např. pokud si ceníme odvahy riskovat a přikládáme malý význam bezpečnosti, budeme mít pravděpodobně kladný vztah k bungee jumping¹¹. Co jsou hodnoty ale vlastně zač?

Hodnotou míníme „význam, který připisujeme materiálním a duchovním ideálům společnosti“¹². **Hodnoty jsou vedoucími principy a motivací našeho chování a podstatou našich postojů.** Znamená to, že nám pomáhají orientovat se ve světě a rozhodovat se. Rozhodnutí pak mají reálný dopad na svět kolem nás. Naše jednání však může být v rozporu s našimi hodnotami, protože je ovlivňováno i jinými faktory, jako zvyky, sociální a historický kontext, vliv skupiny atd.

Hodnoty jsou aktivovány a posilovány našimi zkušenostmi. Zároveň jsme všichni součástí zkušenosti druhých lidí, ať chceme nebo ne. Navzájem své hodnoty ovlivňujeme. Pro oddíl je proto důležité ptát se, **jaké hodnoty chce posilovat a reflektovat, zda k nim vede v programech nebo skrze způsoby fungování oddílu.**

Můžete v oddíle zjistit, že část toho, co děláte, je v souladu s vašimi hodnotami a část vaší aktuální praxe je s některými vašimi hodnotami v rozporu. Toto pochopení však může otevřít nové možnosti pro vaši práci. Proto je užitečné mít představu o tom, jak hodnoty fungují a v jakých vztazích mezi sebou jsou.

Cvičení: Jaké hodnoty jsou pro vás důležité? Které si nejvíce spojujete se skautingem?

Vezměte si mapu hodnot (obr. 1), které vzešly z výzkumů mezi lidmi napříč kontinenty a kulturami. Každý zakroužkujte pět pro vás nejdůležitějších hodnot. Potom jinou barvou zakroužkujte 5 hodnot, které si spojujete se skautingem a porovnejte je mezi sebou.

Do jaké míry se shodujete, do jaké míry se lišíte? Odráží se to někdy v konkrétních situacích v oddíle? Jak?

9 *Winkelmann, A. S.* (2014): More than Culture. Diversitätsbewusste Bildung in der internationalen Jugendarbeit. JUGEND für Europa 2014. (Český překlad připravuje Mládež v akci)

10 *Holá, A. a kol.* (2012): Já a oni jsme my, str. 11. Dostupné z: <http://www.in-ius.cz/vzdelavame/vzdelavaci-materialy/ja-a-oni-jsme-my.html> (cit. 14. 3. 2016)

11 *Schwartz, S. H.* (2012) An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values.

12 *Pekárková, A.* (2007): Přemýšlíme o hodnotách, str. 9.

Jak hodnoty fungují?¹³

- ▶ **Hodnoty jsou univerzální. Lidé z různých míst světa napříč zeměkoulí sdílí podobnou strukturu hodnot, ale různým hodnotám přiřkládají různou míru důležitosti.**¹⁴
Pravděpodobně bylo ve cvičení (viz rámeček výše) těžké vybrat jen pět hodnot a možná jste nenašli nic, co by pro vás nemělo vůbec žádný význam. V tom, že hodnoty jsou společné všem, spočívá možnost porozumění i v situacích, kdy jsme s druhými ve sporu. Člověk, který akcentuje odlišné hodnoty než já, zná význam mé hodnoty, a opačně i já mám zkušenost s hodnotou, které si cení můj odpůrce. V hloubi duše dokážeme pochopit, co je pro druhého důležité. Znamená to, že pro člověka, který vyznává svobodu, je důležitá i bezpečnost, jednoho si však cení více než druhého, jedno je pro něj silnější motivací než druhé.
- ▶ **Hodnoty lze aktivovat.** Nejsou statické, mohou být dočasně aktivovány vnějším stimulem. Během našeho života se hodnoty, kterým přiřkládáme důležitost, mohou měnit. A to i v průběhu dní. Jsou ovlivňovány médii, vzděláváním, způsobem organizace společnosti. Například pokud média při referování o tématech spojených s uprchlictvím akcentují témata ohrožení, reakcí může být volání po bezpečnosti. Hodnoty aktivuje i volba jazyka – např. používání spojení jako uprchlická vlna, příliv.
- ▶ **Hodnoty přetékají.** Míra důležitosti různých hodnot se pro mnoho respondentů u určitých hodnot často shodovala, nebo v jiných kombinacích naopak významně lišila. Podle toho byly Schwarzem uspořádány do mapy vzájemných vztahů (viz obr. 1). Je pravděpodobné, že hodnoty, které leží vedle sebe, budou mít pro daného člověka podobnou důležitost.
- ▶ **Houpačka hodnot** – na základě vztahů sousedství a protilehlosti bylo pojmenováno 10 obecných motivací (viz obr. 2). Aktivace jedné hodnoty potlačuje postoje a chování spojené s protilehlou stranou. Když se setkáme s něčím, co čteme jako projev hodnoty, která je v protíváze s naší, cítíme pnutí.
- ▶ **Hodnoty jsou jako svaly,** lze je posilovat opakovaným aktivováním. Nedostatek možností vyjadřovat určité hodnoty je oslabuje a naopak. Proto mohou třeba média v příbězích, které vyprávějí (jazykem, který používají) určité hodnoty posilovat a jiné upozdat.

Z výše uvedeného plyne, že hodnota, která je pro jednoho důležitá, určuje nižší práh citlivosti na jevy, které by ji potenciálně mohly ohrožovat. Ovlivňuje i to, že jevy bude člověk mít tendenci interpretovat v duchu svojí hodnoty (viz také [žebřík usuzování](#), kapitola 2. 4).

V kontextu uprchlictví lidé akcentující hodnotu bezpečí nemusí vnímat jako ohrožení vlastní svobody, pokud by např. jednotlivé státy zavedly kontrolu na hranicích. A v duchu toho budou vyhledávat a šířit informace, které toto potvrzují. Například hoax s údajným Werichovým citátem, který jedna ze šířitelek nakonec komentovala: „Je nakonec jedno, zda to řekl, nebo ne. Ale je to pravda.“ Naopak lidé akcentující svobodu a rovnost nemusí přiřkládat význam rizikům spojeným s příchodem většího množství cizinců. Mohou věnovat nízkou pozornost otázkám, jak konflikt ukončit či jaké mají být postupy integrace. Mohou, ale nemusí. Předestřeli jsme jisté zjednodušení, které však existuje i jako předpoklad v diskuzích. Obě strany zároveň toto zjednodušení u druhých předpokládají: „Vy chcete všechny přijmout.“ A: „Vy chcete

13 Public Interest Research Centre (2011): Common Cause Handbook, str. 18. Dostupné z: <http://valuesandframes.org/> (cit. 15. 3. 2016).

14 Vychází z výzkumů, které staví na práci sociálního psychologa Milona Rokeache (60. léta) a Shalom H. Schwartz (od 90. let). Výzkumy probíhaly asi v 80 různých zemích v 48 různých jazycích.

všechny nechat umřít.“ Je to však často tak, že ačkoli lidé zdůrazňují to, co je pro ně důležité, neznamená to, že nejsou schopni vnímat i širší kontext věci.

Úkolem demokratické a věcné diskuze je pojmenovat potřeby a hodnoty, které chceme naplňovat napříč názorovým spektrem, pojmenovávat situaci v její komplexnosti a poté se zaměřit na hledání řešení.

Cvičení: Jak žitá zkušenost vašeho oddílu ovlivňuje hodnoty?

*Co ve vašem oddíle posiluje a co oslabuje pro vás důležité hodnoty?
Co můžete podniknout k jejich posílení?*

Napište doprostřed papíru vybranou hodnotu, která je pro vás významná. Kolem ní na levou stranu pište, co všechno v životě vašeho oddílu hodnotu posiluje, a na pravou stranu pište vše, co danou hodnotu oslabuje.

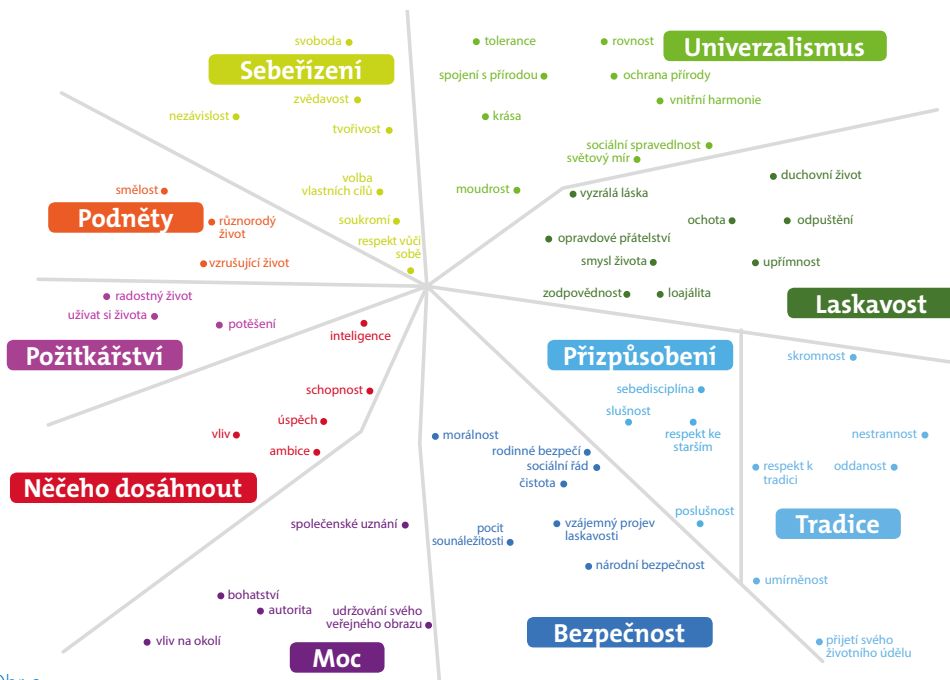
Například praxe odměn a trestů může jít do protikladu s hodnotami samostatnosti a odpovědnosti, ke které chceme vychovávat své členy a členky. Hodnotu rovnosti může oslabovat třeba nedemokratické rozhodování ve družině.

Podívejte se na příklad sociální spravedlnosti ve společnosti, který vzešel z workshopů iniciativy valuesandframes.org:

Obr. 1

Obr. 2

2.4 KRITICKÉ MYŠLENÍ: OTÁZKY A SOUVISLOSTI, RŮZNÉ PERSPEKTIVY, INFORMACE

Informace samy o sobě nemají velký smysl, pokud nejsou zasazeny do širších souvislostí a pokud s nimi dále aktivně a kriticky nepracujeme. Kritické myšlení chápeme jako hledání toho, odkud se berou naše postoje a názory, kladení (si) otázek, zkoumání toho, jak věci vidí druzí, rozvoj naslouchání a dovedností potřebných k vedení smysluplné diskuze. V konečném důsledku je cílem kritického myšlení informované rozhodování.

Nebylo by to kritické myšlení, kdybychom zároveň nepočítali s předpoklady, na jejichž základě z informací a faktů vyvozujeme závěry, a s existencí různých perspektiv stojících na různých předpokladech, jejichž platnost si pro danou situaci snažíme ověřovat. To platí pro práci s uvažováním druhých lidí (čtení textů, diskuze) nebo našim vlastním (sebereflexe).

Práce s daty zůstává důležitým základem, který nám umožňuje sdílet stejnou realitu. Teprve pokud máme shodu na tom, že před sebou vidíme batoh, můžeme hodnotit a argumentovat, jak se hodí na cestu do hor. Bez společného vědomí batohu by diskuze stála na vodě.

V této části prozkoumáme, jak pracovat s informacemi tak, aby vedly k poznání, jakou roli hrají data v usuzování a vytváření závěrů a na co se při práci s informacemi zaměřovat.

Klademe (si) otázky¹⁷

„Kdybych měl jednu hodinu na vyřešení problému, na kterém by závisel můj život, strávil bych prvních 55 minut formulováním té správné otázky. Poté, co bych identifikoval správnou otázku, vyřešil bych ten problém za méně než 5 minut.“
Albert Einstein

Efektivita participativního učení, tedy učení, na kterém se účastníci a účastnice aktivně podílí a ovlivňují jej, závisí na jejich svobodě klást (si) otázky.

- ▶ Každý proces změny začíná kladením otázek. Pokud chceme lidi podpořit v aktivním iniciování změn, je třeba podpořit je v hledání těch správných otázek.
- ▶ Když účastníci a účastnice tvoří své otázky, získávají větší vládu nad programem a berou ho více za vlastní.
- ▶ Určení klíčových otázek vytváří priority pro zkoumání tématu. Na tomto principu jsou založeny zkoumající aktivity (viz [kapitola 3.1](#)).

Můžete se ptát, kde a jakými způsoby podporujete své členy v:

- ▶ identifikování klíčových otázek k prozkoumávání tématu
- ▶ kladení otázek ohledně toho, jak se to, o čem je řeč, vztahuje k jejich životu
- ▶ kritické analýze, odkrývání zaujatosti a hodnocení argumentů

¹⁷ Oxfam (2015): Global Citizenship in the Classroom: A Guide for Teachers, str. 8. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides> (cit. 14. 3. 2016).

¹⁸ Matějka, O., Hotový, F. (2012): Politika do školy patří, str. 15. Dostupné z: http://www.obcanskevzdelavani.cz/uploads/731d132b-c000d709724f22e55beb11623b48e6e73_uploaded_cov2012-politika_do_skoly_patri.pdf (cit. 15. 3. 2016).

Tipy pro práci s otázkami:

Užitečné třídění otázek nabízí příručka **Politika do školy patří**.¹⁸

Metody podporující hledání otázek nabízí **Filosofie pro děti** (kapitola 4.2), **Řetězec proč** (kapitola 4.1).

Hledáme souvislosti¹⁹

Ve snaze porozumět kontroverzním tématům globálního charakteru je důležité vědomí provázanosti a souvislostí, které jsou příčinou toho, že neexistují jednoduchá a rychlá řešení.

Můžete se ptát po pěti druzích propojení:

- ▶ *Jaké jsou různé příčiny problémů?*
- ▶ *Jaké jsou různé pozitivní a negativní důsledky problémů?*
- ▶ *Jaká řešení posilují pozitivní a oslabují negativní důsledky?*
- ▶ *Jaká spojení máme s jinými lidmi a místy ve světě skrze média, technologie, politiku, obchod?*
- ▶ *Jaké jsou souvislosti mezi různými tématy, např. klimatická změna a migrace, obchod se zbraněmi a migrace?*
- ▶ *Jaké paralely s děním kolem uprchlictví a migrace můžeme vidět v našem bezprostředním okolí?*

Pro prozkoumávání těchto otázek můžete zvolit metody **Strom problému**, **Řetězec proč**, **Kolo důsledků** (kapitola 4.1).

Žebřík usuzování²⁰

Žijeme ve světě samogenerujících se přesvědčení, která zůstávají neprověřená. Tato přesvědčení přijímáme, protože stojí na závěrech, které jsme odvodili z našeho pozorování a minulé zkušenosti. Naše schopnost dobrat se výsledků, po kterých toužíme, je podkopávána našimi pocity, že:

- ▶ naše přesvědčení jsou pravda
- ▶ pravda je zjevná
- ▶ naše přesvědčení stojí na datech
- ▶ data, která jsme vybrali, odpovídají realitě

Peter Senge nabízí šikovný nástroj, tzv. žebřík usuzování, který ukazuje, jak konstruujeme svou pravdu a přesvědčení. Tento nástroj nám může pomoci zkvalitnit usuzování a argumentaci, když budeme v diskuzích vést ke vědomému stoupání a klesání po žebříku. Žebřík zviditelňuje naše přemýšlení, což umožňuje bez vášní posuzovat dané uvažování i závěry spolu s lidmi opačného mínění.

19 Oxfam (2015): Global Citizenship in the Classroom: A Guide for Teachers, str. 8. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides> (cit. 14. 3. 2016).

20 Senge, P. (2012): Schools that Learn, str. 101.

Žebřík usuzování: zkuste si šplhat po žebříku nahoru a dolů (pro první čtení doporučujeme číst zesponu).

Stupeň abstrakce	Příklad
<i>Konám (na základě svých přesvědčení) – viditelné ostatním.</i>	<i>Měli bychom zabránit příchodu uprchlíků.</i>
<i>Přijímám přesvědčení (o světě).</i>	<i>Přichozí uprchlíci jsou pro nás nebezpeční.</i>
<i>Vytvářím závěry.</i>	<i>Přichozí uprchlíci přináší násilí.</i>
<i>Formuluji předpoklad (založený na významu, který jsem datům přisoudil/a).</i>	<i>Mladí muži bez rodin neznají odpovědnost a jsou nezvladatelní.</i>
<i>Přikládám význam, interpretuji (kulturní a osobní rovina).</i>	<i>Uprchlíci přicházející do Evropy jsou především muži.</i>
<i>Vybírám „data“ (čeho si všimnu z toho, co pozoruji).</i>	<i>Na fotkách jsou samí muži (zde je zúženo dáno už jen výběrem fotografií, kteří z reality fotí jenom výsek).</i>
<i>Všemi pozorovatelná data (co by zachytila kamera).</i>	<i>Všichni uprchlíci a uprchlice na různých místech Evropy.</i>

Je to smyčka. Naše přesvědčení určují, jaká data vybereme přístě. Čím víc věřím, že jsou uprchlíci nebezpeční, tím víc si všímám událostí či zpráv, kdy se nějaký uprchlík něčeho dopustil. Stoupání po žebříku je běžný mentální postup, kterým zvyšujeme míru abstrakce.

Nelze žít bez toho, abychom pozorováním dávali významy a na základě nich dělali závěry. Ale můžeme zlepšit naši komunikaci a uvažování skrze reflexi a vědomé používání žebříku. Smyslem cvičení není závěry vyvracet, ale přinést na světlo uvažování tak, abychom způsob uvažování mohli objektivně a bez vášni posoudit.

Používat žebřík v programech má smysl s pokročilou skupinou, ale pár principů vám poslouží v práci s oddílem:

- ▶ Vědomí žebříku vám může posloužit pro orientaci v diskuzích:
Na které roviny žebříku se výrok pohybuje? Proč se některé vyjádřené argumenty vzájemně nepotkávají?
- ▶ Přemýšlení můžete otázkami zveřejnit, zviditelnit a pracovat s ním:
Můžeš mi vysvětlit své uvažování? Jak jsme se od těchto pozorování dostali k těmto závěrům? Co jste viděli nebo slyšeli, co vede k těmto závěrům?

Práce s informacemi

V kontroverzních tématech jde o střet rozdílných vysvětlení a řešení založených často na rozdílných předpokladech či hodnotách. Liší se tedy zejména ve vyšších patrech žebříku, která budí více emocí. Aby sdílení perspektiv a úhlů pohledu vedlo k hlubšímu poznání zúčastněných, je dobré hledat společný

základ, tzv. sdílet stejnou realitu. Znamená to klesat patry žebříku k datům, o která se opíráme. Tedy na úroveň informací a pojmů.

Plyne z toho několik tipů, na co se průběžně zaměřovat v programech a k čemu vést účastnice a účastníky:

- ▶ **Konkretizujte** obecnou rovinu tvrzení a diskuzí. Snažte se účastníky a účastnice vést k tomu, aby obecná tvrzení převedli na konkrétní příklady.
- ▶ **Usilujte o to, abyste viděli, čemu na první pohled nevěnujeme pozornost.** Můžete se doptávat: *Na co jsme vzhledem k tématu ještě nepomysleli? Jaký úhel pohledu nám chybí?*
- ▶ **Rozlišujte fakta a názory, popis a hodnocení** (viz [kapitola 4.2](#)).
- ▶ **Vyjasňujte pojmy.** V praxi oddílů se ukázalo, že děti nerozlišují například význam slov, jako jsou muslim, islamista, terorista. S vyjasňováním pojmů pracuje např. aktivita Pojmy a důvody. Nemusí jít o svébytný program, můžete si jako přípravu na besedu udělat myšlenkové mapy relevantních pojmů. Anebo se průběžně v diskuzích doptávat: *Co máš na mysli, když říkáš...? Co si představujete pod pojmem...? Diskuze pak nebude drhnout kvůli rozdílnému používání pojmů.*
- ▶ **Uvádějte zdroje.** V otázkách, které nejsou podloženy naší osobní zkušeností, jako třeba přítomnost uprchlíků, čerpáme data zprostředkovaně. Nemáme vstup prvního stupně žebříku. Tím obezřetnější bychom měli být a přemýšlet nad zdroji: *Odkud to vím? Je to věrohodný zdroj?* Při vytváření vlastních programů uvádějte zdroje materiálů, s nimiž pracujete (např. kdo kde vyfotil fotografii, kdo napsal článek, kdy a kde byl publikován).

3. Jak začít?

Když se chceme tématu uprchlictví věnovat, naskytá se otázka, na co se zaměřit. Protože uprchlictví otevřelo mnoho dalších souvisejících témat.

Vzdělávacími programy chceme **posilovat hodnotu svobody, odpovědnosti a rovnosti** mezi lidskými bytostmi nezávisle na odlišnostech mezi nimi. Chceme též přispívat k tomu, aby se lidé rozhodovali informovaně, tedy nejen na základě pocitů, ale s oporou v **porozumění informacím a souvislostem**, a s vědomím důsledků daných rozhodnutí. Chceme podpořit **rozvoj reflektovaného jednání**, které dobře známe ze skautské metody „learning by doing“, tedy aby se lidé dokázali ohlédnout za svým jednáním a to, co přineslo, využít pro svůj další život.

Odhodlání zkoumat emocionální odpovědi na události či informace, s nimiž pracujeme, je stejně důležité jako zkoumat racionální odpovědi. Jazykem sociální psychologie to můžeme shrnout tak, že v programech na kontroverzní témata chceme kultivovat poznávací, citovou a konativní složku postojů (viz [kapitola 2.2](#)). Při práci s tématy uprchlictví a migrace, stejně jako s jinými kontroverzními tématy, potřebujeme tedy vyváženě nakládat jak s emocemi, které souvisí s naším vztahem k sobě samým a k druhým lidem, tak s informacemi a souvislostmi.

Program můžete nejlépe volit na základě dvou otázek: *Co ve vztahu k výše zmíněnému potřebuje náš oddíl, naše skupina? Jaké informace ve veřejném prostoru zaznívají a jaké ne?*

Čeho se nedostává ve veřejném prostoru, ukazuje Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize.²¹ Chybí zejména znalost příčin a souvislostí toho, proč lidé utíkají ze svých domovů, a osobní příběhy lidí na útěku a v emigraci. Autorský tým této příručky zároveň v průběhu podzimu 2015 mapoval asociace a pocity k tématu uprchlictví se třemi skupinami roverů a roverek a jednou skupinou vyučujících. Reakce kroužily kolem několika oblastí:

- ▶ obavy o soužití s cizinci a cizinkami – touha po jistotě, bezpečí a respektu
- ▶ obavy z nenávisli spojené s touhou po věcné diskuzi u nás
- ▶ příčiny uprchlictví (co je třeba, aby nemuseli utíkat)
- ▶ nevyznám se v tom – chci porozumět a mít jasno

21 Tkaczyk, M., Pospěch, P., Macek, J. (2015): Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize. Dostupné z: https://www.academia.edu/19606917/Anal%C3%BDza_medi%C3%A1ln%C3%ADho_pokryt%C3%AD_uprchlick%C3%A9_krize_v%C3%BDzkumn%C3%A1_zpr%C3%A1va (cit 14. 3. 2016).

Při práci s kontroverzními tématy uprchlíctví a migrace v této příručce nabízáme pět oblastí cílů, které vyvažují rozvoj myšlení ([oblast 3. a 4.](#)), rozvoj vztahování se k sobě a k druhým ([oblast 1. a 2.](#)) a zároveň rozvíjejí schopnosti potřebné pro nenásilné řešení problémů ([oblast 5.](#)). Podrobněji k oblastem a cílům v [kapitole III](#). Na otázku, co ve vztahu k tématu potřebuje váš oddíl, pomůže odpovědět následující část.

3.1 JAKÝ TYP PROGRAMU ZVOLIT?

Užitečné dělení typů programů nabízí Stradling (1984).²² Představuje čtyři kategorie, které zohledňují různé cíle a adresují různé výzvy práce s kontroverzním tématem jako citlivost problému, emotivní diskuze, polarizace názorů, vyjadřování předsudků, apatie atd.

▷ **Zkoumající aktivity:** Hodí se dobře pro vstup do tématu. Jsou založeny na kladení otázek a prozkoumávání komplexního či nejasně definovaného tématu nebo na hledání řešení. Příkladem tohoto přístupu jsou aktivity **Co pro nás téma znamená?**, **Mapování debaty** a **Filosofie pro děti** (viz [kapitola 4.2](#)). Diskuze vzniklá v těchto programech vám může ukázat, kudy se vydat v dalším programu. Potřebují účastníci zjistit nějaké konkrétní souvislosti? Nedostává se jim v nějaké oblasti informací? Potřebují trénovat, jak poznat hoax?

▷ **Kompenzační aktivity:** Programy přinášejí nové informace, nápady nebo argumenty. Volíme je například tehdy, když lidé vyjadřují názory založené na neznalosti, nebo v případě, kdy ve skupině příliš rychle dochází ke shodě, kterou nikdo nezpochybňuje. Skrz kompenzační aktivity můžeme ukázat něco, co skupině zatím unikalo. Vhodnou strukturou může být model Evokace – Uvědomění si významu informací – Reflexe. Vyznačuje se tím, že aktivita začíná od toho, kde účastníci a účastnice jsou – co si asociují, co ví, co si myslí, že ví. Potom se seznamují s novými informacemi, například formou filmu, textu nebo přednášky, a v reflexi se dívají na to, co se naučili. Zda a jak se změnilo jejich vstupní uvažování pod vlivem nového pochopení. Podle tohoto modelu je vystavěna například lekce **Vnímáme čísla?** (více k vedení reflexí v [kapitole 3.3](#)).

▷ **Distancující aktivity:** Někdy je lepší nevstupovat do tématu rovnou po hlavě, ale dostat se k němu zprostředkovaně. Tento přístup využívá paralel fiktivních příběhů či historie. Lze použít rolové hry nebo jiné zážitky. Distancující aktivity umožňují účastníkům odložit své předsudky a předpoklady a otevřít se větší složitosti tématu.

Tipy:

- ▶ Analyzujte mediální protizidovskou propagandu 30. let a srovnávejte ji s nenávisťnými či xenofobními projevy v médiích v současnosti.
- ▶ Pracujte s příběhy českých emigrantů.
- ▶ Jděte s rovery a rangers na víkendovou výpravu, omezte jídlo a druhý den zadejte, že si musí ve vesnici najít práci. Je to klasická roverská výzva. Reflexi však zaměřte na zážitky diskriminace.

²² Rada Evropy (2015): Teaching Controversial Issues, str. 21. Dostupné z: <http://pjp-eu.coe.int/documents/1417855/8919103/Teaching+Controversial+issues+-+professional+development+pack+for+teachers.pdf/8300d9ad-5b4f-4b71-bbab-5bef4f09a333> (cit. 15. 3. 2016).

▷ **Aktivita podporující empatii:** Programy, které pomáhají nahlédnout perspektivu někoho jiného a podporují empatii, tedy pochopení situace druhého. Obecně se hodí tehdy, když se objevují předsudky a diskriminace nějaké skupiny nebo když se téma zdá lidem vzdálené. Patří sem typicky programy, kdy se děti ocitají v rolích lidí, kteří se rozhodují opustit domov, absolvují složitou cestu nebo potíže v cílové zemi (oblast cílů 1. Empatie jako předpoklad jednání za spravedlnost a rovnost). Zprostředkovat vlastní zkušenost mohou též hosté na besedě, ať už samotní uprchlíci či uprchlice, nebo lidé, kteří se s nimi setkali např. při dobrovolnické práci.

V následující kapitole se podíváme na praktické otázky: role lektora/lektorky a jak ji uplatnit v diskuzích, jak vést reflexe, jak připravit besedu. A v poslední podkapitole najdete metody, které vám umožní dostat stanoveným cílům a kvalitám procesu učení.

3.2 ROLE LEKTORA/LEKTORKY PROGRAMU

Úkolem lektora/lektorky programu zaměřeného na kontroverzní téma je především vytváření bezpečného prostoru pro společné zkoumání. V bezpečném a vstřícném prostředí každý cítí možnost se zapojit a zároveň si skupina dovolí mít různé názory a společně zpochybňovat předsudky a předpoklady, na nichž názory stojí. Bytí člověka je zde odděleno od toho, co dělá či říká, ve smyslu: *Tvůj výrok je pro mne nepřijatelný, tebe přijímám.*

Lektor/lektorka nemusí mít a určitě nemá dávat odpovědi. Je průvodcem/průvodkyní v přemýšlení a hledání, pomáhá chápat podmínky a důsledky možných způsobů přemýšlení a jednání. Nemusí mít odpovědi a řešení, měl/a by však mít jasno ve svém postoji.

Jak se připravit?

Popřemýšlejte nad otázkami:

- ▷ *Jaký je můj postoj k uprchlíkům a uprchlicím?*
- ▷ *K jakým hodnotám chci vést?*
- ▷ *V jakých otázkách mám své odpovědi a v jakých ne?*
- ▷ *Co si myslím, proč si to myslím, na jakých informacích z jakých zdrojů svůj názor, postoj zakládám? Z jakých zdrojů čerpám?*
- ▷ *Jak mohou moje přesvědčení rušivě vstupovat do procesu programu?*

V následující části se věnujeme různým možnostem, jak v rámci programu naložit s vlastními názory a k jakým kvalitám může směřovat diskuze.

Mám říkat svůj názor?

Pro roli lektora/lektorky je při projednávání kontroverzních témat důležité posoudit, kdy, jak a zda vyjádřit své vlastní názory. Doug Harwood identifikoval²³ šest možných rolí při řešení kontroverzních otázek. Je důležité, abyste byli flexibilní ve volbě vašeho přístupu, stejně jako je třeba mít jasno v tom, proč používáte v určité situaci určitý přístup. Pokud to situace vyžaduje, role je také možné vědomě měnit i v průběhu programu nebo při dlouhodobé práci s jedním tématem. Kterákoliv z těchto rolí může být pro určitou situaci vhodná v závislosti na tématu, věku dětí, předchozí činnosti, vašem vztahu k dětem a dalších faktorech.

23 Harwood, D. (1997): Global Express: Tune into the News. Manchester. Manchester DEP.

Nestranný předseda/kyně

Lektor/ka pomáhá účastníkům a účastnicím, aby se vyjádřili/y, ale sám/a se zdrží zaujetí vlastní názorové pozice.

Silné stránky	Rizika
<ul style="list-style-type: none">▶ Minimalizace přílišného vlivu lektora/ky.▶ Každému dává šanci se účastnit diskuze.▶ Otevřenost diskuze, účastníci/ice mohou přijít s otázkami a pohledy, které lektora/ku nenapadly.▶ Dobrá příležitost pro účastníky/ce trénovat své komunikační dovednosti.▶ Funguje dobře, máte-li zázemí v informačních zdrojích.	<ul style="list-style-type: none">▶ Může působit uměle.▶ Může poškodit vztah s účastníky/icemi, pokud přístup nefunguje.▶ Může účastníkům/icím dlouho trvat, než tento přístup přijmou, pokud na něj nejsou zvyklí/é.▶ Může posílit existující postoje a předsudky účastníků/ic.▶ Může to být pro účastníky/ice těžké.▶ Ne vždy se tato role hodí k osobnosti daného lektora/ky.

Objektivní nebo akademický

Lektor/ka představí spektrum možných hledisek problému bez stanovení vlastní pozice.

Silné stránky	Rizika
<ul style="list-style-type: none">▶ Dobře ukazuje, že témata jsou málokdy černobílá.▶ Důležité, když je názor skupiny polarizovaný.▶ Velmi užitečné u témat, u kterých existuje množství rozporuplných informací.▶ Když spektrum názorů nevzejde od skupiny, je to na lektorovi/ce.	<ul style="list-style-type: none">▶ Může být názorové spektrum zcela vyrovnané?▶ Může opomíjet to, že „pravda“ je šedá zóna, která existuje někde mezi jednotlivými názory a pozicemi.▶ Rovnováhu si lidé představují různě, učební proces nikdy nemůže být bez hodnot, nestranný.▶ Lektor/ka je středem dění, stále intervnuje ve snaze udržet tzv. rovnováhu.

Deklarovaná pozice

Lektor/ka vždy představí svůj vlastní názor.

Silné stránky	Rizika
<ul style="list-style-type: none">▶ Účastníci/ice by stejně hádali/y, jaká je pozice lektora/ky. Takto ji máme transparentně na stole.▶ Když představí lektor/ka svůj názor na začátku, může jej učinit předmětem kritiky a vyzvat k protiargumentům.▶ Když jsou si účastníci/ice vědomi/y pozice lektora/ky vůči tématu, mohou lépe posoudit jeho/její předpojatost.▶ Vynikající způsob jak si zachovat kredit u účastníků/ic, když neočekávají, že bychom byli neutrální.	<ul style="list-style-type: none">▶ Může to zarazit diskusi skupiny, zablokovat účastníky/ice ve vyjádření nesouhlasných pozic.▶ Může vést účastníky/ice k silné argumentaci pro názor, s kterým se až tak neztotožňují, jen proto, že je v opozici vůči názoru lektora/ky.▶ Pro účastníky/ice je složité odlišit fakta od hodnot. O to složitější to je, když zdrojem obojího je ta samá osoba lektora/ky.

Poznámka: tento přístup je vhodný pouze tehdy, když nakládáme s nesouhlasnými postoji účastníků/ic s respektem.

Varianta advokát/ka – kombinace akademika/čky a deklarované pozice

Lektor/ka představí všechny dostupné pohledy a poté zaujme vlastní pozici, kterou dále odůvodní. Pak oznámí, že je důležité, aby účastníci a účastnice nejprve posoudili všechna hlediska před vytvořením svých vlastních názorů. Rizikem může být, že účastníci jsou zvědaví a netrpěliví se dozvědět názor lektora/ky.

Ďáblův/ova advokát/ka

Lektor/ka zaujímá provokativní postoje vždy opačné postojům účastníků a účastnic nebo textu bez ohledu na vlastní názory. Role umožňuje zajistit, že všechny názory jsou pokryty a diskutovány, pokud ke shodě dojde příliš brzy. Tento způsob také umožňuje diskutovat existující přesvědčení a názory mladých lidí, která nebyla vyslovena.

Silné stránky	Rizika
<ul style="list-style-type: none">▶ Zábavný způsob, jak podnítit účastníky/ice přispívat do diskuze.▶ Tento způsob také umožňuje diskutovat existující přesvědčení a názory mladých lidí, které nebyly vysloveny.▶ Zajišťuje, že názory jsou pokryty a diskutovány.▶ Zásadní při práci se skupinou, u níž se zdá, že zastává stejný názor, nebo když hrozí, že dochází ke shodě příliš brzy.▶ Má moc povzbudit diskusi, která ztrácí jiskru.	<ul style="list-style-type: none">▶ Účastníci/ice si mohou lektora/ku spojit s názorem, který ve skutečnosti nezastává – může vzbudit obavy (třeba u rodičů).▶ Může posílit předsudky účastníků/ic.

Spojenec/kyně

Lektor/ka zastává názor části přítomných účastníků/ic.

Silné stránky	Rizika
<ul style="list-style-type: none">▶ Podporuje účastníky/ice, kteří/teré se cítí být v menšině.▶ Ukazuje účastníkům/icím, jak stavět a rozvíjet argumentaci.▶ Umožní účastníkům/icím ocenit myšlenky a argumenty, které by jinak nebyly slyšet.▶ Dává příklad spolupráce.	<ul style="list-style-type: none">▶ Ostatní účastníci/ice to mohou vnímat jako nenápadný způsob, jak lektor/ka prosazuje svůj pohled.▶ Ostatní účastníci/ice to mohou vnímat jako nadřování.▶ Může vést k tomu, že se účastníci/ice nebudou obtěžovat s formulováním vlastních argumentů, když to za ně udělá lektor/ka.

Oficiální linie

Lektor/ka propaguje stranu diktovanou veřejnými autoritami.

Silné stránky	Rizika
<ul style="list-style-type: none">▶ Dává lektorovi/ce legitimitu.▶ Chrání lektora/ku před kritikou ze stran autority.▶ Umožňuje srozumitelné představení pohledu, které účastníci/ice před tím chápali/y jen částečně.	<ul style="list-style-type: none">▶ Účastníci/ice to mohou vnímat tak, že lektor/ka nemá zájem slyšet jejich vlastní pohledy.▶ Různé veřejné autority mohou prosazovat různá oficiální stanoviska, není jasné, jaká má lektor/ka sledovat.▶ Ne vždy existuje oficiální stanovisko.▶ Je možné, že oficiální stanovisko je v rozporu s lidskými právy či názorem lektora/ky.

3.3 JAK VÉST DISKUZE

Kdy v programech diskutujete? Kdykoli mají účastníci prostor bavit se mezi sebou, můžeme uvažovat o diskuzi – buď jde o dílčí diskuze v průběhu programu nebo v reflexi, anebo je na diskuzi přímo zaměřený program. I když máte připravený promyšlený program s různými vstupy, nakonec to nejcennější bývá možnost se o tématu bavit.

Kontrolovat diskuzi pomáhají strukturované formáty, volnou diskuzi je třeba se skupinou trénovat na lehčích tématech. V této kapitole se podíváme na cíle diskuze, kritéria kvality a nějaké tipy, jak ji může facilitátor/ka – průvodce/kyňe diskuzí – podporovat. Strukturované formáty nabízí pak [kapitola 4.2](#).

Diskuze jako série vzájemně se přerušujících monologů je častým fenoménem. Účastníci a účastnice se vůbec neodvolávají na to, co řekli druzí, nýbrž jsou více či méně vázáni na to, aby sledovali svůj vlastní chod myšlenek. Každý poslouchá jen sám sebe, ne toho druhého.²⁴ Aby diskuze vedla k hlubšímu přemýšlení, k prozkoumávání tématu a posunu účastníků a účastnic, měla by mít určité kvality. V následující podkapitole se podíváme na cíle diskuze, kritéria kvalitní diskuze a praktické tipy, jak kvalitní diskuzi rozvíjet.

Cíle a kvality diskuze

Stephan Brookfield v knize *Teaching for Critical Thinking* pojmenovává tyto cíle diskuze:

- ▶ rozvinout kritické a informované porozumění tématu
- ▶ podpořit sebekritiku, sebereflexi
- ▶ učit se oceňovat jiné pohledy
- ▶ pomoci lidem k informovanému rozhodování

Je užitečné rozlišit debatu a diskuzi (viz rámeček). V debatách chceme přesvědčit druhé o správnosti svého názoru. Nicméně i v kvalitní debatě jde o schopnost slyšet argumenty druhých a navazovat na ně. V obou případech jde o vhodné vyvažování přesvědčování argumenty a zpochybňování a prozkoumávání pojmenovaných postojů (vlastních i cizích).

V obou případech je základem postoj, který k diskuzi či debatě zaujímáme. **Cílem je vylepšení stanoviska, a to jak vlastního, tak druhých.** Obvyklou lidskou chybou je sledovat pouze cíl vylepšení (vyvrácení) stanoviska druhých. Korekce vlastního stanoviska během pečlivé diskuze není vyjádřením slabosti, ale naopak ctností a vyjádřením kompetentnosti.

Pro jednoduchost se budeme nadále věnovat diskuzi, kde je postoj společného prozkoumávání otázky a učení silnější.

Kvality diskuze z hlediska procesu:²⁵

- ▶ **Rovnocenný prostor pro všechny.** Diskuze zajišťuje, aby každý člen skupiny měl příležitost pravidelně přispívat – ať už si prostor sám bere, nebo ne. Moc se tak neustále pohybuje v rámci skupiny. Žádný jednotlivec nebo podskupina nepřebírá nad diskuzí kontrolu.

Debata vs. diskuze

Debata: Spor, v němž argumentujeme pro svůj postoj s cílem přesvědčit druhé o jeho správnosti. Předpokladem debaty je mít vyjasněné vlastní stanovisko. Převládá obhajoba svého stanoviska.

Diskuze: zaměřené zkoumání společného zájmu bez předem stanoveného závěru. Mohu a nemusím mít vyjasněné své stanovisko. Převládá prozkoumávání vlastní i jiných perspektiv.

24 *Heidbrink, H.* (1997): *Psychologie morálního vývoje*. Praha. Portál, s. 143.

25 *Brookfield, S. D.* (2012): *Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question their Assumptions*. Jossey-Bass. San Francisco.

- ▶ **Prostor pro přemýšlení.** Účastníci a účastnice necítí nutnost okamžitě reagovat na příspěvky druhých. Skupina je zvyklá na intervaly „strukturovaného ticha“, které považuje za součást kritického myšlení.
- ▶ **Aktivní naslouchání.** Členové a členky skupiny považují aktivní naslouchání za nejdůležitější součást dobré komunikace.
- ▶ **Propojování příspěvků.** Členové a členky skupiny se neustále pokouší hledat podobnosti a rozdíly mezi různými příspěvky a propojovat souvislosti.
- ▶ **Zkoumání přínosu příspěvků.** Pokaždé, když se objeví nová myšlenka nebo koncept, skupina se snaží najít příklady ilustrující jeho relevanci. Tento bod je velkou výzvou, protože snaha o zajištění rovného prostoru pro všechny hlasy a demokratický předpoklad, že nikdo nemá patent na pravdu, někdy vede moderátory diskuze k jednání, jako by každý příspěvek měl stejnou hodnotu. V důsledku toho mohou stereotypy, lži a dezinformace zůstat netknuté.²⁶

Kvality diskuze z hlediska obsahu:

- ▶ **Udhalování a prověřování předpokladů.** Diskutující identifikují a prověřují předpoklady – své vlastní, ostatních účastníků diskuze, učitele, textu. Následně se diskuze zaměřuje na to, do jaké míry jsou tyto předpoklady přesné a platné pro danou situaci. Diskuze se také pokouší určit, v jakém kontextu (konkrétních situacích) mohou být dané předpoklady více či méně správné.
- ▶ **Zobecnění.** Vždy, když se v diskuzi objeví tvrzení zobecnující zkušenost jednotlivce, členové a členky skupiny se zaměří na hledání důkazů pro takové zobecnění.
- ▶ **Záznam linie.** Skupina sleduje a zachycuje, jakým způsobem došli k závěrům, se kterými část z nich souhlasí.
- ▶ **Co nejvíce pohledů na téma.** Členové a členky skupiny se neustále snaží přicházet s co nejvíce možnými pohledy na dané téma, přičemž každý má prostor se vyjádřit.
- ▶ **Pozor na předčasný konsensus.** Členové a členky skupiny si dávají pozor na tzv. syndrom skupinového myšlení (způsob myšlení, který vede k zachování shody ve skupině) a jsou podezřívaví k jakýmkoliv předčasným závěrům.

Efektivitě diskuze pomáhají pravidla diskuze. Kvalitu diskuze má moc ovlivnit facilitátor/ka, tuto obtížnou roli mohou usnadnit konkrétní metody, postupem času také zodpovědnost účastníků a účastnic diskuze.

Diskuze v malých skupinách

V závislosti na citlivosti tématu je vhodné rozdělit skupinu do menších skupin. To zajistí větší diskretnost a umožní méně sebevědomým lidem, aby vyjádřili své názory. Kdykoliv můžete v programech zařadit tzv. mikrodiskuze ve dvojicích, které dávají účastníkům možnost si formulovat a urovnat myšlenky.

Pravidla diskuze

Zvláště efektivní způsob udržení kontroly nad diskuzí nebo činností je požádat skupinu, aby si na začátku stanovila základní pravidla. Skupina je pak schopná směřovat a regulovat svůj vlastní proces učení.²⁷ Podoba pravidel je dána věkem účastníků a účastnic a mírou toho, jak moc chcete na diskuzích dlouhodobě pracovat. Pomáhá mít pravidla během programu na očích a pravidelně si poskytovat zpětnou

²⁶ Wolff, R. P., Barrington, M. Jr., Marcuse, H. (1965): A Critique of Pure Tolerance. Beacon Press.

²⁷ Oxfam (2006): Teaching Controversial Issues. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues> (cit. 14. 3. 2016).

vazbu k jejich dodržování či porušování. Můžete pravidla postupně propracovávat, na začátku je ale dobré zvolit si jich spíše méně:

- ▶ Hovořit smí vždy jen jedna osoba – bez přerušování ostatních.
- ▶ Naslouchám druhým a respektuji jejich pohled.
- ▶ Rozporuji názory, ne osoby, které je vyjadřují (např. *Tento názor je pro mne nepřijatelný, protože... × Jsi pro mne nepřijatelný, když si myslíš toto*).
- ▶ Když nesouhlasím, vysvětlím proč.
- ▶ Používám vhodné vyjadřování – žádné rasistické ani sexistické poznámky.
- ▶ V mluvení se střídáme.

Facilitátor/ka – průvodce/kyně diskuzí

Facilitátor/ka je někdo, kdo bdí nad procesem a směřováním diskuze. Aby tak mohl/a činit, má na mysli výše zmíněné kvality. Cílem facilitátora/ky musí být posunutí stavu diskuze o daném tématu na vyšší úroveň. Facilitátor/ka si na základě znalosti účastníků a jejich pozic představí, kam asi by se diskuze mohla ubírat, kde by mohly nastat problémy a jak by na ně mohl/a reagovat. Viditelné sympatie k jedné ze stran jsou nepatřičné, protože má v procesu silnější mocenskou pozici než ostatní účastníci.

Základní činnosti facilitátora/ky:

- ▶ Udržuje logickou linku. Upozorňuje na to, o co v diskuzi jde, vrací diskuzi od odboček zpět k hlavní logické struktuře otázkami typu *Jak to souvisí s...? Vratme se k otázce, zda...* Sleduje a vyjasňuje, v jakých věcech panuje shoda a v jakých nikoliv. Velmi užitečné může být pokládat si tyto otázky: *Jaký je nyní ten nejdůležitější bod sporu? Vyjasněním jakého bodu se diskuze nyní může nejspíše posunout někam dál?*
- ▶ Skrze otázky posunuje diskuzi příslušným směrem (nemusí násilně, stačí vytrvale).
- ▶ Orientuje účastníky a účastnice, kde v diskuzi jsou a kudy se dát dál.
- ▶ Upozorňuje na pravidla diskuze, jsou-li porušena.
- ▶ Udržuje kooperaci a pomáhá kvalitám diskuze.
- ▶ Provazuje příspěvky, sleduje, kdo komu na co dluží odpověď
- ▶ Vyjasňuje a doptává se: *Chápu to správně, že tvůj hlavní argument...? Ještě prosím o objasnění, co si mám představit pod pojmem...?*
- ▶ Otvírá prostor hlasům, které nezazněly: *Vidí to někdo jinak?*
- ▶ Shrnuje a uzavírá. Měl/a by zúčastněným předat zjištění a náhled, že skutečně došlo k posunu – shrne existující stanoviska, ozřejmuje, na co se soustředit příště, co si kdo musí promyslet, jaké údaje by bylo užitečné zjistit a v čem naopak panuje shoda.

Všechny tyto činnosti můžete sdílet se skupinou, např. formou **diskuzních zásahů** (viz cvičení níže). Role facilitátora/ky klesá s diskuzní vyspělostí skupiny – tu můžete rozvíjet pomocí diskuzních technik. Popisy různých diskuzních technik najdete v [kapitole 4.2](#).

Cvičení: Diskuzní zásahy

Před programem, ve kterém budete diskutovat, rozdejte účastníkům a účastnicím kartičky s diskuzními zásahy a doplňte je zadáním, ať se pokusí svůj zásah kdykoli v průběhu diskuze uplatnit. Než začnete, všechny pročtěte a vysvětlíte si se skupinou jejich smysl. Na konci reflektujte, jak se pokusy dařily.

- A. Dotazem či komentářem **vyjádři zájem** o to, co jiná osoba říkala.
- B. Polož otázku nebo komentuj tak, **aby mluvčí rozvinul**, co řekl.
- C. Komentuj tak, abys podtrhl/a **souvislost mezi dvěma příspěvky**.
- D. **Neverbálně vyjadřuj zájem** o to, co ostatní říkají.
- E. Komentuj tak, aby bylo srozumitelné, že považuješ něčí příspěvek za **zajímavý/užitečný**.
- F. Přispěj něčím, co vychází z **příspěvku ostatních**. Buď explicitní v tom, že staviš na myšlence někoho jiného.
- G. Ve svém příspěvku částečně parafrázuj, co někdo řekl.
- H. Vyjádři **shrnující pozorování**, které bere v potaz několik příspěvků a dotýká se tématu diskuze.
- I. Ptej se na **příčinnou souvislost**. Např. „Můžeš vysvětlit, proč si myslíš, že když se tyto věci budou dít, stane se to a to?“
- J. Ve vhodné chvíli požádej skupinu o **moment ticha** pro zpomalení rytmu konverzace, abyste měli možnost přemýšlet.
- K. Najdi způsob jak **ocenit objev**, který ti přinesla diskuze. Buď konkrétní v tom, co ti pomohlo něco lépe pochopit.
- L. Respektujícím a konstruktivním způsobem **vyjádři nesouhlas** s některým z příspěvků.
- M. **Vytvoř prostor** pro někoho, kdo ještě nemluvil a nemohl přispět konverzaci.

Tip: Nabízíme příklady, jak se dá s respektem reagovat v určitých situacích

- ▶ Zakryjte pravý sloupec tabulky a formulujte, jak byste v dané situaci reagovali.
- ▶ V nalezení vhodné reakce vám může pomoci porozumět tzv. žebříku usuzování (kapitola 2.3).

Co když?

... jsou vyjádřeny silné postoje bez zdůvodnění či ilustrace?	<i>Můžeš mít pravdu, ale rád/a bych pochopil/a, co tě vede k přesvědčení, že...</i>
... se zdá, že se diskuze odchyluje od tématu?	<i>Není mi jasné, jak to souvisí s tím, o čem se tu bavíme. Můžeš mi říct v čem je to pro naši otázku podstatné?</i>
... je naráz obhajováno více pohledů?	<i>Máme teď na stole několik podnětů (všechny je pojmenujte). Navrhuj vzít je jeden po druhém.</i>
... zaznamenáte negativní reakci u druhých?	<i>Když zaznělo (doplňte citaci), přišlo mi, že pocituješ vztek. Jestli ano, zajímalo by mne, co z toho, co bylo řečeno, ho způsobilo?</i>
... není jasná pointa sdělení?	<i>Říkáš (doplňte možnou interpretaci). Tak jsi to myslel/a?</i>
... slyšíte generalizaci?	<i>Co jsi viděl/a nebo slyšel/a, že tě to vede k těmto závěrům?</i>
... se zdá, že definice, fráze či pojem vede do slepé uličky?	<i>Když říkáš (doplňte termín), většinou to používám ve významu (doplňte konotaci). Cos měl/a na mysli ty?</i>
... chcete vyjádřit nesouhlas?	Místo formulací typu <i>To je nesmysl, protože...</i> , <i>Není tomu tak, protože...</i> používejte více kooperativní sdělení: <i>Jaká je vaše odpověď na námitku, že...?</i> , <i>Zdá se mi, že...</i> , <i>Spíše se mi zdá, že...</i>
... dojde k osobnímu útoku mezi účastníky?	<i>Eliško, jak to souvisí s argumenty, které Tomáš říkal?</i> Pravidlo: Rozporujte názory, ne osoby, které je vyjadřují.

3.4 JAK VĚST REFLEXE

Reflexím věnujeme pozornost, protože tvoří zásadní část učebního procesu. V rámci reflexe máme čas promyslet, co nám program přinesl ve vztahu k cílům programu nebo pro náš osobní posun. Pomáhá nám uvědomit si, co se dělo a jak jsme to prožívali, a odvodit z toho poznání, které můžeme uplatnit příště. Někdy se říká, že pokud nenastane reflexe, nenastává učení.

K čemu reflexe slouží

Ve fázi reflexe účastníci a účastnice reflektují svůj posun na několika úrovních:

- ▶ *Co jsem se naučil/a o sobě? Jaké vědomosti jsem získal/a? Jaké své dovednosti jsem posílil/a?*
- ▶ *Co jsem se naučil/a o naší skupině? Co jsme se naučili o participaci? V čem jsme se jako skupina posunuli? Co uděláme příště jinak?*
- ▶ *Co jsem se naučil/a o světě či o tématu? Co nového vím? Změnily se nějak mé postoje k danému tématu?*

Reflexe nás může vést také k uvědomění, že a jak se učíme. Díky tomu pak můžeme své učení vědomě řídit. Reflektujeme tedy i proces samotný:

- ▶ *Co mi pomohlo se o sobě/skupině/tématu naučit něco nového?*
- ▶ *Co jsem se naučil/a o tom, jakým způsobem se učíme?*
- ▶ *Jsou nějaké věci, které bych se chtěl/a naučit lépe? Co by mi k tomu pomohlo?*

Jak zaměřit reflexi

Pokud se nechcete spolehnout na to, že si v aktivitě „každý něco najde“, ale sledujete konkrétní cíle, je potřeba se na reflexi dobře připravit. Měli byste si vyjasnit, zda se zaměřujete spíše na procesy ve skupině (spolupráce, komunikace, řešení problémů atp.), anebo na nějaké tematické cíle.

Pro naše potřeby je nyní relevantnější rovina tematických cílů. Základem je si cíle programu stanovit co nejkonkrétněji. Pokud se skládá z více navazujících aktivit, pomáhá formulovat si cíl či cíle pro každou z nich. Celý program musíte pak mít cíle v hlavě a vést jej tak, aby k nim směřoval. V reflexi to pak platí dvojnásob. Zejména zážitkové aktivity často nabízejí velké množství směrů, kterými se můžete při reflexi vydat. Vaším úkolem je skupinu držet v mantinelech, které povedou k naplnění záměru, se kterým jste program zařadili.

Jak strukturovat reflexi

Abyste využili zkušenost, kterou účastníci a účastnice v rámci programu získali, měli byste projít několika návaznými kroky. Jejich uvědomění vám pomůže připravit si strukturu reflexe – ta obsahuje čtyři hlavní fáze. Pro každou z nich si připravíte otázky a případně i zařadíte nějaké techniky. Platí přitom, že je potřeba myslet na cíl a formu – je klidně možné některou z částí vypustit, na jinou dát důraz apod.

- ▶ **Odvětrání emocí:** Zejména po zážitkových aktivitách, které vzbuzují emoce a představují pro účastníky silný prožitek, je vhodné začít celou reflexi odvětráním emocí. Je to významné pro to, aby se jednotlivci i skupina dokázali soustředit na přemýšlení o prožité zkušenosti.

Příklady otázek: *Jaké to pro vás bylo? Co ve vás teď nejvíce rezonuje? Když se podíváte zpátky na to, co se v průběhu programu odehrálo, co tomu říkáte? Jak jste se cítili, když...?*

- ▶ **Popis děje:** V druhé fázi se zaměřte na to, aby si účastníci/ice připomněli/y, co se v průběhu aktivity odehrálo. Ptáme se otázkami *Co? Kdo? Kdy? Kde? Jak?* Jedná se tedy o popisné ohlédnutí. Umožníte tím všem sjednotit si pozorování, doplnit si jej i o dění, kterého třeba nebyli přítomni všichni. Předchozí a tato fáze umožní, že začnete reflexi zeširoka, abyste zachytili to, co je pro účastníky a účastnice nejživější a nejdůležitější. Záběr zužujete až v následujících fázích.

Příklady otázek: *Co se dělo v průběhu programu? Co jste zažili?*

- **Zobecnění zkušenosti:** Další fáze by měla umožnit zkušenosti účastníků/ic z aktivity přetavit v nějaké obecnější téma. Zde zužujete z velkého množství motivů, které účastníci/ice pojmenovávali/y v předchozí fázi, a zaměřujete jejich pozornost k tématům, která jsou relevantní pro cíl, se kterým jste aktivitu zařadili.

Příklady otázek: *Co se osvědčilo, co naopak nefungovalo? Co to znamená, že jste se v daný okamžik zachovali takto? Co jste se v této části o sobě/o skupině dozvěděli?*

- **Ponaučení pro příště:** Reflexi končíme tím, že podpoříme účastníky a účastnice v tom, aby si pojmenovali, co si z této zkušenosti odnášejí, a vztáhli to k nějaké budoucí aplikaci – ať už ve svém osobním životě, či v životě skupiny. Držíme se přitom stále směřování k cíli, který jsme aktivitou sledovali.

Příklady otázek: *Když jste zažili toto, co si z toho můžete odnést? Jak využijete, co jste se naučili? Co se potřebujete naučit, abyste si příště v podobné situaci věděli rady? Jaké budou vaše další kroky, které teď uděláte/keré uděláte příště jinak?*

Než s přípravou reflexe začnete, je potřeba si uvědomit, že se může mírně lišit práce s reflexí v závislosti na tom, jakou formu programu volíte. Jinak budete postupovat v programech, které jsou zážitkové, jinak v takových, které jsou postaveny na modelu Evokace – Uvědomění si významu informací – Reflexe (E-U-R). Hlavní rozdíl lze spatřovat v tom, že u zážitkových aktivit je mnohem významnější první fáze. U **zážitkových her**, které jsou většího rozsahu, se také klade větší důraz i na důkladnější popis toho, co se odehrálo. U **E-U-R aktivit** byste měli zase myslet na to, abyste se v reflexi důsledně vrátili k evokaci, aby měli/y účastníci/ice možnost srovnat a propojit staré informace a dojmy s novými. Na základě tohoto srovnání pak přetváří dosavadní strukturu svého poznání.

Příklady práce s reflexí:

Podívejme se nyní na příklad, jak pracovat s reflexí u zážitkové aktivity a jak u aktivity postavené na modelu Evokace – Uvědomění si významu informací – Reflexe. Využijeme k tomu programy z této příručky Sabira a Halit a Kdo utíká z Konga?

Kdo utíká z Konga?

Tento program je vystaven ve struktuře Evokace – Uvědomění si významu informací – Reflexe (kapitola 3.1). Zajímá nás, jakým způsobem je zde realizována reflexe. Cíle programu jsou dva:

- Účastníci a účastnice porozumí širším důsledkům války pro různé aktéry, kteří jsou do konfliktu přímo či nepřímo zapojeni. Zvažují, komu válka slouží a kdo naopak slouží jí.
- Účastníci a účastnice si skrze seznámení s aktéry zapojenými do konfliktu uvědomují propojenost současného světa.

S vědomím těchto cílů jsme připravili reflexi, která k jejich naplnění směřuje.

1. Jelikož se nejedná o zážitkový program a ani aktivita samotná nebyla nějak emocionálně náročná, nezařazujeme **odvětrávání emocí** (fáze 1).
2. Na začátku reflexe se vracíme k aktivitě, která nám přinesla nové informace (z textu, od ostatních lidí ze skupiny). Účastníci a účastnice popisují, co se dozvěděli, co je zaujalo. Jedná se o fázi věnující se **popisu děje** (fáze 2). Používáme otázky: *Co vás zaujalo? Co jste se o vztahu mezi aktéry a konfliktem či aktéry navzájem dozvěděli nejzajímavějšího?*
3. Takto shrnuté informace, které skupina získala z programu, společně v diskuzi **zobecnujeme** (fáze 3). Jdeme k podstatě věci – zajímá nás, čím se vyznačují aktéři, kterým konflikt nejvíc přináší, čím ti, kterým nejvíc bere. Ptáme se: *Co mají aktéři společného? V čem vidíte nejzásadnější rozdíly mezi aktéry? Jak byste pojmenovali klíčové důsledky konfliktu pro jednotlivé aktéry, případně skupiny aktérů?*

4. V poslední fázi reflexe se věnujeme zvažování důsledků či přínosu pro účastníky a účastnice samotné. Zajímá nás otázka: **Jak jste s konfliktem propojeni vy osobně?** Tuto část zaměřující se na osobní rovinu a vlastní **(pona)učení** (fáze 4) podpoříme mimo předchozí otázku také tím, že se vrátíme k aktivitě z úvodní evokační fáze (graf bezpečí). Účastníkům a účastnicím to pomůže začlenit do svého přemýšlení a zkušenosti nové informace, které získali, a uspořádat si je s tím, co věděli na začátku. V návaznosti na to program uzavíráme tím, že každý pojmenovává nejdůležitější postřeh, který si z programu odnáší.

Sabira a Halit

Na rozdíl od předchozího příkladu je aktivita Sabira a Halit programem založeným na principech zážitkového učení. Zpracování reflexe je tedy nutné tomu uzpůsobit. I zde ovšem přípravu reflexe musíme začít od pojmenování cílů:

- ▶ Účastníci a účastnice si uvědomí náročnost rozhodnutí o opuštění domova, jakou situaci uprchlík či uprchlice po opuštění domova prochází a jaké jsou jeho/její možnosti v nové zemi.
- ▶ Účastníci a účastnice pojmenují, co jim v různých životních situacích pomáhá zvyšovat porozumění druhému člověku. Hledají cesty, jakými mohou toto porozumění uplatňovat pro zlepšování vztahů s druhými lidmi ve společnosti.

V návaznosti na tyto cíle navrhne reflexi, která bude těžit z toho, co se odehrálo v zážitkové hře, která je postavena na osobním příběhu lidí prchajících z Gruzie:

1. Na začátek zařadíme lehké odpružení od děje, **vyvětrání emocí** (fáze 1). K tomu lze použít například karty z deskové hry Dixit – každý si vybere jednu, která mu nejvíce evokuje jeho rozpoložení a emoce, a sdílí s ostatními. Uvedeme například otázkou: **Co ve vás teď nejvíce rezonuje?**
2. V následující části se zaměříme na **připomenutí průběhu hry** (fáze 2). Využijeme k tomu „důkazy“ ze hry (dopisy), ke kterým se mohou účastníci a účastnice vrátit, a na základě nich pojmenovat klíčové okamžiky, zapsat je na lístečky a umístit na časovou osu na zemi. Zamýšlí se přitom: **Co z dopisů vás nejvíce zasáhlo? Které okamžiky děje jste prožívali jako klíčové?** Účastníci a účastnice si také vyberou a pojmenují konkrétní emoce, které zažívali ve třech jimi vybraných momentech hry.
3. Téma se poté pokusíme **zobecnit** (fáze 3). V této aktivitě nás zajímá, co účastníkům a účastnicím pomáhalo (případně by bývalo pomohlo) vžít se do emocí jejich postavy. Ptáme se: **Kdy vaše pocity ve hře odpovídaly těm, o kterých jste jako postavy psali v dopisech? Kdy se vámi naopak nepodařilo vžít? Proč? Co by vám k tomu bývalo pomohlo?**
4. Poslední část reflexe slouží k tomu, aby si účastníci a účastnice vztáhli zkušenost ze hry k reálnému životu a pojmenovali si, **co si mohou odnést** (fáze 4). Doplníme tedy seznam věcí, které (by) jim ve hře usnadnily se vžít do svých postav, zkušenostmi z reálného života. Ptáme se: **Stalo se vám i někdy, že jste nechápali, proč v nějaké situaci konkrétní člověk jedná tak, jak jedná? Co by vám pomohlo se do daného člověka vžít?** Reflexi uzavřeme zamyšlením nad dalšími kroky, které mohou účastníci a účastnice aplikovat ve svém životě. Použijeme otázky: **Co byste mohli v situaci z vašeho života, která vás napadla, udělat příště jinak? Kdy a proč bychom o pochopení druhých měli usilovat?**

Techniky pro reflexi ve skupině

Následující techniky umožňují realizovat reflexi se skupinou i jinou formou než diskuzí. Techniky mohou skupinové diskuzi předcházet – posloužit jako prostor pro individuální reflexi před reflexí celé skupiny (např. kreslení nebo volné psaní), nebo naopak slouží jako individuální uzavření skupinové reflexe (např. NID). Zvláštní důraz věnujeme technikám sloužícím k odfiltrování a pojmenování pocitů.

Odfiltrování prožitku a pojmenování pocitů

▷ **Karty pocitů:** Připravte kartičky, na nichž jsou napsány jednotlivé pocity (např. radost, vztek, smutek...). Nabídněte účastníkům a účastnicím, aby si vybrali karty, které nejlépe vyjadřují to, jak se momentálně cítí. Pocity je někdy těžké pojmenovat, zvláště pokud na to nejsme zvyklí. Karty mohou být dobrým pomocníkem, jak se učit pocity pojmenovávat.

▷ **Obrázky pocitů:** Podobný efekt má použití obrázkových karet (např. ze hry Dixit). Každý si vybere jednu kartu, která nejlépe vystihuje, jak se momentálně cítí. Poté každý ukáže kartu a popíše, proč si ji vybral.

▷ **Zapojení těla:** Pocity lze vyjádřit také tělem. Vyzvěte účastníky a účastnice, ať momentální stav vyjádří pozicí těla nebo grimasou. Pokud máte obavu, že se účastníci/ice budou stydět, mohou všichni naráz zavřít oči a pozici či grimasu udělat poslepu.

▷ **Kreslení pocitů:** Zážitky lze reflektovat také kreslením nebo grafickým záznamem. Dejte účastníkům/icím k dispozici papíry a pastelky a stanovte limit, během kterého mohou své pocity z programu „vykreslit“ na papír. Na konci práce si můžete udělat ze vzniklých obrázků galerii na zemi nebo na stěně a společně nad nimi rozvést diskuzi.

Shrnující individuální reflexe

▷ **Volné psaní:** Každý má tužku a papír. Po dobu 3–5 minut píše na zadané téma, text předem nepromyslí, není třeba hledět na strukturu, gramatiku, čárky. Doporučené je psát tak, aby „tužka neopouštěla papír“. Zadáni pro psaní by mělo být vztáhnuto k cíli programu, doporučujeme nabídnout více témat na výběr. Případně lze zařadit i „volné téma“ pro širokou reflexi. Po psaní si účastníci a účastnice po sobě text přečtou, vyberou (podtrhnou) nejdůležitější pasáže textu, a pokud chtějí, mohou ji s ostatními sdílet.

▷ **NID:** Každý si samostatně formuluje nejdůležitější informaci, myšlenku nebo postřeh dne. Jedná se o volnou reflexi, která nechává široký prostor odpovědím.

3.5 BESEDY: JAK SE NA NĚ PŘIPRAVIT?

Často se stává, že informace v médiích jsou už několikrát zkresleny jejich předáváním. Jedinou možností, jak zjistit objektivně stav věcí na konkrétním místě, je být přímo u události. Přímo nasát atmosféru místa, povídat si s lidmi, zjišťovat aktuální informace a zažívat konkrétní zkušenosti. Po takové sondě pak dokážete mnohem jasněji hodnotit informace z médií. Navíc se váš pohled na věc v tu chvíli stává pro okruh vašich známých velice žádaný – znají vás, vědí, co vás zaujímá, jak o věcech vyprávíte normálně a navíc se vás mohou doptat na všechny svoje otázky.

Nemálo dobrovolníků a dobrovolnic, a mezi nimi i skautů a skautek, bylo a stále je zapojeno do aktuální pomoci uprchlíkům. Můžete využít jejich zkušenost, abyste hledali odpovědi na své otázky. Tento text má sloužit jako návod na přípravu debaty s člověkem, který konkrétní zkušenosti s pomocí uprchlíkům má. Byla by škoda tuto možnost promrhat tím, že nebudeme mít otázky a zájem.

Pozvánka a první rozhovor

Jeden z předpokladů, který byste měli jako pořadající podobnou besedu splnit, je přehled o problému. Měli byste mít načteny články z médií, udělat si jasno v otázkách, které chcete se skupinou prozkoumat, a mohli byste nahlédnout i do zdrojů, které obhajují i odlišné postoje k věci. To napomůže lepší komunikaci s člověkem, kterého chcete na debatu pozvat.

Výběr hosta je čistě na vás. Tým Skautské služby společnosti při Výkonné radě vytvořil seznam²⁸ lidí, kteří jsou ochotni o zkušenosti mluvit. Ve svém skautském i neskauském okolí ale pravděpodobně najdete člověka, který podobnou zkušenost má, navíc pro vás nebude neznámý a příprava programu bude probíhat snadněji.

Je dobré se předem s hlavní postavou besedy sejit, představit jí svoji vizi. Zjistit, jestli je pro ni akceptovatelná. Zeptejte se na několik otázek, abyste měli představu, jestli o své zkušenosti dokáže opravdu poutavě mluvit. Musíte už tady volit míru řízení rozhovoru – příliš volný zaručí množství neočekávaných a zajímavých informací, řízený pak jasnou strukturu směřující cíli, může ale zároveň vynít jako formální a nezajímavá přednáška.

Příprava s dětmi

Děti je dobré připravit na diskuzi. Není potřeba mít sepsané otázky a jejich přesně znění, je ale dobré se naladit na téma. Použit můžete například vytvoření obvyčejné myšlenkové mapy na flipchart. Doprostřed napíšete „uprchlíci a uprchlice“ a děti necháte vyslovit všechny hesla, která k nim lze přiřadit. V diskuzi pak můžete například vymýšlet otázku ke každému heslu.

Druhou možností je rozdělit děti do čtveřic. Každá skupina dostane dohromady větší papír, na který napíšou vše, co znají o uprchlících. Co slyšeli doma, co vědí, co si myslí, co znají ze zpráv, co se říká ve škole, co slyšeli na ulici a podobně. Skupinka pak začne jednotlivé postřehy probírat. S některými souhlasí celá skupinka, z takových můžou vzniknout tvrzení a pravděpodobně budou pravdivá. Pokud nějaký postřeh zpochybní být jeden člen skupiny, musí se formulovat jako otázka. Takové otázky můžete použít v diskuzi nebo k další práci.

Můžete využít i spoustu dalších metod k přípravě debaty, záleží na vaší kreativitě. Cílem je naladit děti na téma, mít materiál, když by se nebylo najednou na co ptát a o čem hovořit. Využít můžete například metody v [podkapitole 4.1](#) nebo aktivitu **Rozhodnutí odejít**.

Beseda

Při samotné diskuzi doporučujeme důsledně oddělovat konkrétní zkušenosti, prožitky a faktické postřehy přednášejícího a obecné formulace. Jakékoli obecné formulace, generalizace, prognózy nebo vyřčené pravdy buď přímo zpochybněte, nebo dodejte fakt, že si to myslí přednášející na základě své zkušenosti. Váš host není pravděpodobně nositelem/kou pravdy jen kvůli tomu, že má konkrétní zkušenost. Přesto je pro vás cenným zdrojem informací.

Při rozhovoru se doptávejte doplňujícími otázkami, nezůstávejte pouze u těch připravených. Máte možnost zjistit motivy jednání přednášející/ho i informace, které vás začaly zajímat až při rozhovoru.

Po skončení rozhovoru poděkujte, jestli bude mít program nějaký výstup, nabídněte ho. Dobré je s dětmi i hostem ještě o samotě probrat dojmy z diskuze, pocity po jejím skončení, otázky, které je dodatečně napadají. Můžete jako prostředník tlumočit postřehy na obě strany – od dětí k hostovi a naopak.

²⁸ Pokud máte o seznam zájem, napište na sluzbaspolecnosti@skaut.cz.

4. Popis vybraných metod

4.1 TECHNIKY NA PODPORU KRITICKÉHO A SYSTÉMOVÉHO MYŠLENÍ

Následující techniky mohou posloužit jako příprava k diskusi. Pomáhají třídit argumenty a zkvalitňovat tak argumentaci v rámci diskuze. Můžete je použít také jako nástroje pro analýzu textů či filmů.

▷ T-graf

Účel: Pomáhá promyslet argumenty ze dvou perspektiv, slouží jako příprava k diskusi či debatě.

Jak se to dělá? Účastníci a účastnice pracují ve dvojicích. Na papír na šířku stránky napište k hornímu okraji tvrzení, které bude předmětem diskuze. Poté stránku rozdělte na poloviny (tím vzniká T). Do levé poloviny účastníci a účastnice píší důvody pro a do pravé píší důvody proti. Instrukce by mohla znít: *Napište aspoň dva důvody pro každou stranu, i když se s danou stranou neztotožňujete.*

Metoda je použita např. v aktivitě **Přijmeme, či nepřijmeme.**

▷ Názor a fakt, popis a hodnocení

Účel: Napomáhá rozlišit fakta a názory.

Jak se to dělá? Papír rozdělte na dvě poloviny. Do jedné účastníci/ice píší věci, které považují na názor, do druhé fakta a data. *Které názory jsou podložené fakty? Z jakých zdrojů máme fakta?*

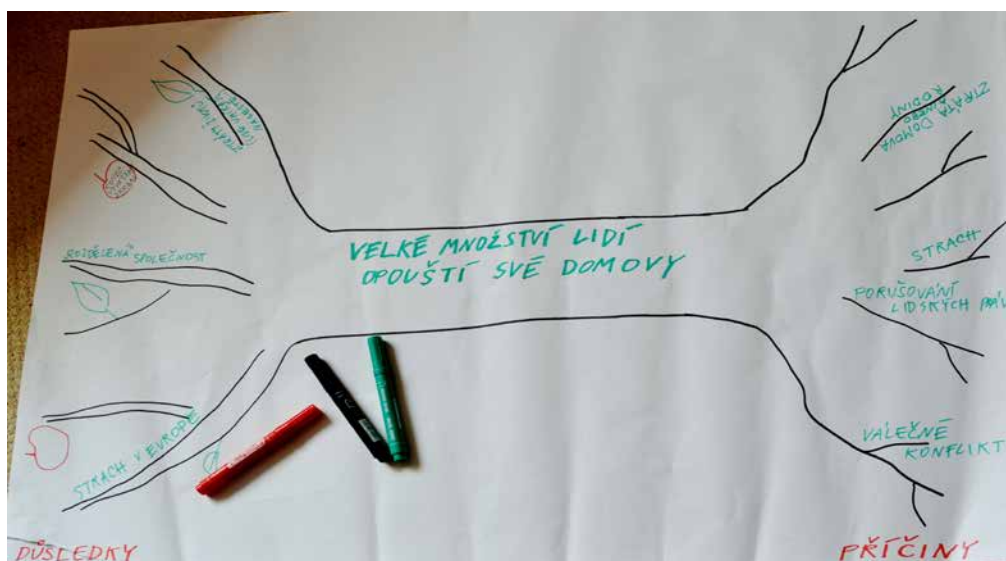
Variantou aktivity je rozlišovat popis (co jsme viděli, slyšeli) a hodnocení (co si o tom myslíme).

▷ Kolo důsledků

Účel: Kolo důsledků je druh myšlenkové mapy, která může pomoci promyslet důsledky událostí, jednání nebo problémů. Stejně jako upozornění na spojení mezi příčinami a důsledky může tato metoda také pomoci ocenit globální význam lokálních akcí a lokální význam globálních problémů nebo trendů. Můžeme například prozkoumat důsledky navrhovaných řešení uprchlické situace, jako např. *Je potřeba zavřít hranice.*

Jak se to dělá? Postupuje se následovně:

- ▶ Účastníci a účastnice napíšou hlavní událost nebo činnost do kroužku uprostřed stránky.
- ▶ Účastníci se snaží vymyslet co nejvíce přímých důsledků této události a píší je do jiného kroužku, který je s hlavním spojen linkou.
- ▶ Účastníci a účastnice dále zvažují důsledky těchto důsledků. Ty jsou opět napsány uvnitř kruhů, spojené s přímými důsledky – a tak dále. Každý kroužek lze vybarvit jinou barvou, v závislosti na tom, zda účastníci/ice vyhodnotí daný důsledek za dobrý či špatný.
- ▶ Projděte s účastníky/icemi jejich předpoklady důsledkových vztahů a zeptejte se, zda jsou odůvodněné. Poté diskutujte o tom, jak se můžete dozvědět více faktů.
- ▶ Další diskuze by mohla zahrnovat hlubší pohled na problémy, které se objevily, a podpořit tak přemýšlení o tom, jak by se dala prolomit série negativních následků.

▷ Strom problémů

Účel: Je to způsob, jak strukturovat kladení otázek tak, aby to povzbudilo účastníky a účastnice ke zkoumání příčin a důsledků, ale i řešení daného problému. Problémem rozumíme něco, co je třeba řešit, zabývat se tím. Aktivita vede k uvědomění, že komplexní témata nejde vyřešit jedním jednoduchým řešením.

Jak se to dělá? Tato aktivita se nejlépe provádí ve skupinách, ale lze ji provádět také individuálně. Postupuje se následovně:

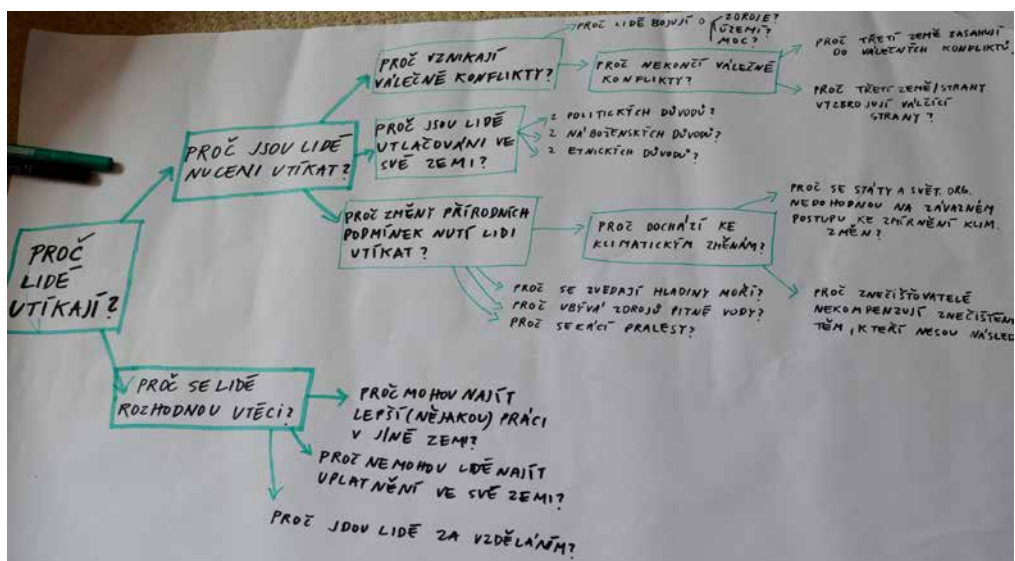
- ▶ Účastníci/ice nakreslí obrys ovocného stromu.
- ▶ Do kmenu stromu poté napíší zvolený problém, kořeny popíší příčinami problému, do větví napíší jeho důsledky a plody vyplní možnými řešeními problému.
- ▶ U návrhů řešení se můžete ptát, zda řeší důsledky, nebo příčiny, případně jaké příčiny daný návrh řeší a jaké nezohledňuje.
- ▶ Tato technika může být prováděna buď před tím, než účastníci/ice prozkoumají daný problém, jakožto způsob vybavení si toho, co už znají, nebo na konci jejich výzkumu jako způsob, jak prezentovat své závěry.

▷ Řetězec proč

Účel: Tento nástroj umožňuje proniknout pod povrchní dojmy k základním příčinám jakéhokoli problému. Může to být vysoce efektivní způsob zkoumání problému jen s malou či žádnou pomocí od vedoucí/ho.

Jak se to dělá? Účastníci a účastnice sedí ve dvou- či tříčlenných skupinkách, můžete ale pracovat i s celou skupinou najednou. Užitečná pak může být přenosná papírová tabule nebo tvrdý barevný papír, tužky a lepící poznámkové kartičky (post-it). Postupuje se následovně:

- ▶ Napište hlavní otázku, např. *Proč lidé utíkají z domovů?*, *Proč lidé přicházejí do Evropy?*, *Proč se lidé bojí uprchlíků?* na levou část papíru. Poté požádejte účastníky a účastnice, aby přemýšleli nad všemi přímými příčinami tohoto problému. Ty napíší do sloupce vedle hlavní otázky, příčiny s otázkou propojí pomocí šipek.
- ▶ U každé z příčin si poté znovu položí otázku „proč?“. Každý důvod může mít více než jeden přispívající faktor. Opakujte tento proces tolikrát, kolikrát to daný problém dovolí, a pokaždé začněte nový sloupec napravo od předchozího.

- Konečným výsledkem bude diagram, který upozorňuje na složitost problému a jeho různé příčiny. Poté můžete požádat účastníky a účastnice, aby rozlišovali mezi těmi důvody, které mohou být podpořeny důkazy, a těmi, které nemohou.
- Jakmile bude proces tak daleko, jak je to možné, podívejte se na políčka na pravé straně a vyzvěte účastníky, aby se ptali: *Na co jsme díky otázkám přišli?, Je spravedlivé, že se to děje? a Co lze udělat, aby se něco změnilo?*

4.2 DISKUZNÍ TECHNIKY

Následující techniky mohou být využity pro skupinové diskuze na různá témata a za různým účelem. Rozdělujeme je do pěti skupin podle převažujícího efektu na kvalitu diskuze: vytváření rovnocenného prostoru pro všechny, naslouchání různým perspektivám, propojování příspěvků, prostoru pro přemýšlení a hledání výstupu diskuze.

Rovnocenný prostor pro všechny

► Kolečko

Účel: dát prostor vyjádření všech, vnést řád do diskuze

Vhodný počet účastníků a účastnic: 5–30

Potřebné pomůcky: mluvicí předmět – plyšová hračka, míček, kámen...

Jak se to dělá? Je určené pořadí a mluví vždy jen jeden člověk (např. *Začne Honza a pokračuje se doprava.* Nebo: *Začne kdokoliv a od něj budeme pokračovat doprava.*). Mluvicí předmět může být reálný nebo imaginární (tedy nikdo jej nijak nezmiňuje). Kdo je na řadě má možnost nereagovat a poslat předmět dál. Na závěr kroužku znovu dostane příležitost.

Efekt: Jasná struktura (hodí se pro změnu rytmu po chaotické aktivitě). Každý musí odpovědět, nelze se snadno schovat. Rizikem je, že účastníci/ice ví, že budou mluvit, často méně poslouchají a soustředí se na to, co řeknou. Často se objevuje odkaz nebo kopírování předchozího (*No, já si myslím to, co říkal Honza.*).

▷ **Tygr**

Účel: přenést moderování diskuze na skupinu

Vhodný počet účastníků a účastnic: 5–30

Potřebné pomůcky: plyšová hračka či míček

Jak se to dělá? Co dělá tygr z Medvídků Pú? Skáče! Kdo má Tygra (plyšová hračka či míček) v ruce, mluví. Až domluví, Tygr „skočí“ – tedy přehodí se někam jinam. Lze se hlásit o slovo (a dostat či nedostat Tygra). Lze Tygra hodit někomu, koho chci vyzvat, aby mluvil.

Efekt: Samoorganizace skupiny (často si i velká skupina dokáže pohlídat, aby mluvili všichni a každý právě jednou). Uvolnění atmosféry.

▷ **Mluvicí žetony**

Účel: dát prostor vyjádření všech

Vhodný počet účastníků a účastnic: 5–20

Potřebné pomůcky: žetony/hrací kameny/korále/figurky

Jak se to dělá? Potřebujeme tolik žetonů, kolik je účastníků a účastnic. Položíme je doprostřed stolu, každý si vezme jeden. Když chce mluvit, položí svůj žeton doprostřed stolu. V okamžiku, kdy jsou všechny žetony ve středu stolu, každý si opět vezme jeden žeton a diskuze pokračuje.

Efekt: V pravidelných intervalech musí promluvit všichni, ale může být méně stresující než kolečko.

Nasloucháme různým perspektivám

▷ **Kruh hlasů**²⁹

Účel: zachytit všechny existující pohledy ve skupině, stavět na příspěvcích ostatních

Vhodný počet účastníků a účastnic: 8–12

Jak se to dělá? Je položena otázka k diskusi a 3 minuty ticha na přemýšlení. Každý promýšlí, co chce k tématu říci, až bude kruh hlasů otevřen.

První kolo: každý hovoří minutu bez přerušení.

Druhé kolo: každý postupně reaguje, ale pouze na to, co zaznělo od ostatních. Nelze rozvíjet vlastní myšlenku, pokud nejsme dotázáni jinými.

Třetí kolo: volná diskuze.

▷ **Sdílíme své pohledy**

Účel: zachytit všechny existující pohledy ve skupině, naslouchat pohledům ostatních

Vhodný počet účastníků a účastnic: 8–16

Potřebné pomůcky: malý papír pro každého

Jak se to dělá? Na úvod je položen následující výrok: *Násilí během protestů nelze nikdy ospravedlnit. Ani na straně protestujících, ani na straně policie.*

Poté se každý účastník a účastnice se nad výrokem zamyslí a vyjádří postoj k výroku na papír. To udělají tak, že napíší číslo na škále mezi jedničkou a pětkou, kdy jednička znamená výrazně souhlasím, pětka výrazně nesouhlasím. Pak si každý najde někoho, kdo si zapsal stejné číslo na škále, a diskutují své důvody během tří minut. Pokud se jejich postoj změní, mohou jej na papíře přepsat. Poté by měli najít někoho, jehož postoj je o číslo na škále jinde, a znovu prodiskutují výrok. Do třetice pak někoho, jehož postoj je výrazně odlišný. Na závěr se celá skupina opět sejde dohromady a reflektuje celý proces otázkami:

▶ *Kolik z vás v průběhu diskuze změnilo pozici na škále?*

²⁹ Brookfield, S. D. (2012): Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question their Assumptions. Jossey-Bass. San Francisco.

- ▶ *Co vás k tomu vedlo?*
- ▶ *Co si z diskuze odnášíte?*

▷ **Filozofie pro děti**³⁰

Účel: formulovat a diskutovat „filozofické“ otázky na základě určitého podnětu

Vhodný počet účastníků a účastnic: 8–16

Potřebné pomůcky: podnět pro zahájení diskuze – např. příběh, fotografie, komiks

Jak se to dělá? Je třeba zvolit vhodný podnět pro diskusi. Je možné použít různé zdroje – příběhy, fotografie nebo třeba komiks. Všichni sedí v kruhu a jsou vyzváni, aby si individuálně popřemýšleli nad daným podnětem a pak sdíleli cokoli, co je napadalo a přijde jim zajímavé. Poté na základě tohoto podnětu ve dvojici nebo v malé skupině vymýšlí otázky a diskutují, kterou z nich by vybrali ke společné diskusi. Podpořte účastníky a účastnice v tom, aby si pokládali i „filozofičtější“ otázky.

Poté každá skupina vysvětlí, jakou otázku si položili, a snaží se vysvětlit ostatním, proč by bylo zajímavé diskutovat právě jejich otázku. Hledejte společně podobnosti a propojení mezi otázkami. Diskuzi nad výběrem vhodné otázky věnujte dostatek času a poté zvolte společně způsob, jakým rozhodnete, a vyberete jednu z otázek. Zahajte diskusi. Obvykle začne skupina, jejíž otázka byla vybrána, poté se připojí ostatní. Diskuzi věnujte tolik času, kolik uznáte za vhodné. Časový rámec můžete předem určit.

Na závěr diskuze požádejte účastnice a účastníky o finální vyjádření vztahující se k otázce. Proberte, co se dařilo, jaká další témata jste otevřeli, co bylo zábavné a co naopak otravné. Někdy se lze vracet k bodům, které byly nejasné, či k faktickým chybám, které v diskusi zazněly.

Propojování příspěvků

▷ **Diskuze kroužících odpovědí**

Účel: rozvíjet naslouchání a schopnost navazovat na příspěvky

Vhodný počet účastníků a účastnic: 8–12

Jak se to dělá? Každý mluví bez přerušení minutu. Ovšem navazující mluvčí musí do svého příspěvku zakomponovat vztah k tomu, co řekl/a předešlý/á mluvčí. Může to být souhlas i nesouhlas. Formulovat příspěvek vyžaduje kombinaci dobrého naslouchání a vytváření nových nevyčíslených myšlenek. Proces končí promluvou prvního mluvčího, tentokrát však reaguje na předchozí příspěvek. Navazuje volná diskuze.

Prostor na přemýšlení³¹

▷ **Strukturované ticho**

Účel: cíleně zpomalit diskusi, vytvořit prostor pro přemýšlení a zaměřit diskusi konkrétním směrem

Vhodný počet účastníků a účastnic: 8–12

Jak se to dělá? Každých 10–15 minut zastavte probíhající diskusi a vytvořte prostor pro přemýšlení o jedné z následujících otázek:

- ▶ *Co byl zatím nejdůležitější bod diskuze?*
- ▶ *Jaký moment byl pro vás nejvíce matoucí?*
- ▶ *Jaký váš předpoklad se ověřil a čím?*

30 *Oxfam* (2006): Teaching Controversial Issues, str. 12. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues> (cit. 14. 3. 2016).

31 *Brookfield*, S. D. (2012): Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question their Assumptions. Jossey-Bass. San Francisco.

- ▶ *Na jaké otázky se potřebujeme v další části diskuze zaměřit?*
- ▶ *Jaký pro vás nový pohled se v diskuzi objevil?*

Je užitečné mít na očích diskuzní otázku či téma, aby účastníci a účastnice své přemýšlení vztahovali k ústřední otázce diskuze.

▷ **Tichá debata**

Účel: dát prostor pro vyjádření všech písemnou formou

Vhodný počet účastníků a účastnic: 8–12

Jak se to dělá? Naformulujte několik otázek k tématu a každou umístěte doprostřed flipchartového papíru. Ty pak umístěte na stoly po prostoru. Účastníci a účastnice se pohybují, písemně odpovídají na otázky, čtou odpovědi ostatních a reagují na ně písemně. Reakce mohou zahrnovat:

- ▶ odpověď na původní otázku
- ▶ reakce na odpověď
- ▶ vyjádření souvislostí mezi napsaným
- ▶ další komentáře

Vedoucí může barevně propojovat komentáře (podobné a kontrastní), psát otázky i vlastní myšlenky. Ukončete mluvenou reflexí, co tichá debata přinesla.

Směřujeme k výstupu

▷ **Sněhová koule**

Účel: umožňuje hledání řešení problému a vybírání nejlepších návrhů

Vhodný počet účastníků a účastnic: 8–16

Jak se to dělá? Vedoucí nastíní komplexní problém, kterému aktuálně skupina čelí. Dvoučlenné skupinky analyzují problém a navrhnou jeho řešení (možno užít metodu brainstormingu a poté nápady třídit). Posléze se vždy dvě dvoučlenné skupinky spojí a pracují společně – kombinují své postoje a řešení. Mají přitom omezený počet „nej“ návrhů na maximálně tři až pět, aby byli nuceni určovat si prioritní řešení. Postup opakujte, dokud se postupně celá skupina neshodne na svých třech až pěti návrzích (seřazených dle priorit).

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Brookfield, S. D.* (2012): Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question their Assumptions. Jossey-Bass. San Francisco.
- Darnton, A.* (2011): Finding Frames: New ways to engage the UK public in global poverty. Dostupné z: <http://findingframes.org/report.htm> (cit. 15. 3. 2016).
- Gollob, R. (ed.), Krappf, P. (ed.)* (2012): Výuka demokracie. Dostupné z: http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/COV2012-Vyuka_demokracie.pdf (cit. 14. 3. 2016).
- Hahnová Tučková, R., Skalická, P., Stará, J., Zemanová, B.* (2015): Jak víme, že to funguje? Praha. Člověk v tísni.
- Harwood, D.* (1997): Global Express: Tune into the News. Manchester. Manchester DEP.
- Heidbringk, H.* (1997): Psychologie morálního vývoje. Praha. Portál.
- Holá, A. a kol.* (2012): Já a oni jsme my. Dostupné z: <http://www.in-ius.cz/vzdelavame/vzdelavaci-materialy/ja-a-oni-jsme-my.html> (cit. 14. 3. 2016).
- Hoskins, B., Kerr, D.* (2012): Report 4: Final Study Summary and Policy Recommendations: Participatory Citizenship in the European Union. Dostupné z: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/report_4_final_study_summary_and_policy_recommendations.pdf (cit. 15. 3. 2016).
- Koutecká, D.* (2016): Stereotypy a stereotypizace v rámci mediální výchovy. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/397891/fss_b/?lang=cs (cit. 15. 3. 2016).
- Matějka, O., Hotový, F.* (2012): Politika do školy patří. Dostupné z: http://www.obcanskevzdelavani.cz/uploads/731d132bc0ood709724f2e5beb11623b48e6e73_uploaded_cov2012-politika_do_skoly_patri.pdf (cit. 15. 3. 2016).
- Oxfam* (2006): Teaching Controversial Issues. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues> (cit. 14. 3. 2016).
- Oxfam* (2015): Global Citizenship in the Classroom: A Guide for Teachers. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides> (cit. 14. 3. 2016).
- Pekárková, A.* (2007): Přemýšlíme o hodnotách. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/11_1.pdf (cit. 15. 3. 2016).
- Public Interest Research Centre* (2011): Common Cause Handbook. Str. 18. Dostupné z: <http://valuesandframes.org/> (cit. 15. 3. 2016).
- Rada Evropy* (2015): Teaching Controversial Issues. Str. 21. Dostupné z: <http://pjp-eu.coe.int/documents/1417855/8919103/Teaching+Controversial+issues+-+professional+development+pack+for+teachers.pdf/83ood9ad-5b4f-4b71-bbab-5bef4f09a333> (cit. 15. 3. 2016).
- Senge, P.* (2012): Schools that Learn. New York. Crown Business.
- Schwartz, S. H.* (2012): An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. In: Online readings in psychology and culture. International Association for Cross Cultural Psychology. Dostupné z: <http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc> (cit. 12. 1. 2012).
- Stanovy spolku Junák – český skaut, z. S.* (2014). Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/stredisko/administrativa/novy-obcansky-zakonik-stanovy/nove-stanovy?autologin=1> (cit. 14. 3. 2016).
- Tkaczyk, M., Pospěch, P., Macek, J.* (2015): Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize. Dostupné z: https://www.academia.edu/19606917/Anal%C3%BDza_medi%C3%A1ln%C3%ADho_pokryt%C3%AD_uprchlick%C3%A9_krize_v%C3%BDzku%C3%A1_zpr%C3%A1va (cit. 14. 3. 2016).
- UNHCR* (2015): Mid-Year Trends 2015. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/56701b969.html> (cit. 13. 3. 2016).
- Winkelmann, A. S.* (2014): More than Culture. Diversitätsbewusste Bildung in der internationalen Jugendarbeit. JUGEND für Europa. (Český překlad připravuje Mládež v akci)
- Wolff, R. P., Barrington, M. Jr., Marcuse, H.* (1965): A Critique of Pure Tolerance. Beacon Press.

II. INFORMAČNÍ MANUÁL

Kapitola poskytuje rychlou orientaci v tématech migrace a uprchlictví. Ta v posledních měsících silně rezonují celou společností. V diskuzích k tématu se objevuje velké množství pojmů a odkazů na zákony a mechanismy, které lze jen obtížně všechny pojmout a dokonale jim porozumět v souvislostech. Informační část spojuje vybrané pojmy do tematických celků a snaží se „slovníková hesla“ uvádět v kontextu a usnadnit tak jejich pochopení.

1. Základní pojmy

MIGRACE

Migrace lidí, tedy jejich pohyb z jedné oblasti do druhé se záměrem se v nové oblasti dočasně či trvale usadit, se dá v určité míře chápat jako projev přirozenosti každé lidské bytosti – je to činnost, kterou lidé provozují od „nepaměti“.

Migrant/migrantka

Člověk, který změni své místo pobytu překročením mezinárodně uznávaných státních hranic a stráví zde déle než jeden rok³² (dle [definice OSN](#)). V ČR se často diskutuje otázka legálních a nelegálních migrantů/ek:

▷ Legální migranti/ky

Přichází v rámci státem řízeného přistěhovalectví, regulovaného pomocí víz a pobytových oprávnění.

▷ Nelegální migranti/ky

Vstupují na území bez víza či pobytového oprávnění. Proto i uprchlíci a uprchlice, opouštějící své domovy často za dramatických okolností, někdy vstupují na území hostitelského státu nelegálně. Jejich pobyt je možné a žádoucí následně zlegalizovat.

Uprchlík/uprchlice

Státní příslušníci/e třetí země, kterým bylo přiznáno právní postavení uprchlíka/ce ve smyslu Ženevské úmluvy a jsou oprávněni/y pobývat na území členského státu. Dle [Úmluvy](#) je uprchlík/ce osoba, která utekla ze své původní země před válkou či před životu nebezpečným pronásledováním založeným na rasových, náboženských, národnostních či politických důvodech či na příslušnosti k určitým společenským skupinám a která může tuto skutečnost dokázat.³³ V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka/ce, označována jako azylant/ka.³⁴

³² OECD (2001, akt. 2004): Glossary of statistical terms: Long-term migrants. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1562> (cit. 15. 3. 2016).

³³ OSN (2015): Úmluva o právním postavení uprchlíků. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf> (cit. 15. 3. 2016).

³⁴ MV ČR (2015): Terminologický slovník. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudWw-09Mw%3d%3d> (cit. 15. 3. 2016).

Azylant/ka

Je osoba cizí národnosti, které byl udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu (azyl – viz heslo Mezinárodní ochrana). Na azylanty/ky je nahlíženo jako na cizince/ky s uděleným trvalým pobytem. Toto postavení je udělováno na časově neomezenou dobu a může být odebráno jen ze závažných důvodů stanovených v zákoně. Dočasnou variantou mezinárodní ochrany je doplňková ochrana – viz níže. Azylanti/ky nemají volební právo a např. nemůžou vykonávat takové zaměstnání, jehož podmínkou je státní občanství. Jako azylant/ka je v ČR označována i osoba, které bylo Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) příznáno postavení uprchlíka/uprchlice.

INTEGRACE

Integrace cizinců/ek je proces umožňující postupné začlenění do společnosti přijímajícího státu. Cílem integrace je dle ministerstva práce a sociálních věcí „**oboustranně přínosné nekonfliktní soužití cizinců/ek a majoritní společnosti**“³⁵. Konkrétní nástroje a politiky integrace řeší stát a pověřené orgány, na obecné – lidské úrovni jde o **hledání postoje k jinakosti a přístupu k rovnosti lidí**.

Různé přístupy k předcházení etnickému konfliktu

Imigrační politiky vlád varíují mezi třemi teoretickými modely integrace³⁶.

▷ **Asimilace**

V české diskuzi často zaměňována s pojmem integrace. Předpokládá naprosté začlenění etnické menšiny do většinové společnosti státu oproštěním se od jazykových, kulturních a sociálních odlišností menšinové skupiny a přijetím vlastností a projevů většiny. Tento přístup předpokládá odstranění konfliktu založeného na etnickém základě **ztrátou etnické identity menšiny a její začlenění do většinového proudu** společnosti.

▷ **Multikulturalismus**

Multikulturalismus předpokládá začlenění jednotlivců a skupin přiznáním **participace bez ztráty sociokulturní etnické identity**. Aktivní účast na společenském dění je základem pro zamezení etnickému konfliktu. Multikulturalismus uznává legitimitu a rovnost etnických skupin při vyjádření odlišných kultur.

▷ **Oddělení etnických skupin (přechodná diferencovaná inkorporace)**

Třetí cestou k předcházení konfliktu je **minimalizace styku mezi etnickými skupinami**. Může se projevat jako **omezení participace etnických menšin** ve většinové společnosti, ale v krajní podobě i jako etnické čistky.

35 MPSV ČR (2015): Integrace cizinců. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1278> (cit. 15. 3. 2016).

36 Stojarová, V. (2004): Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204> (cit. 15. 3. 2016).

2. Současná uprchlická situace v Evropě a České republice

UPRCHLICKÁ „KRIZE“

Na Evropské úrovni se uprchlická krize jeví spíše jako krize národních států spojených v jednom bloku. Ty z různých důvodů nedokážou adekvátně a v souladu s deklarovanými idejemi reagovat na dění vně EU, které se jich z povahy propojeného světa a neopomenutelného vlivu ekonomicky a politicky silného bloku přímo týká. Ve výsledku se jim nedaří dojít k jednotnému, na evropských hodnotách postavenému řešení problémů.

Krize se projevuje na mnoha úrovních od neschopnosti vlád zajistit přímou pomoc potřebným, přes nedostatečnou, často až zavádějící komunikaci s občany, k ohrožení idejí a hodnot, jako jsou například svoboda, rovnost a solidarita, na kterých je myšlenka Unie vystavěna.

Na úrovni české je pro malé množství uprchlíků a uprchlic na našem území (viz [kapitola Data a čísla](#)) těžké mluvit o krizi uprchlické. Jedná se pravděpodobněji o krizi médií, vzdělávání, sociální politiky a rozevírajících se „sociálních nůžek“, politické kultury a přístupu k lidským právům. Tato témata však přesahují rozsah tohoto textu.

EVROPSKÝ PŘÍSTUP K MIGRACI

Schengenský prostor

Je území většiny evropských států, na jejichž společných hranicích nejsou vykonávány hraniční kontroly a kde je uplatňován princip volného pohybu zboží a osob. Bezpečnost společného území je zajištěna důslednou ochranou vnější hranice³⁷.

Správa vnějších evropských hranic (Pevnost Evropa)

Přístup ke správě vnějších evropských hranic v praxi vypadá jako posilování jejich ochrany, které má nahradit zeslabenou kontrolu na hranicích jednotlivých členských států. Toto zesilování ochrany hranic vůči okolním zemím silně kontrastuje s rozšířením svobody a pohodlí pro občany/ky EU. Udržení tohoto

37 Machotková, Š. (nedat.): Co je Schengen. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/> (cit. 15. 3. 2016).

stavu a také směru myšlení je a nadále bude možné jen při vynaložení nemalých [prostředků](#)³⁸. Zásadní otázkou zůstává, jak se evropská společnost postaví k rozporu mezi nejsilněji uznávanými hodnotami – rovností, svobodou a solidaritou – a reálnými opatřeními na hranicích Schengenského prostoru, které lidi vně hranic stává do nerovné pozice a omezují jejich pohyb.

Zavedení jednotného prostoru bez vnitřních hranic – Schengenského prostoru – si vyžaduje v oblasti [správy vnějších hranic](#) jednotnou politiku, přičemž tato politika se v zásadě opírá o následujících pět nástrojů³⁹:

▷ **Schengenský hraniční kodex**

Kodex stanoví **pravidla** pro pokračování vnějších hranic a podmínky správy přechodně zavedených hraničních kontrol na vnitřních hranicích.

▷ **Fond pro vnitřní bezpečnost**

Dříve Fond pro vnější hranice je mechanismus pro sdílení zátěže spojené s ochranou hranic, zajišťuje **financování**.

▷ **Databáze**

Klíčové systémy jsou Schengenský informační systém (**SIS**), Vízový informační systém (**VIS**) a systém **Eurodac** (databáze otisků prstů). Jsou to centralizované **databáze** pro účely sledování a řízení migrace a správy hranic.

▷ **„Balíček proti převaděčství“**

Slouží k předcházení a penalizaci nepovoleného vstupu, přechodu a pobytu (směrnice Rady 2002/90/ES a rámcové rozhodnutí Rady 2002/946/SVV), funguje jako **prevence**.

▷ **FRONTEX**

Evropská agentura pro řízení **operativní spolupráce** na vnějších hranicích členských států, v praxi **opevňování a militarizace** hranic.

Mezinárodní ochrana

Zastřešující pojem pro azyl a doplňkovou ochranu – podrobněji viz níže, heslo „Mezinárodní ochrana (česká legislativa)“.

▷ **CEAS (Common European Asylum System)**

Společný evropský azylový systém upravený právními předpisy Evropské unie. Klíčovou součástí systému je vytvoření minimálních standardů pro řízení o udělení mezinárodní ochrany i pro podobu ochrany samotné. Uprchlíkům a uprchlicím tak má **zajistit lepší přístup k azylovému řízení, důstojnější životní podmínky při čekání na rozhodnutí a adekvátní práva po získání azylu** (pracovat, podnikat, cestovat). Členské státy EU nesmí tato minimální pravidla porušit, mohou se však rozhodnout vůči příchozím postupovat vstřícněji. Nejen proto se tak v praxi šance na udělení ochrany v jednotlivých státech výrazně liší. Jeho součástí je i tzv. Dublinský systém.

38 *Cibulka, J., Šulek, M., Kočí, P.* (nedat.): Kolik nás stojí „pevnost Evropa“. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/zprava/kolik-stoji-pevnost-evropa-a-kdo-na-ni-vydelava--1502982> (cit. 15. 3. 2016).

39 *Neville, D.* (2016): Fakta a čísla o Evropské unii. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5_12_4.html (cit. 15. 3. 2016).

Dublinký systém (též Dublinká úmluva či nařízení)⁴⁰

Mechanismus, kterým je uvnitř EU určován ten stát, který má povinnost projednat žádost cizince/ky o mezinárodní ochranu, ve věci rozhodnout a v případě kladného rozhodnutí zajistit dotyčné osobě ochranu. Určení konkrétního státu je důležité proto, aby si nemohly jednotlivé země žadatele/ky opakovaně předávat mezi sebou, aniž by některá jejich žádost posoudila (tzv. jev refugees-in-orbit). Toto opatření zároveň zabraňuje příchozím, aby opakovaně žádali o mezinárodní ochranu v různých členských státech EU či si vybírali ten stát, který se jim zdá nejvýhodnější. Základním (ale ne jediným) dublinkým pravidlem je, že žádost má posoudit ten stát, na jehož území cizinec či cizinka vstoupili jako první. To klade největší část břemene na státy s vnější schengenskou hranicí. Reakcí na přetíženost některých těchto států v současné situaci je mechanismus „kvót“.

Kvóty

Program na přerozdělení žadatelů a žadatelek o azyl z nejméně zasažených států EU – Itálie a Řecko.

Má zajišťovat vyšší stupeň solidarity mezi členskými státy EU. V současné podobě se nejedná o stálý mechanismus. Kvóty byly zatím přijaty dvakrát pro žadatelky a žadatele, kteří se již nacházejí na půdě Evropské unie. Celkově se nyní dotýkají 160 000 osob. Výše kvóty pro každý stát se vypočítává z jeho velikosti, počtu obyvatel a ekonomické kondice.

Box 1. Příklady rozdílných přístupů k uprchlické situaci v Evropě

Evropské azylové zákony jsou z velké části formovány Ženevskou úmluvou o právním postavení uprchlíků/ic z roku 1951 a Protokolem z roku 1967. Samotný rozhodovací proces na úrovni států se pak řídí vnitřními předpisy, které se mohou v jednotlivých zemích lišit.^{41,42}

Příklady různých přístupů představují politiky Spojeného království a Německa:

Spojené království jasně vymezuje pronásledování na základě národnosti nebo rasové příslušnosti jako takové, kdy je lidská důstojnost ovlivněna do té míry, že je to neslučitelné se základními lidskými právy.

Samotná skutečnost, že žadatel/ka patří k určité národnosti nebo rase nebo vyznává víru zakázanou v zemi původu pro udělení statusu uprchlíka/ce však nemusí stačit. Také pouhá existence napětí mezi více etniky na území jednoho států není důvodem k úspěšnému azylovému řízení. Spojené království není nakloněno přijímání velkého počtu uprchlíků/ic a ponechává si možnost důkladně posoudit každou žádost. Podporovanou variantou řešení uprchlické situace je zahraniční pomoc a stabilizace regionů, odkud uprchlíci/e pocházejí.^{43,44}

Německý přístup konkrétně k uprchlíkům/cím ze Sýrie vyvolal vášnivou diskuzi. Pro žadatele/ky ze Sýrie bylo v Německu zavedeno zrychlené azylové řízení (pokud nepadají pochybnosti ohledně identity žadatele/ky o azyl ze Sýrie, nemusí už přijít k výslechu osobně, stačí, aby důvody útěku popsali písemně) a následně se přestalo kontrolovat, zda žadatelé/ky o azyl nevstoupili/y na území Evropské unie v jiné členské zemi (podle Dublinkého systému by se tam pak museli vrátit). Pro jednu skupinu uprchlíků/ic tak v podstatě přestala platit dublinká pravidla. Vládu k tomuto kroku vedla potřeba urychlit administrativní proces na svém území, zároveň tím pomohla snížit tlak v zemích, přes které uprchlíci/ce do Evropy přicházejí.⁴⁵

40 MV ČR (2016): Azyl. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dublinky-system.aspx> (cit. 15. 3. 2016).

41 ČTK (2015): PROFIL: Nový německý přístup k běžencům ze Sýrie vzbudil v EU rozruch. Dostupné z: <http://m.ceskenoviny.cz/svet/zpravy/profil-novy-nemecky-pristup-k-bezencum-ze-syrie-vzbudil-v-eu-rozruch/1254001> (cit. 15. 3. 2016).

42 Federal Office for Migration and Refugees (2013): Asylum Procedure Management. Dostupné z: <http://www.bamf.de/EN/Migration/AsylFluechtlinge/Asylverfahren/Steuerung/steuerung-node.html> (cit. 15. 3. 2016).

ČESKÝ PŘÍSTUP K MIGRACI

Cizinci/cizinky

Cizinci/ky jsou všechny fyzické osoby, které nemají české státní občanství.

Cizinecká legislativa

Podle cizinecké legislativy se u nás cizinci/ky dělí do tří kategorií s různými právy a povinnostmi^{46 47}: občané EU (se značnými privilegii vyplývajícími z ustavení schengenského prostoru), rodinní příslušníci občana/ky EU a cizinci/ky ze třetích zemí. Konkrétní práva a povinnosti týkající se pobytu cizinců/ek na území ČR podle okolností jejich příchodu a pobytu ošetřují následující zákony.

▷ Zákon o pobytu cizinců

Ošetřuje vstup, pobyt a vycestování cizinců/ek, kterých se netýká zákon o dočasné ochraně a azylu. Zákon rozlišuje **různé druhy víz a různé druhy pobytu**, hlavní rozlišení je na **pobyt přechodný** (různé typy) a **pobyt trvalý**. Cizinci/ky s přechodným pobytem mají obecně nižší rozsah práv nežli cizinci/ky s pobytem trvalým.

▷ Zákon o dočasné ochraně

Dočasná ochrana je přechodné opatření, které se používá v naléhavých případech jako odpověď na příchod **skupin** uprchlíků a uprchlic prchajících například před ozbrojeným konfliktem, živelnou pohromou, soustavným porušováním lidských práv ap. Žadatelé a žadatelky **nemusí prokazovat individuální pronásledování. Dočasnou ochranu cizinců/ek vyhláší Rada Evropské unie jednotně pro cizince/ky z určité země**. Pokud cizinci/ky získají tuto dočasnou ochranu, pak se na ně hledí jako na cizince/ky s uděleným trvalým pobytem. V současnosti je na evropské, a tedy i národní úrovni dočasná ochrana nevyužívaný nástroj.

▷ Zákon o azylu

Řeší podmínky vstupu a pobytu cizinců/ek, kteří/é chtějí v České republice žádat o **mezinárodní ochranu** (MO), práva a povinnosti žadatelů/ek o MO a osob MO požívajících.

Mezinárodní ochrana (česká legislativa)

Mezinárodní ochrana se uděluje cizincům/kám, kteří/é se nacházejí v České republice, a kteří/é se z určitých důvodů nemohou vrátit zpět do své země. Umožňuje jim legálně pobývat na území České republiky. MO je v ČR možné získat buď jako **azyl**, nebo jako **doplňkovou ochranu** na dobu určitou.

Azyl je udělován z důvodů pronásledování, dále ve dvou případech, které berou ohled na osobní situaci cizince/ky (z humanitárních důvodů – nemoc, stáří, ... a za účelem sloučení rodiny).

43 *Asylum Policy Instruction: Assessing credibility and refugee status* (2015). Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/397778/ASSESSING_CREDIBILITY_AND_REFUGEE_STATUS_V9_0.pdf (cit. 15. 3. 2016).

44 *Wintour, P.* (2015): Britain should not take more Middle East refugees, says David Cameron. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/sep/02/david-cameron-migration-crisis-will-not-be-solved-by-uk-taking-in-more-refugees> (cit. 15. 3. 2016).

45 *Orr, D.* (2015): Britain's island mentality is making the Calais migrant crisis all the more difficult. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jul/31/britain-island-mentality-making-calais-migrant-crisis-more-difficult> (cit. 15. 3. 2016).

46 *Inkluzivní škola.cz* (nedat.). Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/> (cit. 15. 3. 2016).

47 *Asociace pro právní otázky migrace* (nedat.). Dostupné z: <http://www.asimos.cz/> (cit. 15. 3. 2016).

Krom toho může ČR bez předchozího řízení udělit azyl, pokud je cizinec/ka uznán/a uprchlíkem/icí dle mezinárodní smlouvy rozhodnutím UNHCR, ovšem za podmínky dodržení zásady spravedlivého rozdělení břemene mezi smluvními státy Ženevské úmluvy.

► **Azyl**

Je právo státu poskytnout ochranu cizinci/e, který/á je **prokazatelně pronásledován/a na území své vlastní země**. Rozhodnutí udělit či neudělit azyl je odpovědností Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra.

► **Doplňková ochrana**

Je **dočasná forma ochrany** udělená žadateli/ce o azyl na dobu, po kterou je tato osoba prokazatelně v nebezpečí ve své domovské zemi (nejčastěji 1 až 3 roky, s možností prodloužení).

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ)

SUZ⁴⁸ je organizační složka státu, která zajišťuje ubytování a další služby žadatelům/kám, azylantům/kám a zajištěným cizincům/kám. Úkolem SUZ je nabídnout těmto osobám odpovídající a důstojné podmínky. SUZ spolupracuje s vládními a mezinárodními institucemi, samosprávou, nevládními organizacemi. Provozuje přijímací, pobytová a integrační azylová střediska, dále zařízení pro zajištění cizinců a Centra na podporu integrace cizinců.

Přijímací středisko

Slouží k **ubytování nově příchozích žadatelů/ek o MO**, a to až do doby ukončení základních vstupních procedur. Středisko není možné opustit.

Umístění: tranzitní prostor mezinárodního letiště Praha-Ruzyně, Zastávka u Brna

Pobytové středisko

Slouží k **ubytování žadatelů/ek, kteří/keré prošli/y předepsanými vstupními procedurami** v přijímacím středisku, a to po dobu řízení ve věci jejich žádostí o MO. Žadatelé/ky mohou svobodně střediska opouštět nebo využít možnosti pobytu v soukromí.

Umístění: Kostelec nad Ohří, Havířov

Integrační středisko (IAS)

Slouží osobám, kterým byla přiznána MO a které vstoupily do Státního integračního programu a požádaly o dočasné ubytování. Doba strávená v integračním středisku (max. 18 měsíců) slouží především k osvojení českého jazyka a získání samostatného bydlení a zaměstnání. Ubytování v IAS je zpoplatněno.

Umístění: Jaroměř, Předlice, Brno, Havířov

Zařízení pro zajištění cizinců

Zařízení pro zajištění cizinců (v zahraničí i u nás někdy nazývaná „detence“ nebo „záchyt“) **slouží k omezení svobody cizinců/ek** na základě rozhodnutí Policie České republiky nebo Ministerstva vnitra České republiky **a často také jako metoda odrazení dalších migrantů/ek od vstupu na území státu**. Vnější ostrahu zařízení zajišťuje Policie ČR, vnitřní smluvní bezpečnostní agentura.

Umístění: Bělá pod Bezdězem, Vyšší Lhoty, Drahonice

48 *Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra* (nedat.). Dostupné z: <http://www.suz.cz/> (cit. 15. 3. 2016).

Centra na podporu integrace cizinců

Centra na podporu integrace cizinců mají za cíl vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců/ek. Projekt center je spolufinancovaný z Evropského integračního fondu.

Umístění: Ve všech krajích kromě Středočeského.

Mediální zkratka

Problém migrace je ve všech jeho souvislostech velmi komplexní, a proto je složité popsat ho srozumitelně lidem skrz rozsahem limitované novinové články a časově omezené televizní vstupy. Média jsou navíc v situaci, kdy o jejich dalším fungování rozhoduje jejich čtenost či sledovanost. Toto je velmi nebezpečná situace, která vytváří prostor pro vznik mediálních zkratk, zjednodušujících sdělení, která mají zaujmout a která proto zvýrazňují a upřednostňují konfliktní charakter témat a podtrhují a posilují tak krizovou povahu událostí. Příkladem mohou být pojmy jako muslim/ka, islamista nebo ekonomický migrant, které při použití často nesou silně zabarvenou interpretaci.

▷ Muslim/ka

Muslim/ka je osoba vyznávající islám (islám, stejně jako judaismus a křesťanství jsou monoteistická a prorocká náboženství, která věří ve stejného Boha). V české diskuzi je často – ať už vědomě, nebo nevědomě – mezi muslimy/ky a uprchlíky/ice kladeno rovnítko a nese si s sebou negativní nálepk, neboť islám je u nás v poslední době diskutován hlavně ve spojitosti s teroristickými organizacemi.

▷ Islamista

Stoupenec islamismu – zjednodušeně se termínem islamismus označuje prolínání politického dění a náboženského přesvědčení v muslimském světě. V našem kontextu s sebou termín nese negativní zabarvení, v médiích se nejčastěji používá k odlišení vyznavačů víry (muslimů) od skupin usilujících o dosažení politických cílů (islamisté). Takové rozdělování je ovšem zjednodušené a do značné míry zavádějící⁴⁹.

▷ Ekonomický migrant

Pojem, který se v současnosti často objevuje v médiích a diskuzích. Používá se v reakci na nedostatečnou definici „uprchlíků“, která nepostihuje všechny závažné životní situace. V českém kontextu pojem v „lepší“ případě slouží k rozlišení nuceného odchodu (uprchlíci) a dobrovolného odchodu (ekonomičtí migranti), jedná se ovšem o zavádějící zkratku, která nedokáže pojmut reálné důvody vedoucí lidi k migraci a opomíjí stav životního prostředí, politickou, ekonomickou a sociální situaci ve světě a její souvislosti, například s klimatickou změnou. V „horším“ případě pojem v diskuzi slouží jako dehonestující nálepka typu „jdou si za lepším“ (tedy: oni nemají na přesun právo, a nám z toho proto nevyplývá povinnost).

49 Čejka, M. (2013): Kdo jsou vlastně islamisté v Arabském jaru?

Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/kdo-jsou-vlastne-islamiste-v-arabskem-jaru> (cit. 15. 3. 2016).

Box 2. Jaký příběh lidí na útěku vyprávějí česká média

Jak jsou témata vnímána, ovlivňují do velké míry média. Jak ukazují aktuální výzkumy, pro Čechy a Češky zůstávají celostátní televize jednoznačně hlavním zdrojem zpráv – a to ve všech věkových skupinách. Z tohoto hlediska lze předpokládat, že celostátní televize patří mezi média s nejvýraznějším vlivem na názorové klima v ČR. Výzkumný tým na Katedře mediálních studií FSS MU analyzoval vstupy zpravodajských relací Události (ČT) a Televizní noviny (TV Nova), které se týkaly uprchlické situace, v období od 3. 4. do 30. 9. 2015 a z této [analýzy](#)⁵⁰ vyplývá následující:

Kdo mluví

Mezi mluvčími převažovali politici a zástupci bezpečnostních složek. Z politiků byl nejvytíženějším mluvčím ministr vnitra, naopak ministr pro lidská práva a ministryně práce a sociálních věcí dostali pouze zanedbatelný prostor. Experti a expertky na problematiku migrace se k tématu vyjadřovali jen zcela okrajově (cca 1 % ČT i Nova). Prostor dostali i mluvčí z řad uprchlíků a uprchlic (ČT 15%; Nova 11%). Počet jejich promluv ovšem neodpovídá kvalitě obsahu: v drtivé většině šlo o kusé výroky či výkřiky, které často nebyly přeloženy do češtiny. Mezi mluvčími-uprchlíky/cemi dominovali muži (ČT 85 %; Nova 90 %).

O čem mluví

Výběr mluvčích ovlivnil převažující rámování tématu uprchlictví, takže se většina příspěvků zabývala administrativně bezpečnostním aspektem. Obě televize poskytly rozsáhlý prostor převážně krátkodobým dopadům krize v ČR, v zahraničí a v celé EU. Příspěvky mapující průběh krize v ČR se vztahovaly především k tzv. policejním tématům – kontrolám, ostraze hranic a zabezpečení detenčních zařízení. Mezi navrhovanými řešeními převažovala řešení krátkodobá a silová.

O čem nemluví

Naopak jako hlavní téma se v reportážích neobjevily příčiny krize v zemích původu, což mohlo vyvolat dojem, že hlavní příčinou krize jsou lidé na útěku samotní. Pouze okrajově se reportáže zabývaly pomocí uprchlíků/icím a jejich životem na útěku. Humanitární aspekt uprchlické krize byl ve zpravodajství upozaděn. Situace v zemích původu nebyla většinou uváděna do souvislosti s dlouhodobým děním v regionu (jako bylo tzv. arabské jaro či politika západních zemí ve vztahu k zemím původu).

Jakým jazykem se mluví

Lidé na útěku byli v první řadě prezentováni jako administrativní problém a jako objekt policejní činnosti. Toto vyznění bylo podtrženo využitím odosobňujícího, zpředměťujícího jazyka a specifických metafor, například metafory povodně (vlna, postupující masa, příliv, proud, tsunami). Uprchlíci a uprchlice byli také často prezentováni odosobňujícím jazykem, jako předměty, které jsou namačkány, nacpány a musí být zachyceny, dopadeny či někde umístěny.

Obecně lze říci, že pokrytí uprchlické situace v hlavních zpravodajských relacích obou televizí nebylo vyvážené a jednostranně zdůrazňovalo bezpečnostní a administrativní rizika spojená s imigrací. Obecně lze také konstatovat, že mediální agenda byla silně závislá na vyjádřeních konkrétních politických představitelů a představitelk.

Takto prezentované zpravodajství v divácích a divačkách mohlo vyvolat pocit ohrožení a zvýšenou poptávku po krátkodobých a silových řešeních problému. **Potlačení humanitárního hlediska a nedostatečná pozornost věnovaná kritické situaci v zemích původu mohly divákům a divačkám odebrat či výrazně omezit možnost soucitu s lidmi na útěku.**

50 *HateFree Culture* (2015): Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize.

Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/analyzy/1304-analyza-mediálního-pokrytí-uprchlické-krize> (cit. 15. 3. 2016).

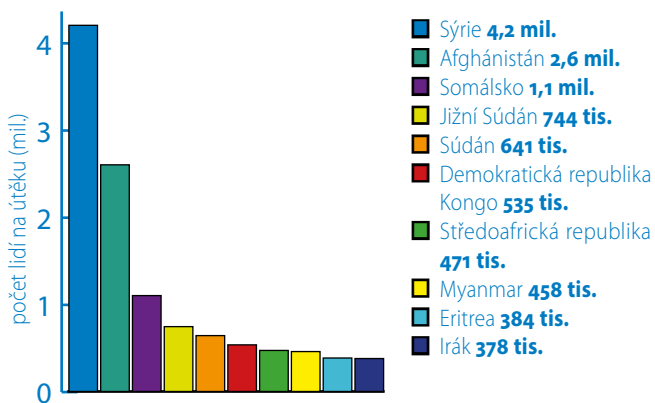
3. Data a čísla

NUCENÉ VYSÍDLOVÁNÍ A ŽÁDOSTI O AZYL VE SVĚTĚ, EVROPĚ A ČESKÉ REPUBLICE

Konflikty, pronásledování, násilí a porušování lidských práv vedlo podle zprávy [UNHCR Mid-Year Trends 2015](#)⁵¹ v první polovině roku 2015 k nucenému vysídlování po celém světě, zejména pak v oblastech Středního Východu a subsaharské Afriky. Až pět milionů lidí bylo v tomto roce nuceno prchat v rámci své země (4,2 mil.) nebo i mimo ni (839 tis.). **Celkový počet nuceně vysídlených osob tak dosáhl téměř 60 milionů.**

Odkud lidé utíkají...

Nevíce lidí dle zprávy prchá ze **Sýrie**, od konce roku 2010 se zvýšil počet uprchlíků a uprchlic z 20 tisíc na 4,2 milionu v polovině roku 2015. Většina z nich končí svou cestu v sousedních státech – Turecku, Libanonu a Jordánsku. Další země původu podle množství prchajících lidí (souhrnně do poloviny roku 2015) jsou **Afghánistán** (2,6 mil.), **Somálsko** (1,1 mil.), **Jižní Súdán** (744 tis.) a **Súdán** (641 tis.), přičemž většina z nich je rovněž evidována v sousedních zemích (Graf 1).

Graf 1: Deset zemí, ze kterých lidé nejčastěji utíkají (první polovina roku 2015). Zdroj: *UNHCR* (2015): Mid-Year Trends 2015.

... a kam přicházejí

První desítka zemí, které prchající do poloviny roku 2015 přijaly, sousedí se zeměmi, ze kterých lidé utíkají – na Blízkém východě je to **Turecko** (1,84 mil., 98 % ze Sýrie), **Pákistán** (1,5 mil., všichni z Afghánistánu), **Libanon** (1,2 mil., 99 % ze Sýrie), **Irán** a **Jordánsko**, v subsaharské Africe pak **Etiopie**, **Keňa**, **Uganda**, **Čad** a **Súdán** (Graf 2).

51 *UNHCR* (2015): Mid-Year Trends 2015. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/56701b969.html> (cit. 13. 3. 2016).

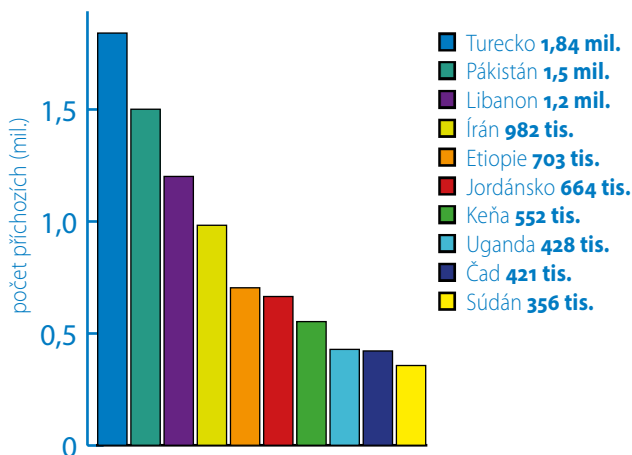
Za zmínku stojí, že pro Libanon takové množství uprchlíků a uprchlic znamená, že na 1000 obyvatel jich připadá 209. Pro srovnání ve Švédsku, jediné evropské zemi umístěné v první desítce zemí dle počtu uprchlíků/ic na 1000 obyvatel, připadá na tisíc obyvatel 15 uprchlíků/ic.

Uprchlíci a uprchlice v Evropě

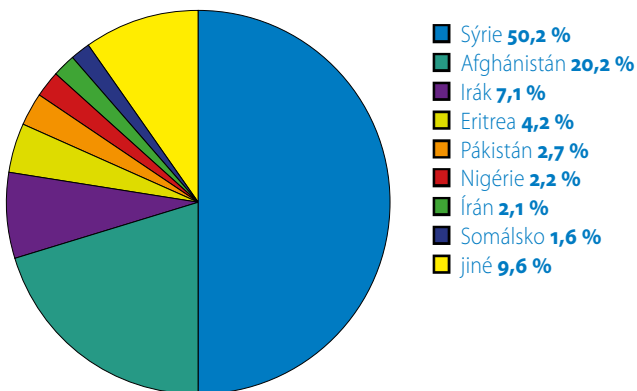
V roce 2015 došlo oproti předchozímu roku k významnému nárůstu počtu uprchlíků/ic, kteří/é přicházejí do Evropy, a to zejména cestou přes Středozemní moře (cestu „po souši“ zvolilo za uplynulý rok pouze necelých 35 tis. lidí). **Téměř 3800 lidí⁵² cestu po moři nepřezilo nebo není možné je dohledat.** Průběžně aktualizované informace o mořské trase je možné sledovat na [grafice UNHCR](#)⁵³ (vychází z evidence úřadů a organizací z Řecka, Itálie, Malty a Španělska) nebo na [mapě International Organization for Migration](#)⁵⁴. Z dat UNHCR vychází i průběžně aktualizované grafiky [The flow towards Europe](#)⁵⁵.

Zatímco v roce 2014 bylo prchajících přes 200 tisíc, v roce 2015⁵⁶ číslo překročilo 1 milion (více než 850 tisíc lidí přišlo přes Řecko, přes 150 tisíc přes Itálii a asi 3800 přes Španělsko). Kolem 85 % z nich přitom přichází z první desítky zemí, odkud lidé nejčastěji prchají (viz výše), konkrétně nejčastěji ze Sýrie (50 %), Afghánistánu (20 %) či Iráku (7 %) (graf 3).

Demografická struktura lidí přicházejících přes Středozemní moře byla za rok 2015 následující: 19 % ženy, 31 % děti, 50 % muži. Rozložení pro jednotlivé země je možné vidět v tabulce.

Graf 2: Deset zemí, kam lidé na útěku nejčastěji přicházejí (první polovina roku 2015). Zdroj: UNHCR (2015): Mid-Year Trends 2015.

Graf 3: Země, ze kterých lidé nejčastěji přicházejí do Evropy (rok 2015). Zdroj: IOM (2015): Compilation of available data and information.

52 IOM (nedat.): Migration Flows – Europe. Dostupné z: <http://migration.iom.int/europe/> (cit. 13. 3. 2016).

53 UNHCR (nedat.): Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean. Dostupné z: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> (cit. 13. 3. 2016).

54 IOM (nedat.): Migration Flows – Europe. Dostupné z: <http://migration.iom.int/europe/> (cit. 13. 3. 2016).

55 Saarinen V., Ojala J. (2016): The flow towards Europe. Dostupné z: <http://www.lucify.com/the-flow-towards-europe/> (cit. 13. 3. 2016).

56 IOM (2015): Compilation of available data and information. Dostupné z: <http://doe.iom.int/docs/Flows%20Compilation%202015%20Overview.pdf> (cit. 13. 3. 2016).

ZEMĚ	MUŽI (%)	ŽENY (%)	DĚTI (%)
Řecko	45	20	35
Itálie	75	14	11
Malta	92	8	0
Španělsko	83	8	9
CELKEM	50	19	31

Tabulka: Demografická struktura lidí přicházejících do Evropy přes Středozemní moře (rok 2015). Zdroj: UHNCR (nedat.): Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean.

Žádosti o azyl ve světě⁵⁷

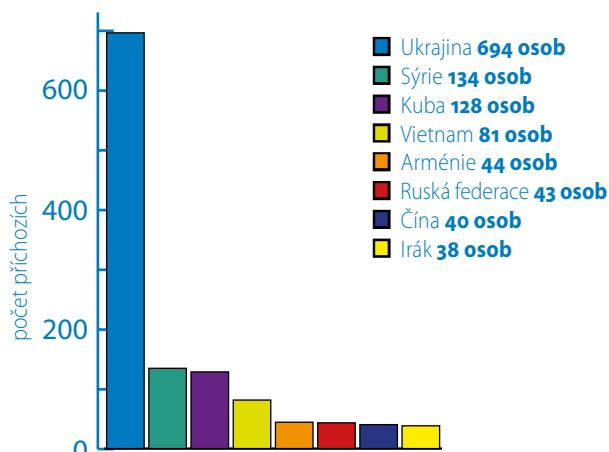
Pokud se dostaneme k absolutním číslům žadatelů a žadatelek o azyl za první půlrok 2015, drží prvenství **Německo** s necelými 160 tisíci žádostmi (pro srovnání za celý rok 2014 jich obdrželo přes 173 tisíc). Následuje **Rusko**, kde žádají o azyl z 98 % lidé přicházející z Ukrajiny, a **USA** s žadateli/kami zejména z Hondurasu, El Salvadoru, Guatemaly a Mexika. Následují Maďarsko, Turecko, Jihoafrická republika a Srbsko. Statistiky UNHCR za předchozí roky je možné i s demografickými údaji sledovat na jejich webových stránkách⁵⁸.

Žádosti o azyl v ČR⁵⁹

Česká republika na konci roku 2014 evidovala 3 137 uprchlíků/ic, o azyl zde požádalo podle [statistiky Ministerstva vnitra ČR celkem 1 156 osob](#) (data z Eurostatu⁶⁰ se mírně liší a uvádí 1 145 žadatelů/ek), z toho byl azyl přidělen 82 osobám a celkem 294 osobám byla udělena doplňková ochrana. **V roce 2015 se dle stejného zdroje jedná o 1 525 žádostí** (492 žen, 284 nezletilých). Téměř polovinu z tohoto počtu tvoří Ukrajinci a Ukrajinky (694 osob), 134 žádostí je od osob přicházejících ze Sýrie, 128 z Kuby. Následuje Vietnam, Arménie, Ruská federace, Čína a Irák.

Z deseti zemí, ze kterých prchá nejvíce lidí⁶¹ (z nichž do poloviny roku 2015 odešlo již 11,5 mil. osob), **u nás v roce 2015 požádalo o azyl celkem 203 osob.** Celkové číslo 1 525 žádostí také můžeme srovnat s předchozími lety –

oproti roku 2014 představuje mírný nárůst, počet žádostí je ale významně nižší než v letech 1998 až 2006.

Graf 4: Země, ze kterých lidé nejčastěji přicházejí do České republiky (rok 2015). Zdroj: MV ČR (nedat.): Statistiky: Mezinárodní ochrana.

⁵⁷ UNHCR (2015): Mid-Year Trends 2015. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/56701b969.html> (cit. 13. 3. 2016).

⁵⁸ UNHCR (nedat.): UNHCR Statistic: The World in Numbers. Dostupné z: <http://popstats.unhcr.org/en/overview> (cit. 13. 3. 2016).

⁵⁹ MV ČR (nedat.): Statistiky: Mezinárodní ochrana. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx?q=Y2hudW09MO%3d%3d> (cit. 13. 3. 2016).

⁶⁰ Eurostat (nedat.): Asylum and Managed Migration, Database. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database> (cit. 13. 3. 2016).

⁶¹ UNHCR (2015): Mid-Year Trends 2015. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/56701b969.html> (cit. 13. 3. 2016).

SITUACE VE VYBRANÝCH ZEMÍCH

Důvody migrace bývají často velmi komplexní. Pro představu o různých životních situacích v šesti vybraných zemích, ze kterých v současnosti odchází či odcházelo (Kosovo) do Evropy nejvíce lidí, následují krátké shrnující texty. Ty v žádném případě **nepestihují problémy v zemích v celé jejich šíři a komplexnosti**, popisují část životní reality, která může být pro lidi natolik tíživá, že je vyžene z jejich domovů.

Sýrie

V březnu 2011 dorazila ze severní Afriky do Sýrie revoluční vlna arabského jara. Lidé v ulicích se na počátku revoluce zasazovali o její mírový průběh, žádali odstoupení prezidenta, volali po reformách, usilovali o svobodné a férové volby a plnění závazků plynoucích z respektu k základním lidským právům a svobodám.

Arabské jaro v Sýrii se však zvrhlo v občanskou válku doprovázenou etnickými čistkami, zločiny proti lidskosti, zájmovým financováním konfliktu ze zahraničí, miliony uprchlíků a uprchlic a celospolečenskou krizí přelévající se do sousedních států. V konfliktu proti sobě stojí velké množství skupin, které bojují s různými zájmy, a situace je značně nepřehledná.⁶²

Afghánistán

Afghánistán v moderních dějinách zažil málo období bez nepokojů a válek. V letech 1979 až 1989 se na jeho území odehrával střet sovětské armády a mudžahedinů (podporovaných USA, Británií a Saudskou Arábií) bojujících proti komunistické vládě. Důsledkem války byl exodus přibližně milionu lidí. Po 10 letech od odchodu SSSR došlo k další intervenci. Na základě útoku na Světové obchodní centrum 11. září 2001 došlo k novému typu konfliktu, kdy stát (USA) zaútočil na teritorium jiného státu (Afghánistánu) na základě akce teroristické skupiny (Al-Kaida), podporované hnutím (Tálibán). Argumentací Spojených států bylo, že teroristická skupina je otevřeně podporována Tálibánem, který měl podstatný vliv na vnitřní politiku. K válce (pod názvem Operace trvalá svoboda) tak v roce 2001 došlo bez důkladnějších jednání na politické úrovni a hlava skupiny, Bin Ládín, po dopadení v roce 2011 nebyl souzen, nýbrž zastřelen ve svém podzemním krytu v Pákistánu. Negativní důsledky války na obyvatele Afghánistánu nelze jednoduše popsat. Je však třeba zmínit, že část populace – a to více než jedné generace této země, v zásadě nezažila období bez násilí, konfliktů či nepokojů. Válka oficiálně skončila v roce 2014 a země se dnes nachází v krajně nestabilní situaci.

Kosovo

Dříve součást Jugoslávie, nyní území se spornou suverenitou (jeho nezávislost neuznávají některé státy, nezávislost například neuznalo Srbsko, které ho pořád považuje za své území). Na konci 90. let zde propukla občanská válka provázená etnickými čistkami namířenými proti kosovským Albáncům. Tyto čistky byly záminkou pro „humanitární“ bombardování Jugoslávie ze strany NATO. Bombardování byl bezprecedentní krok, kdy NATO bez mandátu Rady bezpečnosti poprvé v historii zaútočilo na suverénní evropský stát. Bombardování mělo zastavit etnické čistky, tento cíl však nenaplnilo – během útoku NATO se etnické čistky naopak zesílily. Bombardování a etnické násilí z Kosova vyhnalo přes 800 tisíc

62 *Syrskarevoluce.cz* (nedat.): ČASOVÁ OSA: Detailní průběh politického konfliktu v Sýrii. Dostupné z: <http://www.syrskarevoluce.cz/udalosti-na-casove-ose/> (cit. 15. 3. 2016).

uprchlíků a uprchlic. Při náletech byly zasaženy civilní cíle, a dokonce byly použity střely s ochuzeným uranem (používání bylo v té době již zakázáno Komisí OSN pro lidská práva).⁶³

Eritrea

Země ve vojenském režimu – armáda zde v podstatě vytvořila nový otrokářský systém. Vojenská služba oficiálně trvá pouhých osmnáct měsíců, z důvodu vnějšího ohrožení je ale takřka nekonečná. Do armády může být povolán každý, komu není přes padesát let, včetně žen. Muži buď válčí, nebo pracují pro stát v zemědělství či na stavbách, ženy často končí jako služebné v domácnostech prominentů nebo jako sexuální otrokyně. Měsíční žold nikdy nepřevyšuje 30 dolarů, obvykle je mnohem nižší.

Režim je do té míry totalitní, že se vyplatí falšovat jeho dokumenty – zvyšují šanci na udělení azylu.⁶⁴

Nigérie

Nigérie je nejlidnatější zemí Afriky. Je pátým největším světovým vývozcem ropy, těžba s sebou ale přináší i problémy – zdrojem trvalých rozmíšek je například počínání nizozemsko-britské těžařské společnosti Royal Dutch Shell, která drží šedesát procent ropných polí a podle ekologů na jihu Nigérie vcelku bez-ostyšně ničila životní prostředí. Lidé z postiženého kmene Ogoni, kteří se s firmou pustili do střetu, byli buď drženi ve vězení po zjevně vykonstruovaných procesech, nebo byli – jako v roce 1995 – popraveni.

Na severovýchodě země operuje teroristická skupina Boko Haram, dříve napojená na síť Al-Káida, nyní se hlásící k organizaci Islámský stát. A na území také panuje trvalé napětí mezi přibližně stejně velkou muslimskou a křesťanskou komunitou.

Nigérii zřetelně sužuje nezaměstnanost, chudoba a s tím související vysoká kriminalita. Právě nízká vymahatelnost práva, korupce a zločinnost vyháňají Nigérie a Nigerijky za hranice.⁶⁵

Somálsko

Somálsko je státem rozpadlým na řadu regionů, některé víceméně fungují a jsou nezávislé či autonomní, dalšími zmítá chaos. V Somálsku působí islamistická milice Aš-Šabáb, která neustále bojuje s centrální vládou. Kraj navíc zasáhlo v letech 2010 až 2012, stejně jako v roce 2015 sucho. Souběh těchto okolností způsobuje velice špatnou humanitární situaci, kterou země není schopná řešit. Hladem je teď vážně ohroženo na 240 tisíc somálských mužů a žen.

Téměř 40 procent lidí v Somálsku žije z peněz, které jim posílají příbuzní ze zahraničí. To činí celkem 1,3 miliardy dolarů ročně. Schopnost Somálců a Somálek uchytit se v cizině přímo zvyšuje šanci na přežití jejich příbuzných doma. Drtivá většina běženců a běžekyň však opouští zemi bezprostředně kvůli válce, chaosu, teroristům, hladomoru a až naposledy kvůli penězům.⁶⁶

63 Prtina, S. (2007): Státní terorismus Srbska za režimu Slobodana Miloševića. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/65326/fss_m/ (cit. 15. 3. 2016).

64 Novotný, P., Kočí, P., Šulek, M., Cibulka, J. (nedat.): Proč utíkají? Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/afrika/zprava/proc-utikaji-profil-y-peti-africkych-zemi-z-nichz-do-eu-prislo-nejvice-uprchliku--1543349> (cit. 15. 3. 2016).

65 Novotný, P., Kočí, P., Šulek, M., Cibulka, J. (nedat.): Proč utíkají? Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/afrika/zprava/proc-utikaji-profil-y-peti-africkych-zemi-z-nichz-do-eu-prislo-nejvice-uprchliku--1543349> (cit. 15. 3. 2016).

66 Novotný, P., Kočí, P., Šulek, M., Cibulka, J. (nedat.): Proč utíkají? Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/afrika/zprava/proc-utikaji-profil-y-peti-africkych-zemi-z-nichz-do-eu-prislo-nejvice-uprchliku--1543349> (cit. 15. 3. 2016).

III. CÍLE A AKTIVITY

CÍLE PRO PRÁCI S TÉMATEM UPRCHLICTVÍ A MIGRACE: OTEVŘENÉ SRDCE A OTEVŘENÉ KRITICKÉ OKO

Pro práci s kontroverzními tématy uprchlictví a migrace jsme vymezili 5 oblastí cílů. V každém okruhu pak doporučujeme několik konkrétních cílů. Při práci s kontroverzními tématy uprchlictví a migrace vyvažujeme rozvoj myšlení (oblast 3. a 4.) a rozvoj vztahování se k sobě a k druhým (oblast 1. a 2.), trénujeme a rozvíjíme schopnosti potřebné pro nenásilné hledání řešení, která zohledňují potřeby všech (oblast 5.). Cíle mimo jiné zohledňují naše přesvědčení, že znát informace je důležité až tehdy, kdy je používám s nějakým konkrétním cílem. Samy o sobě nestačí. Proto zde nenajdete samostatnou oblast cílů zaměřující se na znalost informací, práci s informacemi chápeme jako nutný předpoklad pro naplňování všech z nich.

Jednotlivé oblasti se zaměřují na rozvoj kompetencí zahrnutých ve skautském výchovném programu a také v Rámcovém vzdělávacím programu (RVP), proto je u každé oblasti najdete uvedené (formulace z RVP jsou mírně upravené).

Aktivity v metodice nepokrývají všechny stanovené cíle, ale mají ambici ukázat modelové programy, které se zaměřují na některé z nich. Níže pak najdete anotace všech aktivit, které nabízíme, a vždy jednu aktivitu pro každou z oblastí. Ostatní aktivity najdete na www.lidevpohybu.eu.

Oblasti cílů:

1. Empatie jako předpoklad jednání za spravedlnost a rovnost
2. Zacházení s různorodostí, oceňování odlišnosti
3. Myšlení v souvislostech
4. Kritické myšlení a otevřená mysl
5. Nenásilné řešení problémů a pomoc druhým

1. Empatie jako předpoklad jednání za spravedlnost a rovnost

Kontroverzní témata jako uprchlictví či migrace vyvolávají emoce a rozdělují společnost. Průvodními jevy je odcizení (nemám s tebou vztah) a dehumanizace druhých (nejsou to lidé). Toto rozdělení je na překážku řešení, která by fungovala pro všechny.

Empatie a upřímné porozumění lidem na útěku, stejně jako lidem, kteří se bojí neznámého, je důležitou součástí přístupu k tématu uprchlictví, ale není to samostatným cílem, o který bychom se měli snažit. Představuje pouze prostředek, který nám pomáhá **vnímat druhého člověka jako sobě rovného** a hledat řešení, která naplní práva a potřeby druhého stejně jako naše vlastní.

Při skutečném vědomí rovnosti lidí můžeme pak pozorovat i nespravedlnost plynoucí z nerovného přiznání základních lidských práv jednotlivcům či skupinám lidí. Umožní nám to zajímat se o příčiny i důsledky této nerovnosti i o osudy lidí, kteří jsou jí ovlivněni, a **zasazovat se o naplnění spravedlnosti** v konkrétních situacích i systémově.

Cíle

1. Porozumí konceptu lidských práv a dokáže pojmenovat, co vše mezi ně spadá. Přemýšlí o tom, jakou roli hraje porušování lidských práv v situaci lidí na útěku.
2. Vnímá migraci jako důsledek nespravedlnosti a nerovnosti ve světě. Porozumí tomu, jaké jsou příčiny i dopady této nespravedlnosti ve světě.
3. Chápe náročnost rozhodnutí o opuštění domova i to, jakou situací uprchlík či uprchlice po opuštění domova prochází a jaké jsou jeho/její možnosti v nové zemi.
4. Vnímá a pojmenuje spektrum toho, čeho se lidé bojí (uprchlíci/ice i Evropané/ky). Hledá, co ke strachu přispívá a jak strach ovlivňuje chování lidí. Seznámí se s různými strategiemi, jak se strachem nakládat.
5. Poznává nespravedlnost a projevy nerovnosti ve svém okolí a hledá cesty, jak jim čelit.
6. Zasazuje se za spravedlnost a rovnost a naplňování lidských práv. Projevuje solidaritu s lidmi v tíživé životní situaci.

Kompetence

Skautské výchovné cíle: V této oblasti cílů rozvíjíme zejména kompetence z oblastí stezky Můj kamarád a Kdo jsem. Spadají sem například následující kompetence:

- ▶ Je otevřený a vnímavý vůči druhým bytostem.
- ▶ Je empatický a schopný nahlédnout situace z pozice druhého.
- ▶ Váží si sebe i ostatních lidí.

Rámcové vzdělávací programy: Na cíle z této oblasti se zaměříme tehdy, pokud se chceme věnovat průřezovým tématům Výchova demokratického občana a Multikulturní výchova. Naplňujeme tím například následující kompetence:

- ▶ Zastává aktivní postoj v obhajování a dodržování lidských práv a svobod.
- ▶ Přijímá hodnoty, jako jsou spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost.
- ▶ Přijímá druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomuje si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné.

2. Zacházení s různorodostí a oceňování odlišnosti

Rovnost neznamená stejnost. Lidé na útěku přináší pluralitu, která může být obohacením i výzvou. Identitu člověka nelze redukovat na příslušnost k jedné skupině, lidé jsou rozdílně odlišní svojí příslušností k různým skupinám (sociální původ, gender, rodina, subkultury, zdraví, věk, etnicita, náboženství...).

Otevřenost a vnímání lidí jako rovných, nezávisle na rozdílech mezi nimi, a respekt k odlišnosti se přitom stávají základem pro mezilidský kontakt na mnoha úrovních. V cestě k otevřenému vztahu s druhými ale stojí předsudky, které jsou často příčinou diskriminace. **Vědomé zacházení s předsudky a stereotypy** je důležitou součástí výchovy. Programy zaměřené na tuto oblast by měly dětem a mladým lidem pomáhat uvědomovat si procesy definování jinakosti a způsobů, kterými se lidé dělí na my a oni, a procvičovat komplexnější pohledy na sebe navzájem.⁶⁷

Máme tedy velké množství příležitostí učit se **oceňování přínosů různorodosti**, ale i konstruktivnímu nakládání s jejími riziky. Naším úkolem je učit děti a mladé lidi se s odlišností vyrovnávat a **vystupovat proti diskriminaci a netoleranci**.

Cíle

1. Porozumí pojmům stereotyp a předsudek a hledá, jakým způsobem se projevují při kontaktu s novými lidmi. Zvažuje, jaké důsledky mohou tyto předsudky mít.
2. Umí si představit, jaké to je, když vůči němu někdo jedná předsudečně, například na základě jeho příslušnosti k různým skupinám, rolím (rodina, komunita, gender, generace, zájmy).
3. Rozumí a vnímá, že pod obecnými označeními skupiny se skrývají konkrétní rozmanití lidé s konkrétními příběhy. Umí na generalizaci reagovat.
4. Pojmenuje, jaké přínosy lze pozorovat ve skupině složené z rozmanitých lidí, jaké výzvy spolupráce či soužití v rozmanité skupině přináší. Hledá, co v takové skupině pomáhá při řešení problémů.
5. Uznává, že lidé jsou si rovni a jejich podstata je stejná nezávisle na rozdílech mezi nimi. Brání rozmanitost a vystupuje proti diskriminaci.

⁶⁷ Winkelmann, A. S. (2014): More than Culture. Diversitätsbewusste Bildung in der internationalen Jugendarbeit. JUGEND für Europa. (Český překlad připravuje Mládež v akci)

Kompetence

Skautské výchovné cíle: Tématům různorodosti a odlišnosti se věnuje zejména oblast Svět okolo nás. Můžeme se zaměřit na rozvíjení například následujících kompetencí:

- ▶ Je otevřený jiným názorům a přístupům. Uvědomuje si příčiny rozdílných způsobů myšlení, postojů, chování.
- ▶ Vnímá rozmanitost (diverzitu) jako hodnotu, je pro něj obohacím, ne hrozbou.
- ▶ Umí rozpoznat a potlačovat předsudky a netoleranci.

Rámcové vzdělávací programy: Jedním z cílů základního vzdělávání je vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi. Vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (1. stupeň) a Člověk a společnost (2. stupeň) tento cíl ve svých výstupech reflektují, stejně jako k němu vedou i průřezová témata Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova. A to prostřednictvím zaměření na následující:

- ▶ Objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám.
- ▶ Rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti.
- ▶ Uvědomuje si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů.
- ▶ Učí se překonávat stereotypy a předsudky.
- ▶ Vnímá odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu.

3. Myšlení v souvislostech

Pokud chceme porozumět současné situaci, není to možné bez **porozumění propojenosti světa**. A je to přitom propojenost v několika směrech. Dění kolem nás vždy plyne z událostí a činů v minulosti a ovlivňuje budoucnost. Je proto nezbytné zamýšlet se nad příčinami i důsledky migrace. Provázanost se také projevuje skrze propojení lidí, míst, ekonomik či přírody v různých částech planety. Je třeba se ptát, jak dění na lokální úrovni ovlivňuje svět. Jak například politická a ekonomická rozhodnutí evropských států ovlivňují místa, odkud k nám lidé přicházejí.

V neposlední řadě je potřeba si otázku po souvislostech pokládat i ve vztahu ke mně samému. Jakým způsobem s danou situací souvisím? Jaké zamýšlené i nezamýšlené důsledky má mé chování? Jak současné dění ovlivňuje mě? Je důležité, aby děti a mladí lidé chápali **svět jako jeden celek, kde rozhodnutí, která děláme, a události, na nichž se podílíme, mají dopady v lokálním i globálním kontextu**.

Cíle

1. Má představu o datech spojených s uprchlictvím (zapojené země, počty uprchlíků atp.) a informace o migraci umí vztáhnout do souvislostí s dalšími relevantními daty.
2. Chápe propojenost současného světa. Uvědomuje si, že naše rozhodnutí i události, na nichž se podílíme (jako jednotlivci, státy, Evropa), mají zamýšlené i nezamýšlené dopady v globálním kontextu.
3. Porozumí různým příčinám migrace: environmentálním, ekonomickým, politickým a historickým. Vnímá vztahy mezi jednotlivými příčinami navzájem (klimatická změna a ozbrojené konflikty atp.).
4. Chápe základní příčiny a souvislosti ozbrojených konfliktů, kvůli kterým lidé utíkají.
5. Hledá historické paralely k současným událostem a pojmenovává přínosy těchto zkušeností i možnosti, jak se z nich poučit.

Kompetence

Skautské výchovné cíle: Důraz na myšlení v souvislostech je možné nalézt zejména v oblasti stezky Svět okolo nás, ale také Kdo jsem a Příroda kolem nás. Ukazuje to na komplexnost takového přístupu. Vedeme v rámci něj například k následujícím kompetencím:

- ▶ Porozumí propojenosti dnešního světa.
- ▶ Uvědomí si, jak minulost ovlivňuje současnost i jeho samotného, i to, jak problémy, které řešíme v současnosti, ovlivní budoucnost.
- ▶ Orientuje se v domácím a zahraničním dění v jeho kontextu.
- ▶ Má znalosti potřebné k povědomí o provázanosti mezi vlastním jednáním a jeho dopady i o provázanosti vztahů mezi různými společenskými skupinami.

Rámcové vzdělávací programy: Průřezovými tématy základního vzdělávání se prolíná podpora systematického myšlení – přemýšlení nad příčinami i důsledky a chápání souvislostí. Vede k němu Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech i Environmentální výchova. Stejně tak se objevuje i ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Můžeme se zaměřit například na následující kompetence:

- ▶ Uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva.
- ▶ Posuzuje a hodnotí společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze).
- ▶ Prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech.

4. Kritické myšlení a otevřená mysl

Obklopuje nás velké množství informací. Někdy podložených faktů, jindy domněnek a názorů. Potřebujeme se učit **rozlišovat fakta od názorů a dokázat je ověřovat, klást druhým i sobě otázky**, které budou zvětšovat často emotivní diskuzi týkající se uprchlictví a migrace i jakýchkoli jiných kontroverzních témat. Je také důležité si uvědomit, že **názor i způsob nahlížení na svět každého člověka utvářejí různé vlivy** – politické, sociální, kulturní a osobní.

Každý z nás je navíc konfrontován s konstrukcemi reality, které prostřednictvím různých variant příběhů přinášejí média. Zde je nezbytné vést děti a mladé lidi k **ověřování důvěryhodnosti zdrojů, rozpoznávání manipulace a analytickému a kritickému přístupu k mediálním obsahům**. Podobně bychom ale měli přistupovat i k vlastnímu názoru – i ten je potřeba neustále formovat, ověřovat jeho platnost v daném kontextu, a případně být otevření ho měnit pod vlivem nových informací.

Cíle

1. Umí rozlišit status migranta/ky, uprchlíka/ce, žadatele/ky o azyl, pracovní povolení či trvalý pobyt. Chápe, že používáním různých pojmů pomáháme konstruovat odlišnou realitu, vyprávíme odlišný příběh. Uvědomuje si rizika spojená s používáním pojmů jako uprchlická krize či migrační vlna důsledně rozlišuje pojmy nesoucí odlišné významy (muslim/ka vs. islamista/ka apod.).
2. Uvědomuje si, že způsob nahlížení na svět každého člověka utvářejí různé vlivy – politické, sociální, kulturní, osobní. Respektuje právo každého na vlastní názor (neomezuje-li svobodu jiného), rozumí přitom významu rozlišování mezi názory a fakty.
3. Umí rozlišit více než dva krajní postoje ve vztahu k uprchlictví a uzpůsobuje tomu diskuzi.
4. Klade (si) otázky, které zvětšují diskuzi (posun od emocí k faktům). Chápe důležitost ověřování podloženosti faktů, vyhledává si informace. Je otevřený/á k přehodnocování svého názoru.
5. Má představu o různých manipulačních technikách, které používají média i další lidé např. na sociálních sítích. Ví, že existují hoaxy, umí rozpoznat manipulaci. Zvažuje důvěryhodnost a relevanci zdrojů.
6. Ví, jak může kontext, do kterého jsou informace zasazeny, a způsob, jakým jsou podány, ovlivnit konečné sdělení. Snaží se ověřovat platnost předpokladů a východisek, na nichž sdělení stojí.

Kompetence

Skautské výchovné cíle: Rozvoj kritického myšlení je podporování zejména v oblastech Svět okolo nás a Co umím a znám, a to prostřednictvím následujících kompetencí:

- ▶ Chápe svět nejenom jako jednotlivosti a fakta, ale i jako (mnohovýznamové) příběhy.
- ▶ Dokáže definovat problém, samostatně vyhledat potřebné informace, efektivně je zpracovat a vyhodnotit jejich relevanci.
- ▶ Dokáže se na věci podívat z různých pohledů a vytvořit si o nich vlastní úsudek. Svůj názor umí obhájit.
- ▶ Má přehled o důvěryhodných zdrojích informací. Dokáže poznat situaci, kdy s ním někdo manipuluje.

Rámcové vzdělávací programy: Téma kritického myšlení a jeho jednotlivé aspekty jsou akcentovány ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost i v průřezovém tématu Výchova demokratického občana. Součástí tvoří i problematika médií, relevantní kompetence tak najdeme i v průřezovém tématu Mediální výchova. Zaměřujeme se například na následující:

- ▶ Uvažuje o problémech v širších souvislostech a aplikuje kritické myšlení.
- ▶ Zaujímá otevřený, aktivní, zainteresovaný postoj v životě.
- ▶ Je schopen analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich.
- ▶ Má představu o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti vůbec.

5. Nenásilné řešení problémů a pomoc druhým

Současná situace lidí na úteku je na jedné straně důsledkem ozbrojených konfliktů, na straně druhé jiné konflikty vyvolává – na úrovni politické, občanské či mezilidské. Porozumění příčinám konfliktů na všech těchto úrovních je důležité i pro pochopení role, jakou v nich hrají či můžou hrát já.

Měli bychom děti a mladé lidi vést k tomu, aby se **zamýšleli nad příčinami konfliktů a možnostmi jejich ovlivňování**. Učít je konfliktům předcházet a ve chvíli, kdy **vzniknou, řešit je konstruktivně a nenásilnou cestou**. Takto osvojené modely chování v mezilidském styku mohou později pomáhat měnit vzorce chování i na celospolečenské úrovni. Při hledání vlastní role v současné společenské situaci je na místě zvažovat i možnosti **pomoci lidem v tíživé životní situaci**. Je přitom potřeba zvažovat potřeby všech zúčastněných, vlastní možnosti, ale i limity. Vedme děti k tomu, stavět se před takové výzvy, na které stačí.

Cíle

1. Má přehled o současných závažných válečných konfliktech a propojuje tyto konflikty se situací lidí na úteku.
2. Snaží se porozumět příčinám a důsledkům válečných, občanských, komunitních, mezilidských konfliktů a hledá, jakou roli v nich může hrát a jak je může ovlivňovat.
3. Osvojuje si strategie předcházení konfliktům, navrhuje konstruktivní, aktivní a nenásilné řešení konfliktů. Při návrhu řešení konfliktu zohledňuje potřeby druhých. Neznevažuje je, ani pokud jsou založeny na jiných základech než jeho vlastní.
4. Uvědomuje si, jak může ostatním pomoci v rámci svých možností, je si vědom svých limitů.
5. Umí rozlišit různá uprchlická zařízení a ví, k čemu které slouží. Má představu o průběhu azylového řízení v ČR a zná příklady různých strategií integrace.

Kompetence

Skautské výchovné cíle: Témata řešení problémů a pomoci druhým se prolínají všemi oblastmi Stezky. Relevantní kompetence tak postihují široké spektrum lidských činností, od osobních vztahů přes podporu řešení globálních problémů až po environmentální témata. Spadají sem například tyto:

- ▶ Zajímá se o potřebné skupiny lidí na planetě a umí jim kompetentně pomáhat.
- ▶ Je schopen rozeznávat potřeby bližních a poskytnout oporu lidem v obtížných situacích.
- ▶ Dokáže navrhnout různé postupy řešení a rozhodnout se pro nejvhodnější, které uskuteční. Je schopen reflexe řešení daného problému.
- ▶ Snaží se předcházet konfliktům, příp. je smírně řešit.
- ▶ Před problémy neutíká, ale odpovědně je řeší. Přejímá odpovědnost za sebe i za své okolí.

Rámcové vzdělávací programy: Obě témata, jak řešení konfliktů, tak otázka vzájemné pomoci, jsou zahrnuty do výstupů vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Postoje podporující vzájemnou pomoc a solidaritu se ale objevují i v průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova. Můžeme se zaměřit na rozvoj například následujících kompetencí:

- ▶ Zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi.
- ▶ Uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem.
- ▶ Uvědomuje si hodnotu spolupráce a pomoci.

Aktivity a programy

Na následujících stranách si můžete přečíst anotace aktivit a programů, které jsme pro vás připravili k jednotlivým oblastem cílů. První z aktivit v každé oblasti najdete v následující části příručky. Všechny ostatní na www.lidevpohybu.eu.

VSTUPNÍ AKTIVITY

Co pro nás téma znamená? (30–45 minut, 11+)

Jedná se o tzv. mapovací aktivitu, během které účastníci a účastnice mají možnost udělat si přehled o tom, co si s tématem uprchlictví spojují a co by si v souvislosti s ním přáli. Zároveň vám umožní získat představu, jaké jsou potřeby skupiny ve vztahu k tématu. Ať už dané zájmem, obavami, nebo úrovní informovanosti. Tato aktivita vám pak umožní plánovat další navazující programy k tématu.

V botách někoho jiného (30–40 minut, 11+)

Vidět situaci nebo problém z jiného úhlu pohledu není vždy snadné. S věkem tato dovednost zpravidla stoupá, může být ale limitována společenskými a kulturními normami nebo nedostatkem životních zkušeností. Aktivita umožňuje dovednost „obout si boty někoho jiného“, trénovat na konkrétních příkladech kontroverzních témat, na které neexistují jednoznačné odpovědi. Zároveň vám umožní zmapovat, jaké jsou postoje účastníků a účastnic k tématu.

AKTIVITY PODLE OBLASTÍ CÍLŮ

1. Empatie jako předpoklad jednání za spravedlnost a rovnost

Sabira a Halit (150 minut, 15+)

Kdo jsou to uprchlíci a uprchlice a proč jsou nuceni odejít ze země svého původu? Jaké těžkosti na své cestě potkávají, co je čeká v zemi, kde chtějí získat azyl?

Účastníci a účastnice se v tomto programu prostřednictvím rolové hry ocitnou v kůži manželského páru ze severní Gruzie, který opouští svoji rodnou zemi a přichází do České republiky. Smyslem aktivity je, aby dokázali lépe porozumět druhému bez ohledu na vzájemnou odlišnost skrze pojmenování emocí a potřeb.

Rozhodnutí odejít (60 minut, 11+)

Účastníci a účastnice podrobně sepíší všechny představy spojené se svým domovem, osud jim pak jednotlivé položky začne nahodile odebírat. Budou se rozhodovat, kdy je na čase domov opustit. Aktivita je dobrým východiskem pro navazující přednášku člověka, který s uprchlíky a uprchlicemi přímo pracoval.

Abc rozhodování (140 minut, 15+)

Opustit svůj domov v Sýrii a vydat se na dlouhou a náročnou cestu do Evropy není snadné. Tato hra umožňuje zažít rozhodování i překážky, které před cestou i přímo na ní uprchlíci a uprchlice podstupují a musí řešit. Úkolem účastníků a účastnic je projít jednu z tras tzv. gamebooku, a uvědomit si, k čemu se uprchlíkům a uprchlicím na jejich cestě hodí chytrý telefon.

Migrace není legrace (120 minut, 12+)

Dynamická pohybově-strategická simuláční hra, při které účastníci a účastnice v týmech představujících skupiny uprchlíků a uprchlic zakusí, jaké je to prodírat se byrokratickým kolečkem azylového řízení a hledat z něj cestu ven. Pointa spočívá ve zrádnosti byrokratického procesu: účastníci a účastnice za pochodu zjišťují, že cesta nebude zdaleka tak přímá, jak možná čekali, a často na ní můžou o všechno přijít a dostat se zpátky na začátek.

2. Zacházení s různorodostí, oceňování odlišnosti

Kytka identity (75–90 minut, 12+)

Tato lekce nabízí bezpečnou strukturu, díky které se účastníci a účastnice mohou věnovat poznání sebe sama. Což je náročné, ale nezbytné pro rozvíjení vztahů s druhými lidmi. V průběhu lekce budou reflektovat vlastní identitu a její jednotlivé složky a zároveň demonstrovat rizika generalizace založené na skupinovém pojetí identity.

Stereotypy v nás a kolem nás (80 minut, 12+)

Účastníci a účastnice tohoto programu se seznámí s pojmem stereotyp a na příkladu stereotypního smyšlení vůči skautům a skautkám pocítí, jaké to je být objektem generalizace, a pochopí jedinečnost každého člověka. Své poznatky poté převedou i na jiné menšiny.

Jinými dveřmi (90 minut, 10+)

Aktivita pracuje s příběhy a fotografiemi domů a domovů konkrétních lidí z různých částí světa. Na základě těchto autentických výpovědí umožňuje účastníkům a účastnicím se blíže seznámit s různorodostí lidských obydlí i jejich obyvatel, jejich zvyky a potřebami a porovnávat vlastní pohled na otázky domova a bydlení s ostatními ve skupině i s lidmi z jiných částí světa.

3. Myšlení v souvislostech

Kdo utíká z Konga (90 minut, 15+)

Program prozkoumává na příkladu konfliktu v Demokratické republice Kongo širší souvislosti válečných konfliktů, to, jaké mají dopady na svět a na skupiny lidí, které jsou do nich zapojeny. Účastníci a účastnice pracují s texty, zabývají se otázkami, k čemu válka slouží a kdo slouží v její prospěch. Jak souvisíme s konflikty na jiných kontinentech? A kdo jsou lidé, kteří před konfliktem utíkají?

Vnímáme čísla? (90 minut, 15+)

Účastníci a účastnice uvažují nad vztahem číselných údajů a tím, jak sami situaci kolem uprchlictví vyhodnocují. Zjistí konkrétní údaje a porovnávají je se svými předchozími domněnkami. Odvodí, na co si dát pozor při čtení číselných údajů.

Pojmy a důvody (80 minut, 8+)

Lidé opouštějící svůj domov mohou mít různé důvody. Podle toho mají v zemích, ve kterých se nakonec usadí, různý právní status. Během této aktivity účastníci a účastnice pochopí, jaký je význam pojmů uprchlík, žadatel o azyl a migrant, a propojí si pojmy s reálnými motivy odchodu z domova. Vše si poté osvojí i na několika příkladech.

Všichni jsme odněkud přišli (60 minut, 11+)

Aktivita staví na faktu, že migrace není novým jevem, lidé migrovali vždy a migranty a migrantky můžeme najít i mezi našimi předky. Účastníci a účastnice prozkoumávají historii migrace ve svých rodinách a poté se prostřednictvím textů se seznamují s tím, jak migrace probíhala v určitých historických obdobích.

Ze Sýrie do Evropy (90 minut, 11+)

V průběhu programu se účastníci a účastnice zamýšlí nad příčinami migrace ze Sýrie do Evropy a při skupinové práci zkouší vymyslet možná řešení situace. Program pracuje s krátkým videem v angličtině (s českými titulky) a metodou strom problému, která umožňuje prozkoumávat příčiny, důsledky a řešení problému.

4. Kritické myšlení a otevřená mysl

Hoax má krátké nohy (90 minut, 12+)

Poslat do světa nějakou lež může být celkem zábava, taková lochneska už se tím baví několik staletí, ale mnohem častěji se stává, že nepravdivá informace někomu ublíží. Tato aktivita vede k uvědomění, jak může šíření nepravdivých informací lidem ubližovat a jak se proti tomu bránit. Účastníci a účastnice rozeberou konkrétní hoax a motivace jeho autorů a lidí, kteří jej sdílí. Poté vymyslí postup, jak zabránit šíření hoaxů a jak ověřovat informace z internetu.

Moc zlých slovíček (90 minut, 15+)

Účastníci a účastnice projdou ukázky výstupů médií a sociálních sítí, které se vyjadřují k tématu uprchlictví, a hledají jejich společné rysy, které mohou přispívat k šíření strachu. Na příkladu vzestupu nacismu v Německu ve 30. letech se učí rozeznat fáze cíleného využití strachu pro získání moci.

Rámy, rámce, rámečky (90 minut, 11+)

Zprávy, které se k nám z médií dostávají, nejsou neutrální – ani být nemohou. Přípravoval je konkrétní člověk, pro konkrétní médium, které má konkrétní zaměření. Novinář mohl mít s tématem konkrétní zkušenost, ale taky nemusel. A právě tato kritéria rámují zprávy, které se k nám dostanou – vytváří rámce, skrze které později zprávu čteme (dešifrujeme ji). Smyslem aktivity je pokusit se takové rámce odhalit skrze opačný postup – vytváření zprávy, která je rámována různými způsoby.

Zpovídání fotografií (50 minut, 11+)

Kdo jsou uprchlíci a uprchlice a jaké je svědectví fotografií? Jak vnímání fotografií ovlivňuje naše předpoklady? Účastníci a účastnice si nad konkrétními fotografiemi tvoří obraz toho, co se na nich děje, a při

konfrontaci s dalšími snímky ze stejného místa si obraz rozšiřují. Při práci si uvědomí, jak fotografie utvářejí naše představy, i když mnohdy nepodávají celistvý obraz. Uvědomí si, jak fotografie sami vnímají, a odvodí pro sebe tipy, jak s nimi pracovat.

Mapování debaty (90 minut, 15+)

Aktivita zkoumá několik verzí příběhu o uprchlictví, které se ve společnosti objevují. Účastníci a účastnice mají šanci prozkoumávat, co tyto pohledy utváří, co zamlčují a jaké mají důsledky. Smyslem aktivity je zcitlivění k různým názorům a trénování dovedností nutných k vyrovnávání se a soužití s odlišnými pohledy.

5. Nenásilné řešení problémů a pomoc druhým

Přijmeme či nepřijmeme (175 minut, 10+)

Účastníci a účastnice se vžívají do rolí obyvatel smyšlené komunity, která zažívá a řeší situaci, zda a za jakých podmínek přijmou skupinu cizinců, která je žádá o přijetí. V domovině těchto cizinců totiž vyschl zdroj vody a jsou v ohrožení života. Aktivita využívá hru v rolích a další prvky dramatické výchovy.

Konflikt s úřednicí (180 minut, 10+)

Program se skládá z několika návazných aktivit, některé z nich je možné využít i izolovaně. Účastníci a účastnice si nejprve vybaví konflikt, který právě prožívají. Poté na základě drobné hříčky pojmenují okolnosti vzniku konfliktů, a jak ho ovlivňují přístupy spolupráce či soupeření. Během programu se věnují konfliktům na různých úrovních a zejména jejich příčinám, o různých dopadech a řešeních konfliktů si povídají se soudkyní či mediátorem, uvědomí potřebu prevence. Další hra jim umožní nahlédnout konflikt z pohledu více aktérů, na konci programu aplikují postupy řešení konfliktů na situaci ze svého života.

Jak žít společně (75 minut, 12+)

Jak pomoci lidem či rodinám, kteří přišli do nové země? Co potřebují? A co potřebují lidé, jako např. my, kteří na místě žijí již déle? Jak tyto potřeby skloubit dohromady? Aktivita vede účastníky a účastnice k uvědomění si potřeb nově přicházejících lidí i místních obyvatel a hledání způsobů, jak tyto potřeby naplnit.

Co pro nás téma znamená

Autorka: Eva Malířová

Jedná se o tzv. mapovací aktivitu, během které si účastníci a účastnice mají možnost udělat přehled o tom, co si s tématem uprchlictví spojují a co by si v souvislosti s ním přáli. Zároveň vám umožní získat představu, jaké jsou potřeby skupiny ve vztahu k tématu. Ať už dané zájmem, obavami, nebo úrovní informovanosti. Tato aktivita vám pak umožní plánovat další navazující programy k tématu.

Cíle	Účastníci a účastnice si uvědomí svůj vztah k tématu uprchlictví a formulují, co je pro ně ve spojitosti s děním kolem uprchlíků a uprchlic důležité, jakými hodnotami je vztah určován. Lektor/ka zmapuje potřeby skupiny a identifikuje nejdůležitější témata spojená s nadtématem uprchlictví.
Oblasti stezky	Propojený svět, Různost světa
Vhodný věk	11+
Počet účastníků	5–20
Doba trvání	30–45 minut
Materiál	Velký plakát či papír, fixy – alespoň 1 do dvojice, barevné karty – alespoň 1 na účastníka, lepíky (post-it).

Postup:

Vysvětlete, že smyslem následující aktivity je společně pojmenovat, co vše se pro nás skrývá pod tématem uprchlictví, to nám umožní vidět celé jeho spektrum. Nebudeme obhajovat žádné pozice.

Když se řekne uprchlictví?

Vyzvěte účastníky a účastnice, aby psali asociace do vnitřního kruhu velkého plakátu, mohou zaznamenávat vztahy mezi nimi. Poté je nechte pročíst sesbírané asociace. Objevila se nějaká opakující se témata?

Ptejte se: *Jaké pocity to v nás vyvolává?* Dejte asi 3 minuty na rozmyšlenou. Každý odpoví sám na lepíky a nalepí je na okraje plakátu.

Hledáme přání a hodnoty

Vysvětlete, co bude následovat. Účastníci a účastnice budou vést ve dvojicích dvě kola rozhovoru. Mají dvě role: mluvčí a naslouchající. Jejich cílem je najít hodnotu a přání, které je pro ně ve vztahu k tématu důležité. Smyslem je uvědomit si a v napjatých situacích neztratit ze zřetele, co je pro nás důležité a s jakými hodnotami si to spojujeme. To nám umožní být srozumitelnější k sobě i k ostatním. Vysvětlete postup (pomůže jej sepsat na tabuli nebo na flip):

- ▶ Mluvčí pojmenuje pocity ve vztahu k tématu, hledá, co je spouští (z toho, co jsem viděl/a, slyšel/a...).

- ▶ Následně hledá, na jaké důležité hodnoty či potřeby daný pocit ukazuje a formuluje přání, které by je naplňovalo. Např. nespokojenost s něčím mohu přeformulovat do toho, co chci vidět.
- ▶ Pomocná struktura pro povídání: *Když slyším, vidím, čtu..., cítím..., protože je pro mne důležité/ přejí si...*
- ▶ Nalezené potřeby a hodnoty napíší účastníci a účastnice na kartu spolu s přáním: např. Hodnota/ potřeba: bezpečí.
- ▶ Přání: Aby se v zemích, odkud lidé utíkají, nebojovalo.

Společně setřídíte karty, pokud možno tak, aby byly čitelné z dálky. Jeden člověk představí svoji kartu a umístí ji na plochu (zeď či zem). Kdo vnímá souvislost či podobnost se svojí kartou, vykřikne bingo a přidává svoji kartu. Vztah vyjádří umístěním. Takto vzniklé hrozny karet společně označte podle oblastí zájmu (např. úroveň diskuze, podmínky života v zemích, odkud lidé utíkají, podmínky života u nás, vztahy s druhými, komunikace).

Tímto aktivitu ukončete. Bez hodnocení shrňte, co proběhlo a jaké máte k dispozici výstupy. Nastíňte, jakým způsobem se budete tématu dále věnovat.

Jak můžete navázat?

V dalších programech se k tématu můžete vrátit různými způsoby:

- ▶ volbou programů podle oblastí a míry zájmu či nesrovnalostí, kterých jste si všimli v této aktivitě,
- ▶ zkoumáním informací a zkušeností, o které opíráme své pocity (co jsem viděl/a, slyšel/a),
- ▶ zkoumáním, zda má přání naplňují danou hodnotu a potřebu také ostatním,
- ▶ přemýšlením, co pro naplňování dané hodnoty můžeme společně či každý sám dělat.

Sabira a Halit

Autorky: Lucie Kulhavá, Petra Frühbauerová, Eliška Hanzlová

Kdo jsou to uprchlíci a uprchlice a proč jsou nuceni odejít ze země svého původu? Jaké těžkosti na své cestě potkávají, co je čeká v zemi, kde chtějí získat azyl? Účastníci a účastnice se v tomto programu prostřednictvím rolové hry ocitnou v kůži manželského páru ze severní Gruzie, který opouští svoji rodnou zemi a přichází do České republiky. Smyslem aktivity je, aby dokázali lépe porozumět druhému bez ohledu na vzájemnou odlišnost, skrze pojmenování emocí a potřeb.

Cíle	Účastníci a účastnice si uvědomí náročnost rozhodnutí o opuštění domova, jakou situací uprchlík či uprchlice po opuštění domova prochází a jaké jsou jeho/její možnosti v nové zemi. Účastníci a účastnice pojmenují, co jim v různých životních situacích pomáhá zvyšovat porozumění druhému člověku. Hledají cesty, jakými mohou toto porozumění uplatňovat pro zlepšování vztahů s druhými lidmi ve společnosti. (Cíle lze dále variovat na základě toho, jak vystavíme závěrečnou reflexi. Tématem se mohou stát příčiny migrace, porozumění odlišným perspektivám, otázka dodržování základních lidských práv či třeba role ženy ve společnosti.)
Oblasti stezky	Různost světa, Příběhy našeho světa
Vhodný věk	15+
Počet účastníků	3–10
Doba trvání	150 minut (záleží na délce trasy a délce reflexe)
Materiál	Pro organizátory: mapa s vyznačenými stanovišti a místy setkání s partnerem pro každého, pravidla pro každého (Příloha 1), nastříhané texty s příběhem pro každého (Příloha 2), formuláře na stanoviště (Příloha 3), pomůcky k reflexi (provázek, karty, prázdné kartičky). Pro účastníky: tužka, volné papíry, pevná podložka na psaní, kostým (není nutné).

Poznámka pro lektora/lektorku:

Hra je náročnější na přípravu, počítejte s tím, že je potřeba cca 60 min před samotnou hrou, zároveň je potřeba zajistit 6–10 organizátorů/ek na jednotlivá stanoviště. Pro hru doporučujeme zvolit nejlépe větší, v ideálním případě pro účastníky a účastnice neznámé město.

Postup:

Příprava (60 minut)

Účastníci a účastnice mají za úkol si projít příběhem Sabiry a Halita, kteří přicházejí ze severní Gruzie a žádají o azyl v České republice. Je tedy třeba si předem připravit rozdělení do koedukovaných dvojic (manželské páry – Sabira a Halit).

Hra by měla ideálně probíhat ve větším, pro účastníky neznámém městě. Připravte pro každého mapu s vyznačenými, očíslovanými stanovišti (připište i čas od kdy do kdy je stanoviště otevřeno) a s vyznačenými

místa, na kterých se budou setkávat s partnerem a předávat si dopisy. Do mapy také jasně zaznačte cílové místo setkání s časem, do kdy tam musí bezpodmínečně dorazit. Zde poté bude probíhat reflexe.

- Pozor! Kluci a holky mají v mapě zaznačená stejná stanoviště, ale na odlišných místech tak, aby se setkávali opravdu jenom na místech určených k předávání dopisů. Výměna dopisů probíhá vždy mezi dvěma stanovišti.

Dále je třeba připravit jednotlivá stanoviště. Na každém stanovišti dostanou účastníci a účastnice další úryvek jejich příběhu, popř. budou plnit nějaký úkol, nebo dostanou další instrukce. Stanovišť bude celkem 5 × 2 (holky a kluci je mají na odlišných místech). Zajistěte si proto dostatek organizátorů/ek (na každé stanoviště jeden, v případě nižšího počtu organizátorů/ek se dá počítat s tím, že jakmile jejich stanoviště skončí, přesunou se zajistit ještě jedno další).

► Rozpis stanovišť:

Stanoviště 1: místo setkání a zahájení hry – zde rozdáte pravidla, mapu a úvodní úryvek příběhu

Stanoviště 2: rozdáte druhý text

- úkol (oba): Kupte si během vaší cesty nějaké jídlo, po kterém se vám z domova stýská. Můžete se zeptat kolemjdoucích nebo svého partnera, kde lze jídlo sehnat.
- instrukce (oba): Vždy, když dostanete na stanovišti další část příběhu, přečtete si ho a pak napište dopis svému partnerovi o tom, co se vám stalo, o svých pocitech ve vaší situaci. Jiným způsobem spolu nekomunikujete, můžete se ho jediné zeptat na cestu.

Stanoviště 3: rozdáte třetí text

Stanoviště 4: rozdáte čtvrtý text

- úkol (kluci): Vyplňte žádost o pracovní povolení v cizím jazyce (Příloha 3a).
- úkol (holky): Vyplňte dotazník o tom, kterých aktivit se může vaše dcera ve škole účastnit (Příloha 3 b).

Stanoviště 5: rozdáte poslední úryvek

- úkol (kluci): Musí se dorozumět v cizí řeči (nejlépe jinak než anglicky) ohledně práce v Rakousku.
- úkol (holky): Musí se dorozumět v cizí řeči (nejlépe jinak než anglicky) ohledně prohlídky v nemocnici.
- instrukce (oba): Nyní už vás čeká jen poslední setkání s partnerem, vyměňte si poslední dopisy, přečtete si je a dojděte společně na cílové místo setkání.

Také si předem připravte věci potřebné k reflexi.

Pro podporu účastníků a účastnic při ztotožnění se s jejich rolí je možné, aby byli během hry oblečeni v kostýmu. Je třeba ale zvážit možná rizika při pohybu v obleku muslima/muslimky ve městě a zároveň jim dát předem vědět, aby si kostým zajistili. Doporučený kostým:

- Mužské oblečení – Volné oblečení, dlouhé rukávy i nohavice (vhodná je zejména volná košile). Plnovous (ten pravý lze nahradit nalepovacími vousy). Taqiyah (čepice) – lze také nahradit jinými formami pokrývky hlavy běžnými u muslimů.
- Ženské oblečení – Volné oblečení, dlouhé rukávy, dlouhé nohavice či sukně. Hijab (šátek) – návod, jak je uvázat, lze najít na internetu, šátek lze nahradit obyčejnou látkou. Barva šátku by měla být spíš střídmější (většinou černá, tmavá) a bez vzoru.

Pravidla hry

Pravidla pro účastníky jsou sepsána v Příloze 1.

Realizace (90 minut)

Na začátku sdělte účastnicím a účastníkům rozdělení do dvojic a rozdejte jim lístečky se shrnutím základních pravidel hry (Příloha 1) a mapu. Poté nechte prostor pro dotazy k pravidlům. Po zodpovězení dotazů rozdejte každému první úryvek jejich příběhu (Příloha 2). Od této chvíle je průběh hry na nich až do té doby, než dorazí na cílové místo, zaznačené v mapě, kde bude probíhat společná reflexe.

Instrukce pro organizátory jednotlivých stanovišť jsou popsány výše v části Příprava. Před zahájením reflexe by mělo dojít k vystoupení účastnic a účastníků z rolí. Pokud mají na sobě kostýmy, stane se tak jejich vysvěcením. Pokud kostýmy nemají, požádejte je o vystoupení z role alespoň ústně.

Reflexe (30–60 minut)

Na začátek zařaďte lehké odpružení od děje, vyvětrání emocí. K tomu lze použít například karty z deskové hry Dixit. Rozházejte je po zemi a každý si vybere jednu, která mu nejvíce evokuje jeho rozpoložení a emoce nyní, tedy na konci hry. Potom projedte kolečko, kdo chce, ukáže kartu a pro ostatní ji okomentuje.

V následující části se zaměřte na připomenutí průběhu hry a zvědomění emocí, které v průběhu účastníci a účastnice prožívali. Každý si prostřednictvím dopisů, které od partnera dostal, připomene, co se během hry odehrálo, co zažíval. Zamýšlí se přitom: *Co z dopisů mě nejvíce zasáhlo? Které okamžiky děje jsem prožíval jako klíčové?*

- ▶ Na zemi si z provázku vytvořte společnou časovou osu příběhu. Postupně pojmenovávají klíčové okamžiky, zapisujte je na lístečky a umísťujte na časovou osu na zemi.
- ▶ Účastníci a účastnice si vyberou a pojmenují konkrétní emoce, které zažívali ve třech jimi vybraných momentech hry (pravděpodobně budou vybírat z těch na časové ose). Napíší je na kartičky, postupně pojmenují nahlas (případně vysvětlí, doplní) a umístí k událostem na osu. Pokud chcete účastníky a účastnice v přemýšlení nad emocemi podpořit, můžete jim dát k dispozici kartičky nejrůznějších emocí, ze kterých mohou vybírat.

Zaměřte se poté na to, jak se jim dařilo se vžívat do emocí jejich postavy. Zapisujte společně, co jim k tomu pomohlo nebo co by jim bývalo pomohlo. Ptejte se:

Kdy tvoje pocity ve hře odpovídaly těm, o kterých jsi jako postava psal/a v dopisech?

Kdy se ti naopak nepodařilo vžít do pocitů, o kterých jsi psal/a? Proč?

Co by ti bývalo pomohlo se do dané postavy vžít?

V další části zkuste seznam věcí, které (by) jim ve hře usnadnily se vžít do svých postav, doplnit zkušenostmi z reálného života účastníků/ic. Ptejte se a hledání řešení opět zapisujte:

Stalo se ti i někdy ve tvém životě, že jsi nechápal/a, proč v nějaké situaci konkrétní člověk jedná tak, jak jedná?

Co by ti pomohlo se do daného člověka vžít?

Reflexi uzavřete zamýšlením nad dalšími kroky, které mohou účastníci/ice aplikovat ve svém životě:

Co bys mohl/a v situaci z tvého života, která tě napadla, udělat příště jinak?

Kdy a proč bychom o pochopení druhých měli usilovat?

Tip: Hru lze realizovat i v kratším čase, v jiném prostředí, bez kostýmů atd. Potom ale hodně ztrácí onen zážitkový rozměr. Zážitek je postaven na vžití se do role Sabiry/Halita, čemuž hodně pomáhá psaní dopisů, prostředí cizího většího města, oblečení i jednotlivé úkony na stanovištích.

PŘÍLOHA 1

Pravidla hry

- ▶ Cílem vašeho snažení po následující více než dvě hodiny se stává projít si příběhem Sabiry a Halita. Aby se vám to podařilo, dodržujte prosím následující pravidla:
- ▶ Projděte podle mapy popořadě ve vymezených časech všechna vyznačená stanoviště.
- ▶ Opravdu si dávejte pozor na čas, je potřeba jej bezpodmínečně dodržovat. Pozor, ať nezabloudíte! Pokud si nejste jistí, neváhejte se na cestu zeptat kolemjdoucích.
- ▶ V průběhu cesty máte za úkol si s partnerem/partnerkou vyměňovat informace. A to předem určenou formou (dozvíte se na druhém stanovišti) a na předem určených místech.
- ▶ Mimo to mezi sebou a ani s nikým jiným nekomunikujte. Výjimku tvoří možnost si vzájemně poradit cestu na další stanoviště. Nic jiného byste spolu probírat neměli.
- ▶ Každý z vás má svou mapu, navštěvuje jiná stanoviště, kde dostává odlišné texty i případné úkoly. Proto si mapu dobře hlídejte, ať si ji nevyměníte.
- ▶ V případě komplikací se na nás můžete obrátit na telefon: _____
- ▶ Nyní si již přečtete nejprve každý svůj první text, poté společně zadání úkolu. Abychom vám to pro začátek usnadnili, můžete tento první úkol plnit dohromady. Poté se již vydejte každý ke svému stanovišti a respektujte představená pravidla.

PŘÍLOHA 2

Texty – části příběhu Sabiry a Halita

Jmenuješ se Sabira a pocházíš ze severní Gruzie. Jsi členkou ortodoxní muslimské komunity, které se v jinak křesťanské zemi nežije příliš dobře. Své každodenní starosti dělíš především mezi své tři děti a venkovský dům, kde žiješ nejen s manželem Halitem, ale i jeho druhou ženou, která zde vychovává další dvě děti. Ve společné domácnosti se vám žije poměrně dobře a vzájemně si pomáháte, někdy se i hádáte. To vše ale patří ke koloritu všedních dní. Situace se mění, když postupně dochází ke skupování okolních pozemků novými majiteli, etnickými Rusy. Napětí v městečku mezi Gruzinci a Rusy postupně stoupá. O to víc sousedů prodává pozemky a domy Rusům za poměrně dobré ceny. Najednou tak má váš dům všechny sousedy ruské, tedy sousedy s pravoslavným vyznáním. Sousedky, které jsi znala a se kterými ses stýkala, odešly do jiných měst nebo na okraj toho vašeho. Hádky a urážení jsou najednou v ulici na denním pořádku, atmosféra houstne, objevují se případy zhárství, občasná střelba. Členové muslimské komunity se cítí nábožensky utlačováni.

Tvůj manžel tě seznamuje se situací. Váš dům se musí prodat, ruští sousedé již nedávají na výběr. Musíte odejít. Peněz za dům bude velmi málo. To by se nestalo, kdybyste jej prodali dřív jako všichni ostatní. Tvůj muž chce do Evropy, volba padne na Českou republiku – vízum je levné a dá se rychle dostat do Rakouska nebo Německa. Po rozhovoru se svým mužem jsi postavena před rozhodnutí – buď odejít s ním a dětmi do ČR, nebo se sama odstěhovat k sestře. Dokážu opustit své děti? Pokud nepůjdu, jak se bez manžela obejdu? Jak mě bude rodina vnímat, když nebudu následovat svého manžela? Kde je Česká republika? Jaké to tam je? Jak se připravit na cestu a život tam? Dokáže nás tam manžel uživit? Nakonec se rozhodneš odejít se svým mužem do ČR, i když ani nevíš, kde to vlastně je.

oooooooooooooooooooooooooooooooo

Jmenuješ se Halit a pocházíš ze severní Gruzie. Jsi členem ortodoxní muslimské komunity, které se v jinak křesťanské zemi nežije příliš dobře. Máš však práci a venkovský dům, živíš úspěšně své dvě ženy a celkem pět dětí. Ve společné domácnosti se vám žije poměrně dobře a vzájemně si pomáháte. V závislosti na dění na Kavkaze se ale stávají každodenností nenávistné útoky na místní islámskou komunitu. Dochází ke skupování okolních pozemků novými majiteli, etnickými Rusy. Napětí v městečku mezi Gruzinci a Rusy postupně stoupá. O to víc sousedů prodává pozemky a domy Rusům za poměrně dobré ceny. Najednou tak má váš dům všechny sousedy ruské, tedy sousedy s pravoslavným vyznáním. Sousedé, které jsi znal a se kterými ses stýkal, odešli do jiných měst nebo na okraj toho vašeho. Hádky a urážení jsou najednou v ulici na denním pořádku, atmosféra houstne, objevují se případy zhářství, občanská střelba. Co když vypukne válka? Dokážu se postarat o svou rodinu?

Členové muslimské komunity se cítí nábožensky utlačováni. Muži v čele komunity proto vyzvou své členy k odchodu ze země, mimo pronásledování totiž hrozí i občanská válka mezi Gruzinci a Rusy. Mnoho Gruzinců si nechává najednou udělit i ruské občanství s tím, že dvojí občanství se vždycky hodí. Váš dům se musí prodat, ruští sousedé již nedávají na výběr. Musíte odejít. Peněz za dům bude velmi málo. To by se nestalo, kdybyste jej prodali dřív jako všichni ostatní. Komunita chce do Evropy, volba padne na Českou republiku – vízum je levné a dá se rychle dostat do Rakouska nebo Německa. Jít, nebo nejít? Jaké to tam bude? Co vzít s sebou? Z čeho tam budeme žít, když peníze za dům stačí akorát tak na cestu a víza? Co když se to tu doma zlepší? Třeba ani žádná občanská válka nebude... Rozhodneš se o tom nepřemýšlet a podřídíš se komunitě. Rozhodnutí prodat dům a odejít i s dětmi oznámíš svým dvěma ženám. Nediskutuješ s nimi o tom, diskuze se ženou není muže tvého postavení hodna. Necháváš jim ale na výběr, zda ony samy půjdou s tebou a dětmi, nebo zůstanou. Ženy se příliš nebrání, alespoň ti to tak připadá, a odchází ze země spolu s tebou a komunitou.

oooooooooooooooooooooooooooooooo

V České republice se jako uprchlíci dostáváte do uprchlického tábora v Havířově. Tam mezi prvními věcmi řeší polygamní manželství. Vzhledem k tomu, že jsi druhou ženu svého muže, je vaše manželství anulováno a ty jsi pro potřeby zákonů v ČR prohlášena za svobodnou. Spolu s tvými třemi dětmi jsi přestěhována do jiné budovy, určené pro ženy. Ztrácíš tak možnost žít komunitně, jak jsi byla zvyklá. Za anulaci manželství je ti právníkem přislíbeno rychlé rozhodnutí o legalizaci pobytu. Právník ti také vysvětluje, že v případě, že nebudeš chtít anulaci přijmout, je možné zastavit žádost o azyl a vrátit se zpět do Gruzie. Jsi zoufalá a nevíš, co dělat. Mám anulaci přijmout a ztratit tak veškerou oporu svého muže, který již nebude oficiálně mým manželem? Pouto mezi námi se přeci nezmění, slíbili jsme si manželství před bohem, ne úředníkem. Bude mě tedy pořád milovat? Nemám odjet zpět a zůstat oficiálně Halitovou ženou? Co mám jako dobrá manželka udělat?

Zvažuješ, že pokud se rozhodneš pro anulaci manželství, mohla bys tím urychlit rozhodnutí ve věci azylu pro svého muže. Když pozitivní rozhodnutí dostanou jeho děti, jistě je brzy obdrží i on a budete zase rodina. Po měsíci čekání skutečně jako satisfakci dostáváš i se svými dvěma dětmi pozitivní rozhodnutí ve věci azylu. Třetí dítě ale nikoli, neboť jeho zákonný zástupce je Halit, jeho otec, který společně se svou první ženou na azyl stále čeká. Negativní stránkou uděleného azylu je skutečnost, že nyní se musíte do 14 dnů z uprchlického tábora vystěhovat. Na tři měsíce se můžete nastěhovat do IAS v Mostě (integračního azylového střediska), pak je potřeba si najít jiné bydlení. Společně s uděleným azylem dostáváš startovné – jednorázovou částku 3100 Kč na každého člena rodiny s pozitivním rozhodnutím ve věci azylu. Celkem tedy 9300 Kč. S těmito penězi musíte vystačit, než si najdeš práci nebo vyřídíš sociální dávky.

oooooooooooooooooooooooooooooooo

V České republice se dostáváte do uprchlického tábora v Havířově. Tam mezi prvními věcmi řeší polygamní manželství. Vzhledem k tomu, že Sabira je tvou druhou ženou, je vaše manželství anulováno a ona je pro potřeby zákonů v ČR prohlášena za svobodnou. Sabira a její tři děti jsou přestěhovány do jiné budovy, určené pro ženy. Ty bydlíš dále se svou první ženou a jejími dvěma dětmi v jednom pokoji. Se Sabirou se setkáváte a snažíte se žít jako dříve. Celkem je příjem tvůj, tvých dvou dětí a tvé první ženy 3800 Kč za měsíc. Jídlo a ubytování máte zadarmo, ostatní potřeby si musíte platit. Abys rodině přilepšil, sháníš občasnou nelegální práci jako zedník, jen málokdy však dostaneš zaplacenou.

Zamýšlíš se nad pozici své bývalé ženy Sabiry a vaším vzájemným vztahem po anulování manželství. Ještě ke všemu ona i vaše dvě děti dostaly azyl. Ne tak váš poslední syn, jehož zákonným zástupcem jsi ty. Tuto situaci vnímáš jako velkou nespravedlnost a uvažuješ o tom, že již nebudeš svou druhou ženu dále podporovat. Ostatně, není již tvou ženou, jen podle muslimského práva, které zde neplatí. Co kdybych se jich vzdal? Dokázal bych to vůbec? Každopádně bych se mohl se Sabirou o trochu méně stýkat. Teď, když nemám práci, je pro mě starost o jednu rodinu až až.

Udělený azyl pro Sabiru a vaše děti znamená i to, že se musí do 14 dnů z uprchlického tábora vystěhovat. Na tři měsíce se může nastěhovat do IAS (integračního azylového střediska), které je však v Mostě. V průběhu této doby musí Sabira najít jiné bydlení. Společně s uděleným azylem dostává Sabira startovné – jednorázovou částku 3100 Kč na každého člena rodiny s pozitivním rozhodnutím ve věci azylu. Celkem tedy 9300 Kč. Jsi proto uklidněn, že se finančně nemusíš starat. Na druhou stranu se ti příliš nezamlouvá mít druhou polovinu rodiny až v Mostě, zvláště když ty a tvá první žena musíte nadále pobývat v uprchlickém táboře v Havířově.

oooooooooooooooooooooooooooo

Během pobytu v IAS hledáš v Mostě vlastní ubytování. S podporou místní gruzínské komunity se ti podaří nějaké najít. Tvůj manžel si ale přeje, aby ses nastěhovala do Prostějova, kde se budete se moct více vídat. Od komunity v Mostě se ti ale příliš nechce. Máš se přestěhovat? Tady se mi již podařilo navázat vztahy s lidmi z komunity. Podařilo by se mi to i v Prostějově? Co když se mnou má nejstarší dcera Madina po přestěhování nebude zase mluvit, jako když jsme odešli z Gruzie?

Nakonec však svého manžela poslechněš a přestěhujete se do prostějovského bytu, který našli jeho kamarádi. Ve městě jinak nikoho neznáš, byt je vybaven minimálně. Vyhledáváš tedy společnost ostatních muslimek, které ve městě také žijí. Manžel zpočátku přijíždí každý druhý den (z tábora může na propustku), pak ale méně a méně.

V průběhu pobytu v IAS sis vyřídila sociální dávky. Toto zařizování trvalo dlouho, celý měsíc. Než ti byly první sociální dávky vyplaceny, podařilo se vám vyjít s penězi, co jsi dostala jako startovné při odchodu z uprchlického tábora. Ani poté se nedaří peníze ušetřit. Velká část padne na ubytování a zbytek vyjde tak akorát na zajištění jídla a dalších životních potřeb.

oooooooooooooooooooooooooooo

Během pobytu v IAS hledá Sabira vlastní ubytování. Podařilo se jí nějaké najít v Mostě, kde je velká gruzínská komunita. Jakmile to zjistíš, nelíbí se ti představa, že by žila na druhém konci republiky. Proto se rozhodneš s pomocí svých přátel pro ni a děti najít ubytování daleko blíže Havířovu. Podaří se vám to v Prostějově. Alespoň je budeš moci navštěvovat a jezdit za nimi. Je to přece ještě pořád tvá žena. Zpočátku za nimi jezdíš každý druhý den (z tábora můžeš na propustku), pak ale méně a méně. Azylové řízení se blíží ke konci a ty věnuješ velké úsilí tomu, aby pro zbytek rodiny dopadlo dobře. Po táboře se šíří zvěsti, že u případů, kdy má muž dvě ženy, jednu v ČR nechají a zbytek rodiny vyhostí. To přece nemůžu dopustit. Na koho se mám obrátit pro pomoc? Má cenu shánět peníze na úplatky? A co Sabira s dětmi? Neměl bych je navštěvovat častěji? Stýská se mi po dětech...

Vaše finanční situace je napjatá. Jídlo a ubytování máte s rodinou zatím pořád zadarmo, na druhou stranu cesty za Sabirou, oblečení pro děti a zdravotní péče se čím dál více prodražují. Žijete s tvou první ženou a dětmi z ruky do úst. Doufáš, že již brzy budeš mít azyl a tím pádem i možnost sehnat legálně peníze.

oooooooooooooooooooooooooooo

V novém městě se cítíš poněkud osamocena, proto si děláš ze svojí devítileté dcery Madiny společníci sobě rovnou. Madinu velmi rozmazluješ, chováš se k ní jako ke své nejlepší kamarádce, svěřuješ se jí se svými obavami, které dívka mnohdy ani nechápe. Celou situaci velmi špatně snáš. Má začít chodit do nové školy, kam ale nechce. Nemá zde žádné kamarádky, nejsou tu ani žádné žákyně muslimky. Madina navíc umí špatně česky a ve škole se jí nelíbí. Chce zpět do Gruzie, nebo alespoň do Mostu, kde měla kamarádku Safiu. Nakonec využívá svého postavení v domácnosti, stará se o své dva sourozence předškolního věku a do školy nechodí. Ředitel školy je velmi rozezlý kvůli častým absencím dívky, nakonec se dohodnete, že Madina přestoupí na jinou školu. Tam do stejného ročníku chodí muslimská dívka z rodiny, kterou vzdáleně znáš ještě z pobytu v uprchlickém táboře.

Vaše finanční situace se nezlepšuje. Z částky sociálních dávek zaplatíš bydlení, jídlo, ošacení a školní pomůcky. Rodině nic nezbyvá, nejste schopni nic ušetřit. Opravdu jsem se měla stěhovat? Nemám se vzepřít manželovi a jít zpět do Mostu? Nebo bych ho měla požádat, aby nám dával více peněz?

oooooooooooooooooooooooooooo

Dostávají se k tobě znepokojivé zprávy o chování vaší dcery Madiny, která nechce chodit do školy. Je zřejmé, že jí její matka neovládá, je třeba otcovské autority. Půjčíš si pět set korun od přátel v táboře, koupíš novou aktovku a rozjedeš se do Prostějova za rodinou. Madině domluvíš, ta nakonec do školy odejde. Zůstáváš dva dny a vypadá to, že vše bude v pořádku. Jak na ně ale z jiného města máš dohlížet? Nebylo by bývalo lepší zůstat pod jednou střechou v Gruzii? Vždyť ani sám neumíš česky, všechno vyřizují kamarádi. Cítíš se na obtíž.

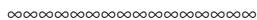
Po návratu do tábora ti přijde rozhodnutí o udělení azylu pro tebe, tvé děti a první ženu. Uleví se ti a vzhledem k drobně narůstajícím dluhům se rozhodneš okamžitě odcestovat do Rakouska a vydělat nějaké peníze. Máš tam kamarády, práci jistě seženeš. Musíš si ale půjčit na cestu a nějaké počáteční výdaje, celkem to vyjde na 10000 Kč. Protože se tvá první žena bude muset z tábora vystěhovat, posíláš ji do Mostu, kde je IAS a také silná muslimská komunita. Bude o ni dobře postaráno. Zvažuješ, zda by se tam v takovém případě neměla odstěhovat také Sabira s dětmi. Teď, když jsem vyřešil problémy s Madinou školní docházkou v Prostějově, si to přeci nebudu komplikovat dalším stěhováním a zařizováním. Hlavně abych byl v Rakousku schopný vydělat dostatek peněz pro celou rodinu.

oooooooooooooooooooooooooooo

Vzhledem k velmi špatné finanční situaci žádáš manžela, aby vám pomohl. Ten sice sežene nějaké peníze před cestou do Rakouska za práci, není to ovšem jediný „dar“ z jeho strany. Měsíc po jeho odjezdu zjišťuješ, že jsi těhotná. Těhotenství neprobíhá dobře. Nedaří se ti najít gynekoložku ženu, jelikož všechny ordinace ženských lékařek již nové pacientky nepřijímají. Od gynekologa muže se nechceš nechat prohlédnout. Nakonec se ti přece jenom díky přímluvě sociální pracovnice podaří ženskou lékařku najít. Ta zjistí velké komplikace a posílá tě na další vyšetření. Ukáže se, že se dítě nenarodí živé. Na prenatalní diagnostice ti lékařka nabízí potrat, ten však v souladu se svým náboženstvím odmítáš. Jsi proto poslána do řádové nemocnice, kde tě k potratu nutit nebudou. Jsou zde však všichni gynekologové muži. Z toho důvodu se velmi bráníš dalším vyšetřením. Co když je ale s dítětem vážně něco špatně? Jenže jít na prohlídku k muži a svléknout se tam? Ne, to přece nemůžu. Co by mi řekl Halit?

Nakonec s ohledem na zdravotní stav se musíš od gynekologa muže nechat prohlédnout. Prohlídky navštěvuješ pravidelně, i když ne příliš ochotně. Na jedné z těchto prohlídek ti řeknou, že srdce miminka již nebije. Musíš podstoupit vyvolání porodu mrtvého plodu, což znamená tři dny v nemocnici. Ve své těžké situaci jsi finančně podporována neziskovými organizacemi a také kamarádkami z komunity. I tak je pro tebe situace po smrti dítěte velmi náročná, na pohřeb si musíš vypůjčit.

Po návratu z nemocnice dojdou alespoň dobré zprávy ze školy. Madina se dobře učí. Ne tak ovšem její spolužačka, další muslimská dívka, která pravděpodobně propadne. Madina však bez ní nechce chodit dál do školy. Po domluvě s manželem se nakonec stěhuješ zpět do Mostu. Hledáte společně s manželem další byt. Přístup sociální pracovnice se po pohřbu novorozence hodně změnil a slibuje ti podporu při stěhování. Do Mostu se těšíš, budeš s místní muslimskou komunitou a v blízkosti svého manžela a rodiny.

Daří se ti sehnat práci v Rakousku na stavbě jako zedník. Poměrně dobře vyděláváš, víš, že po návratu můžeš splatit dluhy. S rodinou jsi v kontaktu minimálně, nemáš roaming a věnuješ se více práci. Neočekáváš, že za ty tři měsíce, co můžeš v Rakousku zůstat bez pracovního povolení, by se doma odehrálo něco zásadního. Na konci druhého měsíce pobytu se k tobě však dostávají znepokojivé zprávy od tvé bývalé ženy Sabiry. Je těhotná, stěžuje si na přístup v nemocnici a dítě na tom není dobře.

Vracíš se tedy do Čech a uvažuješ, jak můžeš v dané situaci pomoci. Týden po příjezdu ale tvé nenarozené dítě umírá. Velmi váháš, co dál. Sabira v tvých očích ztratila na hodnotě. Udělala ona nějakou chybu? Nebo jsem se já málo staral? Nedovedeš si představit, že budeš do budoucna podporovat obě rodiny. Na druhou stranu nechceš, aby tvé děti v Prostějově strádaly. Jakmile se Sabira vrátí z nemocnice, budeš se muset rozhodnout. Zatím zůstáváš se svou první ženou v Mostě.

Po návratu Sabiry z nemocnice se dozvídáš, že Madina má opět problémy ve škole. I když se sama dobře učila, její kamarádka propadá, což má vliv na Madinu motivaci chodit do školy. To je pro tebe poslední kapka. Rozhodneš se, že se Sabira i s rodinou přestěhují do Mostu. Budeš tak moci nadále dohlížet na výchovu všech svých dětí. Hledáš pro Sabiru jiný byt, než kde bydlíš s rodinou, nejsi si totiž úplně jistý, co dál. Prozatím je tím ale vše vyřešeno. Jen s prací je to horší. Kvůli jazykové bariéře je pro tebe velmi nesnadné najít legální práci, kde bys dostal zaplacenou. Na druhou stranu můžeš pravidelně vždy na tři měsíce odcestovat do Rakouska a tam v muslimské gruzínské komunitě zaměstnání najít.

PŘÍLOHA 3

Příloha 3a

Žádost o pracovní povolení

Stáhněte z internetu si žádost o pracovní povolení v cizím jazyce. Záměrem je, aby vyplnění formuláře pro účastníky a účastnice bylo výzvou, stejně tak jako většinou je pro reálné žadatele a žadatelky. Proto doporučujeme zvolit formulář v jiném jazyce než v angličtině.

Základní informace a formuláře najdete např. na www.schengenvisainfo.com.

Příloha 3b

Upřesněte, jakých aktivit se vaše dcera může ve škole účastnit:

	ANO – NE
Tělesná výchova společně s chlapci	
Zpěv v hudební výchově	
Přírodopis a zeměpis	
Kreslení živých bytostí ve výtvarné výchově	
Četba české literatury	
Oběd ve školní jídelně	
Další:	

Kytka identity

Autorky: Kristýna Hrubanová, Petra Frühbauerová

Tato lekce nabízí bezpečnou strukturu, díky které se účastníci a účastnice mohou věnovat poznávání sebe sama. Což je náročné, ale nezbytné pro rozvíjení vztahů s druhými lidmi. V průběhu lekce budou reflektovat vlastní identitu a její jednotlivé složky a zároveň demonstrovat rizika generalizace založené na skupinovém pojetí identity.

Cíle	Účastníci a účastnice reflektují vlastní identitu a pojmenují její jednotlivé složky. Účastníci a účastnice si uvědomují jedinečnost každého člověka. Účastníci a účastnice porozumí rizikům generalizace založené na skupinovém pojetí identity.
Oblasti stezky	Můj život, Osobní rozvoj
Vhodný věk	12+
Počet účastníků	5–20
Doba trvání	75–90 min
Materiál	tužka a papír pro každého

Poznámka pro lektora/lektorku:

Lekce vychází z předpokladu, že identita každého člověka je mnohvrstevnatá a proměnlivá v čase. To znamená, že jedince nelze vnímat pouze skrz jednu část identity – jako ženu/muže, Čecha/Češku apod. Složek identity je podstatně více, závisí na individuálním kontextu a životní etapě každého jedince.

Základními cíli pro práci s identitou je její reflexe, vytváření prostoru pro respekt vůči odlišným životním zkušenostem a reflexe konkrétních vrstev identit jednotlivců namísto jejího skupinového pojetí. To znamená – mohu např. reflektovat „kým se jedinec cítí být“, nemohu však reflektovat, jaké je češství majority nebo jací jsou Vietnamci. Stejně tak nemohu reflektovat, jaké jsou ženy či jací jsou chudí lidé. Reflektovat lze vždy jen osobní zkušenosti zasazené do sociálního kontextu dané osoby. Kategorie nám usnadňují orientaci ve světě, je přirozené, že je využíváme. Na druhou stranu nás mohou ochuzovat o jedinečnost světa a lidí. Tato východiska a cíle lekce účastníkům a účastnicím předem nesdělujte, měli byste se k nim společně propracovávat v průběhu lekce.

Postup:

Vytváření kytky identity (45 minut)

Připravte účastníky a účastnice na to, že se nyní budete zabývat poznáváním sebe sama. *To může být náročné, ale je to nezbytné pro rozvíjení našich vztahů s druhými lidmi. Čím lépe poznáme sami sebe, tím jasněji můžeme porozumět našim vztahům s ostatními.*

Řekněte jim, že na úvod si každý samostatně písemně zodpoví na 6 otázek. Úkolem bude vcelku rychle napsat odpověď na každou z otázek. Doporučte, aby si každý napsal pod sebe čísla 1–6 pro každou odpověď.

Zdůrazněte, že jednotlivé odpovědi se musí lišit a v odpovědích je třeba používat podstatná jména. Až budou všichni připraveni, začněte:

1. *Kdo jsi?*
2. *Kdo jsi?*
3. *Kdo jsi?*
4. *Kdo jsi?*
5. *Kdo jsi?*
6. *Kdo jsi?*

Otázku pokládejte s krátkými pauzami (cca 10 sekund). Účastníci a účastnice budou pravděpodobně překvapeni/y, že se jedná o stále stejnou otázku. Pokud budou mít problémy odpovídat, snažte se je motivovat k hledání nových odpovědí. Jakmile odpoví na poslední otázku, nechte je sdílet dojmy a odpovědi ve trojicích (pokud nechtějí, nemusí ukazovat své odpovědi; podstatné je sdílet dojmy a pocity z toho, co v nich otázka vyvolávala). Z pozice lektora/ky zatím proces nekomentujte.

- Uveďte, že jste si vědomi toho, že aktivita je náročná a že není jednoduché na otázky odpovídat. Pomáhá nám ale se rozpřemýšlet nad tím, kým jsme a kým se cítíme být v tomto okamžiku našeho života. To budeme prozkoumávat i nadále.

Vysvětlete následující postup: Každý si nyní nakreslí květinu se šesti okvětními lístky. Květina by měla být dostatečně velká, aby bylo možno psát do jednotlivých lístků i do středu květiny. Vyzvěte účastníky a účastnice, aby do středu napsali své jméno a zamysleli se nad částmi květiny, různými identitami, které dohromady tvoří to, kým jsme:

Přemýšlejte, co vše vás utváří. Je možné použít odpovědi z předchozí aktivity, ale není to nutné. Okvětní lístky nemusí mít stejnou velikost, pokud je některá část identity významnější, je možné udělat lístek větší.

- Demonstrujte postup předkreslením vlastní květiny, ve které vyplníte jeden až dva příklady (např. žena/muž, skaut/ka, ...). K popisu je opět třeba používat podstatná jména. Stanovte 5–10 minut na práci a upozorněte, že po dokončení květiny bude prostor ji ostatním ve skupině ukázat (pokud ale tušíte, že pro někoho ze skupiny by to mohlo být příliš osobní nebo citlivé, do sdílení nenuťte).

Po uplynutí stanoveného času nechte účastníky a účastnice vytvořit dvojice, aby si květiny mohli navzájem ukázat. Pokud uznáte za vhodné, můžete nechat dvojice několikrát prostrídát tak, aby květiny postupně sdíleli s více lidmi.

Reflexe (30–45 minut)

V první části reflexe se zaměřte na to, jak se účastníkům a účastnicím přemýšlelo nad vlastní identitou, co je napadalo. Ptejte se:

Jak se vám květiny vytvářely? Co bylo jednoduché? Co bylo náročné?

Kterou část květiny, svojí identity, považujete osobně za nejdůležitější?

Nechte je také zamyslet se nad tím, jak jejich identitu vnímají ostatní a proč. Ptejte se:

Když vás někdo potká, čeho myslíte, že si nejdříve na vás všimne? Kterou část květiny uvidí nejdříve?

Proč myslíte, že to tak je?

Jaké by to pro vás bylo, kdyby na vás ostatní nahlíželi jen skrz jednu z těchto kategorií?

- V tento moment se hodí uvést i příklad, zaměřit se na aspekt, který je společný pro více účastníků či účastnic. Pro záměr práce s kontroverzními tématy se navíc můžete věnovat speciálně kategorii

národnosti. Ptejte se např.: *V jakých okamžicích může být důležité vnímat přednostně tuto identitu? Proč? Kdy je to pro vás příjemné, kdy nepříjemné?* Kategorie národnosti může vystupovat, když např. cestujeme do zahraničí nebo se ocitneme v mezinárodní skupině. Viz častá otázka: Odkud jsi?

Zaměřte se pak na to, jak zacházíme s vnímáním identity lidí, které moc neznáme, se kterými se potkáme poprvé nebo o nich dokonce pouze slyšíme. Dostáváme se tu k tématu uprchlictví. Ptejte se: *Jak by asi vypadala květina dítěte, které je se svou rodinou na útěku, kdyby si ji samo vytvářelo?*

- ▶ Zde je užitečné, abyste měli k dispozici fotografii malého uprchlíka či uprchlice a znali jméno. Abyste se mohli bavit o konkrétním jedinci. Tuto otázku mohou účastníci a účastnice nejprve prodiskutovat ve dvojicích, pak teprve sdílet s celou skupinou.

Jaké části jeho/její identity vnímáte nejvýrazněji, když se podíváme na fotografii?

A jaké části budeme pravděpodobně vnímat nejvýrazněji, když si o daném člověku budeme číst v médiích?

Nakonec se věnujte zobecnění, ke kterému je možné na základě této diskuze dojít. Použijte otázky:

Je podle vás důležité (a možné) znát květiny ostatních lidí? Co nám to může přinést? Co to může přinést jim? Co naopak přináší situace, kdy se o toto poznání nesnažíme?

Na závěr diskuzi uzavřete konkrétními nápady, které pomohou účastníkům a účastnicím přenést podněty z aktivity do jejich každodenního života. Ptejte se:

Když potkáte někoho nového, co můžete udělat, abyste jej co nejlépe poznali?

Seznam použitých zdrojů:

Moore, D. (2008): Než začneme s multikulturní výchovou. Člověk v tísní, o. p. s. Praha. Dostupné z: <http://www.mezikulturnidialog.cz/res/data/011/001326.pdf> (cit. 17. 3. 2016).

Pavličková, M., Holcová, M., Hrubanová, K., Chatrná, M., Machová, B. (2012): La Ngonpo – Místo setkávání. Multikulturní centrum Praha ve spolupráci s NaZemi. Dostupné z: <http://www.nazemi.cz/cs/la-ngonpo-misto-setkavani> (cit. 18. 3. 2016).

Kdo utíká z Konga?

Autoři a autorka: Petra Frühbauerová, Džestr, Adam Čajka

Program prozkoumává na příkladu konfliktu v Demokratické republice Kongo širší souvislosti válečných konfliktů, to, jaké mají dopady na svět a na skupiny lidí, které jsou do nich zapojeny. Účastníci a účastnice pracují s texty, zabývají se otázkami, k čemu válka slouží a kdo slouží v její prospěch. Jak souvisíme s konflikty na jiných kontinentech? A kdo jsou lidé, kteří před konfliktem utíkají?

Cíle	Účastníci a účastnice porozumí širším důsledkům války pro různé aktéry, kteří jsou do konfliktu přímo či nepřímo zapojeni. Zvažují, komu válka slouží a kdo naopak slouží jí. Účastníci a účastnice si skrze seznámení s aktéry zapojenými do konfliktu uvědomují propojenost současného světa.
Oblast stezky	Propojený svět
Vhodný věk	15+
Počet účastníků	8+
Doba trvání	90 minut
Materiál	provázky na vyznačení os, nápisy k popisu krajností os, text popisující konflikt (Příloha 1), papíry A3 k popisu jednotlivých aktérů, flipchart, fixy.

Postup:

Úvod: Graf bezpečí (20 minut)

Na zemi znázorníte za pomoci provázků graf o dvou osách, které představují určitý rámec přemýšlení o bezpečí ve světě. Osu X popište na jednom pólu jako „ohrožení“, na druhém „bezpečí“. Osu Y pak „prostřednictvím zbraní“ a „beze zbraní“. Poté vyzvete účastníky a účastnice, aby se v rámci grafu pohybovali a stoupli si vždy na místo, které představuje jejich odpověď na otázku. Postupně pokládejte otázky a nechte účastníky a účastnice, aby se v rámci grafu přesouvali:

Jak si představujete ideální svět?

Jak se cítíte vy osobně?

Po druhé otázce vyzvete účastníky a účastnice, aby ve dvojicích či trojicích (podle toho, jak stojí u sebe), sdíleli, proč se postavili zrovna tam. Poté položte třetí otázku:

Jak vnímáte svět celkově?

Opět nechte prostor pro sdílení mezi lidmi, kteří stojí blízko u sebe:

Proč jste se postavili zrovna tam? Liší se vaše pozice po druhé a třetí otázce? Proč ano/ne?

Práce s informacemi: DR Kongo – příklad ozbrojeného konfliktu (40 minut)

Vysvětlíte, co se bude dít: *Nyní se podíváme na příklad jednoho z ozbrojených konfliktů, které ve světě probíhají a mohou tak být jednou z příčin, proč nepovažujeme svět za bezpečný. Je jím konflikt o zdroje, který již od roku 1998 probíhá v Demokratické republice Kongo*“ (dále jen DR Kongo).

- Po takovémto uvedení rozdejte účastníkům a účastnicím základní text, který konflikt popisuje (Příloha 1). Vyzvěte je ke čtení s tím, že jejich pozornost zaměříte na aktéry, kterých se konflikt dotýká (mohou si je například podtrhat). Po dočtení textu jim dejte prostor doptat se na věci, které jim nebyly jasné, které by potřebovali k lepšímu pochopení situace.

Rozložte na zem nebo na stoly papíry A3, které jsou nadepsané jednotlivými aktéry, kterých se konflikt v DR Kongo přímo či nepřímo týká. Pod nadpisem papír rozdělte na dvě poloviny.

- Každá dvojice si vezme jednoho až dva aktéry (podle počtu dvojic/trójic). Na jednu polovinu papíru sepiší, jaké jsou pro daného aktéra kladné důsledky konfliktu, na polovinu druhou pak vypisují záporné důsledky. Zařaďte následující aktéry: civilistka v DR Kongo, žoldák, voják UN, obchodník se surovinami, válečná fotografka, obchodnice na burze, výrobce mobilních telefonů, český ministr zahraničních věcí, já.

Poté, co jsou všechny důsledky vyplněné, nalepte aktéry na zeď (pomůže nalepit je podél delší zdi vedle sebe v pořadí, v jakém jsou vypsané výše). Účastníkům a účastnicím pak dejte dostatečný prostor si všechny přečíst, případně doplnit, co je ještě k jednotlivým aktérům napadne.

Tip: Celou tuto část je možné variovat. Jako ústřední téma je možné zvolit jiný ozbrojený konflikt, o kterém máte dostatek informací a zpracovaný srozumitelný text, který by bylo možné použít v začátku. Umožní to pak pracovat i s jinými aktéry – například mírová aktivistka, profesionální voják, ozbrojený rebel (povstalec), domorodé obyvatelstvo, humanitární pracovník, zbrojař, učitelka občanské výchovy apod.

Reflexe: O čem aktéři vypovídají (20 minut)

V rámci reflexe se ve skupině podívejte na to, co přemýšlení nad důsledky konfliktu pro jednotlivé aktéry přináší, pokud se na něj podíváte vcelku. Zkuste hledat jednotící linku, která z představených výstupů vyplývá. Reflexi můžete otevřít obecnými otázkami:

Co vás zaujalo?

Co jste se o vztahu mezi aktéry a konfliktem či aktéry navzájem dozvěděli nejzajímavějšího?

- K jádru věci vás potom mohou posouvat pomocné otázky:

Co mají aktéři společného?

V čem vidíte nejzásadnější rozdíly mezi aktéry?

Jak byste pojmenovali klíčové důsledky konfliktu pro jednotlivé aktéry, případně skupiny aktérů?

Zajímá nás přitom, čím se vyznačují aktéři, kterým konflikt nejvíc přináší, čím ti, kterým nejvíc bere. Ptejte se proto i na to, které skupiny mohou být v důsledku konfliktu nuceni ze země uprchnout:

Kterí z aktérů se nejpravděpodobněji stanou uprchlíky či uprchlicemi?

- Speciálně se pak také věnujete důsledkům pro nás (já jako jeden z aktérů).

Jak jsem s konfliktem propojen/a já?

Podle velikosti skupiny otázky diskutujte buď všichni dohromady (pomáhá zásadní informace zapisovat na flipchart, aby je účastníci a účastnice měli stále na očích), anebo v případě větší skupiny se hodí některé otázky nejprve prodiskutovat ve dvojicích či menších skupinách a pak sdílet se všemi.

Závěrečná individuální reflexe: Druhý graf bezpečí (10 minut)

Vraťte se zpět k úvodní aktivitě a vyzvěte znovu účastníky a účastnice, aby se postavili na graf podle jejich reakce na otázku: *Jak se cítíte vy osobně?*

- Ve dvojicích je nechte prodiskutovat, zda se jejich postavení nějak změnilo oproti tomu, jak se u této otázky postavili na začátku programu. Kdo chce, může pak s ostatními sdílet svou odpověď či cokoli dalšího, co je ve dvojici napadlo.

Lekci uzavřete individuální reflexí. Např. závěrečným kolečkem, ve kterém každý postupně řekne, co je pro něj tzv. NID = nejdůležitější informace dne.

Seznam použitých zdrojů:

Collier, P., Hoeffler, A. (2004): Greed and Grievance in Civil War. In: Oxford Economic Papers, Vol 56, str. 563–95.

Čajka, A. (2009): Vliv světových cen primárních komodit na konflikt v DR Kongo v letech 1998 až 2003, bakalářská práce. FSS MU. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/219746/fss_b/Vliv_svetovych_cen_pri-marnich_komodit_na_konflikt_v_Democraticke_republice_Kongo_v letech_1998_az_2003.pdf (cit. 17. 3. 2016).

Global Witness (2012): Artisanal mining communities in eastern DRC: seven baseline studies in the Kivus. Dostupné z: <https://www.globalwitness.org/en/archive/artisanal-mining-communities-eastern-drc-seven-baseline-studies-kivus/> (cit. 17. 3. 2016).

Global Witness (2011): Congolese mining ban fails to end armed control of trade. Dostupné z: <https://www.globalwitness.org/en/archive/congolese-mining-ban-fails-end-armed-control-trade/> (cit. 17. 3. 2016).

Kutilová, M. (2008): Kongo: země, kde se rodí počítače. In: Týden, č. 5, 2008.

PŘÍLOHA 1:

„AFRICKÁ SVĚTOVÁ VÁLKA“

Demokratická republika Kongo (DRK) je třetí největší zemí Afriky (2 345,41 tisíc km²), má 70 milionů obyvatel, z nichž asi tři čtvrtiny žijí pod hranicí chudoby. Přitom z hlediska množství a rozmanitosti přírodního bohatství je DRK jednou z nejbohatších zemí světa. Ze svého nerostného bohatství však od získání nezávislosti na Belgii v roce 1960 obyvatelé Konga pramálo získali. Přes třicet let zemi vládl diktátor Mobutu Sese Seko. V 90. letech DRK zachvátily hned dva válečné konflikty.

Nejzávažnějším se stal konflikt, kterému se přezdívá „africká světová válka“, neboť se do něj zapojilo osm afrických zemí přímo a mnohé další nepřímo. Roznětkou byla genocida v sousední Rwandě, jejíž strážníci uprchli přes hranici na západ do DRK. Na území Konga vedla od roku 1998 aliance prezidenta Kabily, podporovaná sousední Angolou, Zimbabwe, Čadem a Namibií, obrannou válku proti povstaleckým hnutím na východě země a jednotkám Rwandy, Ugandy a Burundi, které do země intervenovaly.

Neúnosně dlouhé trvání války bylo zapříčiněno rozsáhlou ilegální těžbou nerostných surovin, zejména drahých kovů a jejich prodejem, nad kterým neměla vláda nejmenší kontrolu. Jako reakce OSN byla v roce 2000 nasazena a dodnes tam operuje největší mise všech dob pod názvem MONUSCO. [1] Vojáci mírových sil dosáhli pouze toho, že vytvořili několik bezpečných zón, avšak ilegálnímu obchodu zabránit nedokázali. Vytěžené suroviny se vyvážejí z Konga ilegálně přes území kontrolovaná rebely či ozbrojenými skupinami cizích států. Poněkud absurdní statistika uvádí, že největším oficiálním vývozcem koltanu není DRK, ale sousední Rwanda, na jejímž území téměř žádné zdroje nejsou.

Přírodní bohatství DRK

Stát má neobyčejné zásoby vzácných kovů a minerálů. V Konžské pánvi se rozkládá druhý největší tropický deštný prales, na pobřeží i v pevninském šelfu se nachází naleziště ropy. Kongo má také obrovské vodní zdroje, stejnojmenná řeka je po Amazonce druhá nejvodnatější na světě. V zemi se nachází naleziště diamantů, zlata, kobaltu, cínu, mědi, uranu, zemního plynu a koltanu.

KOLTAN

Koltan (zkratka pro kolumbit-tantalit) je sloučenina dvou vzácných kovů, která dosahuje výjimečné tvrdosti a neobyčejně dobré vodivosti. Proto má surovina široké uplatnění v průmyslu, a to od zdravotnictví přes výrobu vysoce odolných materiálů, turbín, balistických střel, vojenských zařízení a jaderných reaktorů až po součástky mikročipů (základní složka pro výrobu mobilů, počítačů a další spotřební elektroniky).

Odhaduje se, že 80 % světových nalezišť koltanu se vyskytuje v oblasti Velkých jezer ve střední Africe. Ačkoli se tam setkávají hranice Konga, Rwandy, Ugandy a Burundi, zásoby se nalézají výhradně na území Konga. Právě v této oblasti probíhaly hlavní fáze války a území dodnes není pod kontrolou vlády. Kov se těží v povrchových dolech nebo z černých písků říčních nebo mořských náplavů. Kopáč koltanu nepotřebuje žádné speciální technické vybavení. Při procesu zpracování, který probíhá v průmyslových zemích, se tantalová ruda po přetavení promění v jemný prášek, který velmi dobře drží elektrické napětí. Ne náhodou proto bývá konflikt v Kongu označován jako válka o zdroje moderních technologií.

ZEMĚ VE VÁLCE

Odhaduje se, že válka v Kongu připravila o život 5,4 miliónů lidí. Ačkoliv oficiálně skončila v roce 2003, nepokoje přetrvávají dodnes stejně jako rozsáhlá humanitární krize. V současnosti jsou největším problémem nemoci, jako jsou malárie, průjem, pneumonie a podvýživa, spojené s akutním nedostatkem potravin a léků. Většina úmrtí byla způsobena snadno léčitelnými onemocněními, která by nenastala, kdyby válka nezpůsobila kolaps zdravotního systému a rozvrat tradiční obživy obyvatel. Lidé odchází z domova, aby si našli práci v dolech. Jsou známy případy žáků, kteří motivovaní penězi odešli ze školy pracovat do koltanových dolů. Avšak ani práce v dolech není jistá a z kopáčů bez prostředků se stávají vojáci. Během konfliktu došlo k zabíjení i zotročování Pygmejů – kmenů žijících v pralese. Za účelem obživy bylo zahubeno mnoho zvířat, populace slonů a horských goril v národních parcích na východě země. Zprávy Panelu expertů OSN přímo obviňují Rwandu, Ugandu a Burundi z ilegální těžby a vývozu surovin DRK, také jmenují firmy, které koltan z Afriky využívají. Na kontroverzním seznamu 125 společností je řada evropských či amerických firem jako například Alcatel, Compaq, Dell, IBM, Ericsson, Nokia a další. „Kdyby Západ uzavřel ventily, kterými tam proudí miliony dolarů, snad by to donutilo zneprátené strany uzavřít mír,“ míní Pavel Mikeš, český afrikanista a bývalý velvyslanec v Kongu. Podle Alexe Shoumantoffa, reportéra amerického časopisu Vanity Fair, putuje největší množství konžského koltanu do USA, a to do americké armády, která jej využívá k výrobě zbraní. „Mnoho koltanu z Konga tímto způsobem skončilo v Iráku,“ tvrdí Shoumantoff.

[1] Do roku 2010 byla mise známa pod názvem MONUC. Zkratka MONUSCO znamená Stabilizační mise OSN v Demokratické republice Kongo.

Hoax má krátké nohy

Autorka: Barbora Ficková

Poslat do světa nějakou lež může být celkem zábava, taková lochneska už se tím baví několik staletí. Mnohem častěji se ale stává, že nepravdivá informace někomu ublíží. Tato aktivita vede k uvědomění, jak může šíření nepravdivých informací lidem ubližovat a jak se proti tomu bránit. Účastníci a účastnice rozeberou konkrétní hoax a motivace jeho autorů/ek a lidí, kteří jej sdílí. Poté vymyslí postup, jak zabránit šíření hoaxů a jak ověřovat informace z internetu.

Cíle	Účastníci a účastnice porozumí tomu, jaké má šíření neověřených a nepravdivých informací důsledky a jak může ublížit těm, kterých se týká. Účastníci a účastnice dokáží rozeznat motivace různých lidí/skupin k šíření poplašných zpráv, obzvláště v kontextu uprchlictví. Účastníci a účastnice umí ověřit informace na internetu.
Oblasti stezky	Já a demokracie, Já občan, Příběhy našeho světa
Vhodný věk	12+
Počet účastníků	3–10
Doba trvání	90 min, případně více, podle náročnosti zvolené výtvarné varianty
Materiál	příklady hoaxů – každý text 1x na 6 účastníků/ic (Příloha 1 a 2), výtvarné potřeby podle zvolené varianty

Postup:

Úvod (30 minut)

Program uveďte následovně: *Tématem dnešního programu bude, jak rychle se dokážou informace šířit a jak rychle se vtíp může změnit ve vážně branou informaci. A hlavně, jak může taková neověřená informace škodit. Možná si myslíte, že jste nikdy nezažili, že by nějaká informace mohla někomu ublížit, tady Honza si to myslel taky.*

Hned poté naváže scénka: dva lektori spolu sehraji předem připravenou scénku: Honza osočuje Dana, že po škole rozhlásil, že se při sledování Titanicu rozbředel. Dan argumentuje, že je to přece pravda, tak ať přestane zapírat. Honza tvrdí, že to pravda být nemůže, protože Titanic nikdy neviděl. Načež Dan odpoví, že je to pěkná blbost, protože Titanic přece viděl každý, tak ať ho tady Honza nevodí za nos. Honza se snaží ještě chvíli argumentovat, ale nakonec jen zhrouteně odchází.

Po scénce se ptejte:

Co jste právě viděli? Jak byste popsali, co se mezi kluky stalo?

Jak se asi Honza cítil? Jaký to bude mít dopad třeba na vztahy s ostatními lidmi ze třídy?

Co může Honza proti tomu dělat? Jaká má jeho obrana rizika?

Jak vnímáte Danovo chování?

- Varianta: Honza a Dan můžou být v této části přítomni – stále ve svých rolích a účastníci a účastnice je mohou zpovídat, případně jim můžou pomoci uvádět věci na správnou míru.

Ptejte se: *Stalo se vám někdy, že jste věděli, že někdo lže, říká o vás něco nepravdivého nebo si prostě a jednoduše jen vymýšlí?* (pokud účastníci/ice nechťejí, nemusí zážitek konkretizovat, nebo můžou mluvit o zážitcích ve třídě)

Jak jste se cítili? Jak jste reagovali?

Co by vám v tu chvíli pomohlo dokázat, že máte pravdu, nebo aspoň dokázat, že si ten druhý vymýšlí?

Co by podle vás mohlo pomoci tomu, aby se nepravdivá informace nešířila dál?

Shrňte, jaké situace se ve skupině staly, jaké bylo řešení, jak se přítom jednotlivci cítili atd. Ujistěte je, že v tom nejsou sami, že bohužel v dnešním světě se nepravdivé informace šíří často a velmi rychle. Odpovědi na poslední dvě otázky můžete sepsat na flip, vrátíte se k nim v závěru.

- Tuto část programu můžete shrnout např. takto:

Šíření nepravdivé nebo poplašné informace (často je to obojí dohromady) může být neškodné (byla spatřena Lochneská příšera), ale také může někomu ublížit, ať už proto, že o někom říká nepravdivé informace (třeba že krade), nebo proto, že ji dotyčný uvěří a nechá se napálit podvodníky. Pokud mluvíme o podvodné nebo poplašné zprávě v rámci médií a sociálních sítí, používá se anglický výraz hoax. Hoax může být spam, který vám přijde do mailu a chce po vás PIN k vaší kreditní kartě, nebo to může být sdílený text o tom, že facebook mění svou obchodní strategii a pokud nebudete sdílet, budete muset za FB platit, nebo to může být třeba zpráva z novin, že se na Sibíři narodilo dvouhlavé tele. Všechny tyto zprávy jsou buď vyložené lživé, nebo minimálně neověřené a založené na nepodložených informacích.

Šíření poplašné zprávy může být trestným činem, pokud někoho prokazatelně poškodí. S internetem a obzvláště s facebookem získaly hoaxy úplně jiný rozměr, neboť se velmi rychle můžou šířit mezi velké množství lidí a autor/ka a s ním i původní kontext je prakticky nedohledatelný.

V další části programu se podíváme na konkrétní příklady hoaxů, všechny souvisejí s tématem uprchlictví. A uprchlíci a uprchlice jsou ti, kteří jsou jimi poškozeni.

Práce s informacemi (60 minut – dle zvolené varianty)

Rozdejte účastníkům a účastnicím jednotlivé části „cesty“ hoaxy Jana Wericha (viz [Příloha 1](#)). Podle počtu můžou pracovat v jedné skupině nebo ve více (v tom případě potřebujete „cestu“ víckrát, podle počtu skupin). Ideální je max. 6 lidí v jedné skupině.

- Vysvětlíte, že nyní je úkolem seřadit, jak byl příběh postupně sdílen. Poté, co skupiny příběh seřadí, vymyslí ke každému kroku motivaci autora/ky (příp. toho, kdo sdílel) a způsob, jak by se v daný moment dalo přijít na to, že jde o hoax.
- V infoboxu níže najdete informace o jednotlivých facebookových profilech – na vyžádání nebo v případě potřeby s nimi můžete skupinu seznámit. Snažte se ale o to, aby účastníci a účastnice sami přišli s myšlenkou, že je potřeba si ověřit, kdo vlastně informaci sdílí, respektive od koho informace pochází.

Ideální je mít k dispozici internet a vyzkoušet si přímo ověřování na internetu – co nám o profilu řekne facebook, co o daném člověku řekne Google atd. Aby aktivita plnila svůj účel, je dobré nejdřív formulovat přesné zadání, např. jaká klíčová slova je potřeba hledat, a až poté začít hledat na internetu. Zároveň je pak nutné probrat, které informace získané na internetu jsou relevantní a věrohodné, diskutujte rozdíl

mezi informacemi na Wikipedii, popisky u blogů apod. Ptejte se na otázky typu: *Kdo daný text vytvořil? Za jakým účelem?*

Tuto část programu můžete zakončit tím, že ke každému kroku účastníci a účastnice připíší motivaci autora/ky hoaxy a možnosti jeho odhalení.

Pokud máte čas a chuť, pokračujte výtvarnou variantou – motivace a způsoby odhalení/ověření hoaxy ztvární účastníci a účastnice v komiksu nebo v koláži. Zadání může vypadat například takto:

- ▶ Sherlock Holmes pátrá po pachateli – slavný detektiv na honbě za falešným citátem.
- ▶ Mluvící hlavy – ke každé „hlavě“ na obrázku doplňte její myšlenky, motivaci nebo cokoli dalšího.
- ▶ Nakreslete komiks o tom, jak hoax cestoval internetem.
- ▶ Vytvořte náčrt, který znázorní, jak jste sami postupovali při odhalování.

Poté ukažte účastníkům a účastnicím další hoaxy. U každého shrňte způsob, jak se dá ověřit, zda se jedná o pravdivou informaci, nebo o hoax.

Pokud máte k dispozici internet, je dobré se v tuto chvíli podívat například na stránky www.hatefree.cz nebo na www.manipulatori.cz (obě se věnují mimo jiné hoaxům). Pokud nemáte k dispozici internet, sdělte účastníkům a účastnicím tyto stránky jako tip, kde se dá mnoho informací ověřit.

Reflexe (30 minut)

Věnujte čas zamyšlení nad tím, co si z programu účastníci a účastnice odnáší. Ptejte se:

Co jste se naučili? Co pro vás bylo nové a důležité? Vraťte se také zpět k úvodu a jejich osobním zkušenostem, ptejte se: Vidíte nějaké propojení s vaší osobní zkušeností?

Poté propojte téma s aktuálními společenskými tématy: *Jaké hoaxy jste zaznamenali v poslední době? Setkali jste se s nějakými, které souvisí se současnou situací lidí, kteří utíkají do Evropy? Co způsobily? Jak by jim šlo předcházet nebo bránit v jejich šíření?*

Na základě předchozích příkladů vytvořte návod, jak hoax odhalit a jak ho neposílat dál do světa. Zamyslete se obzvláště nad otázkami:

Co motivuje lidi ke sdílení neověřených informací?

Jaké jsou efektivní způsoby ověřování informací?

Co dělat, pokud se setkáme s nepravdivou informací?

- ▶ Návod vyvěste v klubovně, umístěte ho na webové stránky nebo ho sdílejte na facebooku. Pokud jste zvolili výtvarnou variantu, nebojte se ji také zveřejnit.

Tip: Vyberte několik aktuálních zpráv šířených po internetu a zkuste je společně s účastníky a účastnicemi ověřit.

Hoax

Anglické slovo hoax (pochází ze 17. století) obecně označuje podvod, mystifikaci či žertovnou klamnou zprávu. V elektronické komunikaci je hoax nevyžádaná e-mailová nebo IM zpráva (tzv. instant messaging), která uživatele varuje před nějakým virem, prosí o pomoc, informuje o nebezpečí, snaží se ho pobavit apod. Hoax většinou obsahuje i výzvu žádající další rozeslání hoaxu mezi přátele, případně na co největší množství dalších adres, proto se někdy označuje také jako řetězový e-mail.

Argumentace autoritou

Tak se říká postupu, kdy mluvčí názor zaštití někým známým a uznávaným člověkem, aby mu dodal váhy. Výzkumy v historii ukázaly, že odvolání se na autoritu skutečně může sloužit k přesvědčování lidí, aby názor přijali za svůj.

Profily z FB

Jiří Ovčáček: Nekorektní, neoficiální a satirický fanklub profesionála v politickém PR dění Jiřího Ovčáčka. Veškerý obsah této facebookové stránky je fikcí, která se v žádném ohledu nezakládá na pravdě. Informace, myšlenky a další duševní díla zde zveřejněná jsou pouze smyšlenou představou, která nemá nic společného se skutečnou osobou Jiřího Ovčáčka ani jiných zmíněných či jinak dotčených reálných osob. Veškeré zde uváděné výroky a popisované události jsou smyšlené. Ich-forma textů jako způsob prezentace nemá vytvářet dojem, že byly psány skutečnou osobou Jiřího Ovčáčka, slouží pouze k navození přiznaného pocitu autentické zábavy. Stránka je provozována za účelem zábavy jako politická satira. Cílem není výdělek.

Zdroj: Facebook, profil Jiřího Ovčáčka

Klára Samková: Advokátka, členka několika politických stran (postupně), naposledy kandidovala za Úsvit přímé demokracie. Sympatizuje s hnutím Islám v ČR nechceme.

Zdroj: wikipedia.cz

Eva Hřindová: členka hnutí Islám v ČR nechceme. Z blogu na idnes.cz: Nesnáším škatulkování a lidi, co podléhají předsudkům. Za nejcennější věc považuji svobodu ve všech smyslech toho slova. A o tom jsou mé občasně články. Z fb profilu jako kandidátky do senátu za Blok proti islámu: Protože vnímám hrozby současné doby, angažuji se tam, kde je to třeba. Jsem členkou spolku Bloku proti islámu a podporuji jeho politické aktivity.

Zdroj: Facebook, aktuálně.cz

Seznam použitých zdrojů:

HateFree Culture (2015): Návod: Jak ověřovat informace na internetu. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/hoaxy/1285-navod-hoaxy> (cit. 18. 3. 2016).

HateFree Culture (2015): Hoax: Werich islamoklastem. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/hoaxy/1240-hoax-werich> (cit. 18. 3. 2016).

HateFree Culture (2015): Hoax: Fotka romské rodiny s jídlem. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/hoaxy/1301-fotka-romske-rodiny> (cit. 18. 3. 2016).

HateFree Culture (2015): Hoax: Uprchlík bojovníkem Islámského státu. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/hoaxy/1123-uprchlik-isil> (cit. 18. 3. 2016).

HateFree Culture (2015): Hoax: Uprchlíci na střeše vlaku v Chebu. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/hoaxy/1134-uprchlici-cheb> (cit. 18. 3. 2016).

Hoax.cz (2015): Co je to hoax. Dostupné z: <http://www.hoax.cz/hoax/co-je-to-hoax> (cit. 18. 3. 2016).

Hoax.cz (2014): Starosta odmítl zákaz vepřového. Dostupné z: <http://www.hoax.cz/hoax/starosta-odmitnul-zakaz-vepreveho/> (cit. 18. 3. 2016).

Manipulátoři.cz (2015): Hoax: Werich islamofobem. Dostupné z: <http://manipulatori.cz/hoax-werich-islamofob/> (cit. 18. 3. 2016).

Wikipedia.cz (2015): Hoax. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hoax> (cit. 18. 3. 2016).

PŘÍLOHA 1

Jiří Ovčáček
November 1 at 9:51am · 🌐

Kavárna panu prezidentovi vyčítá, že srovnává muslimy s nacisty. Dnes bych vám chtěl zpříjemnit neděli připomenutím, že Miloš Zeman není prvním českým velikánem, který toto srovnání učinil.

A prosím, než tu někdo bude psát nesmysly o tom, že o tomhle předválečném výroku pana Wericha nikdy neslyšel, ať si nejdřív v archivu Českého rozhlasu zjistí fakta. Já můžu sám za sebe zodpovědně říct, že v historických dokumentech hledat umím a že nehodlám ohýbat něčí výroky jen proto, že se to dnes někomu hodí do krámu.

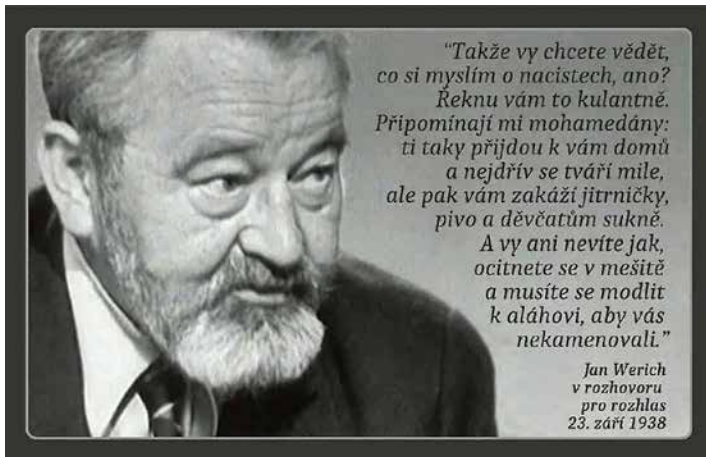
"Takže vy chcete vědět, co si myslím o nacistech, ano? Řeknu vám to kulantně. Připomínají mi mohamedány: ti taky přijdou k vám domů a nejdřív se tváří mile, ale pak vám zakáží jitrničky, pivo a děvčatům sukně. A vy ani nevíte jak, ocitnete se v mešitě a musíte se modlit k aláhovi, aby vás nekamenovali."

*Jan Werich
v rozhovoru
pro rozhlas
23. září 1938*

👍 Like 💬 Comment ➦ Share

and 745 others Top Comments - like this.

2,686 shares

 Klára Samková
takže znovu: asi tak 99% informací
NELZE ověřit, protože média mají
jiné primární zájmy než poskytovat
objektivní informace - totiž své
vlastní ekonomické zájmy. Proto je
"ověřování" si faktů 100% ztráta
času... ze statistického hlediska je
prověřit čas... 100%... Tak to je,
Radka Assková

před 41 min. • Upraveno • To se mi líbí
• 7

Eva Hrindová Nakonec se ukázalo, že je to opravdu spíše hoax. Ale to není podstatné. Ukazuje nám to několik zajímavých věcí. Že lidé mají silnou tendenci věřit, že Werich by něco takového mohl říct, protože je to pravda. To je pozitivní:-) Ale co je důležité - ukazuje to způsob fungování sluníček - lhaní, falešné informace, podvody... S takovými lidmi já nechci nic mít. Chci bojovat férově. Nechci si vymýšlet, co kdo řekl a pak se smát, že na to někdo naletěl. Proč nejsou schopni bojovat normálně? Proč nejsou schopni argumentovat věcně? S člověkem, který celé dny vymýšlí podvody, já nechci nic mít. Jsou to stejní šmejdí, jako ti, co oblbujou důchodce na prodejních akcích. Tihle mají být nositeli pravdy a lásky? Tihle podvodníci? Podle mě tím akorát ukazují na svou zvrhlost morálku... Já se nestydím za to, že za každým statusem nevidím podvod a lež. Já se nebojím lidem zdravě věřit a nestydím se za to.

Like Reply 4 · 1 hr

sdílel(a) fotka uživatele

Klára Samková.

25 min · 🌐

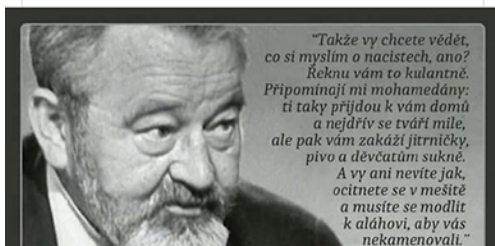
Tento status uvěřejnila Klára Samková a naspala se na ní sluníčka, chytrácci a blbecci, prý jde o hoax... No, možná ano, ale: Je přece úplně jedno, jestli to řekl, nebo neřekl, je to geniální a pravdivé a to všechny ty pedofilly, neukojené staré panny a násilníky očekávající své naplnění v islámském hnoji pěkně žere... a ne že ne! A proto to sdílím, sdílejte též! Kdyby totiž Jan Werich žil, tak by to zajisté tak řekl, a mnohem víc!

Klára Samková

3. 11. v 14:33 · Praha · 🌐

Žeby něco do Konvovy - Martin Konvička - sbírky islamofobů ???

Napište komentář...

PŘÍLOHA 2

Fotografie pochází z [článku](#) o tom, kolik stojí jídlo na týden pro celou rodinu v několika státech světa. Na fotografii je rodina z Austrálie.

Zdroj: HateFree Culture

Klára Samková
Sledovat · 5 hod v okolí města Praha ·

NÉÉÉÉÉ TVL - VŮBEC K NÁM NEPROUDĚJ ISLAMISTI 😊

To se mi líbí · Komentář · Sdílet

👍 To se líbí 143 uživatelům.

🔄 Sdíleno: 101x

to není islamista
To se mi líbí · Odpovědět · 20 · 5 hod

^ Skrýt odpovědi (17)

Klára Samková jo, pravda, ISIS terorista - omlouvám se za nepřesné info, že?
To se mi líbí · Odpovědět · 9 · 5 hod

Ne, za lživý hoax.

Proti ISIS bojoval.

<http://news.yahoo.com/syrian-rebel-leader-seeks-europe...>

Oba obrázky se začaly šířit po tom, co na serveru Yahoo zveřejnila tisková agentura Associated Press [rozhovor](#) s Laith Saleme, mužem na fotografii. Oba snímky vedle sebe postavil jako první server [The Atlantic](#), který ale nikde neuvádí, že by Laith byl členem Islámského státu. V rozhovoru Laith naopak říká, že byl velitel protivládní povstalecké jednotky a že bojoval jak proti Al-Káidě, tak proti Islámskému státu. Pochází ze syrského města Aleppa, kde se již delší dobu vedou tvrdé boje a které je ze 70 % zničeno. Laith chce požádat o azyl v Nizozemsku a pokud mu bude vyhověno, bude tam moci legálně převést i svou rodinu.

Zdroj: HateFree Culture

Petr
Cheb nádraží
Sdílet · Včera

👍 To se líbí 2 uživatelům.

🔄 Sdíleno: 1.359x

Album: Mobilní příspěvky
Sdíleno s: **Veřejný**

Otevřít prohlížeč fotek
Stáhnout

Na facebooku se začala šířit tato fotografie, na které mají být davy uprchlíků na střeše vlaku na nádraží v Chebu. Přestože již v komentářích u původního postu je doložena originální fotografie dokazující fotomontáž, sdílelo podvodný obrázek během jednoho dne více než 1300 uživatelů.

Zdroj: HateFree Culture

3 říjen v 21:36 · 🌐

Tenhle text se mi moc líbí. Pan starosta Dorvalu (Kanada) bude velmi moudrý muž, kamarádi, posudte sami :

STAROSTA ODMÍTÁ ODSTRANIT VEPŘOVÉ ZE ŠKOLNÍCH JÍDELEN A VYSVĚTLUJE PROČ

Muslimští rodiče se dožadovali, aby se v jednom předměstí Montrealu nepodávalo ve školních jídelnách vepřové. Starosta montrealského předměstí Dorval to odmítl a jeho tajemník rozeslal rodičům dopis, v němž vysvětlil proč.

„Muslimové musí pochopit, že se musí přizpůsobit Kanadě a Quebecu, jejím zvykům, tradicím, způsobu života, protože právě proto se rozhodli do Kanady přistěhovat.

Musí také pochopit, ... že je třeba, aby se začlenili, a naučili se v Quebecu žít. Musí pochopit, že to záleží na nich, aby změnili svůj životní styl, nikoliv na Kanadanech, kteří je zde velkoryse přivítali.

Musí pochopit, že Kanad'ané nejsou rasisté, ani xenofobní; před příchodem Muslimů přijali mnoho imigrantů (zatímco naopak tomu tak není - muslimské státy nemuslimské přistěhovance nepřijímají).

Podobně jako jiné národy, Kanad'ané nejsou ochotni vzdát se své identity, své kultury. I když Kanada přistěhovance vítá, není to starosta Dorvalu, který vítá cizince, ale jsou to všichni Kanad'ané, obyvatelé Quebecu.

Nakonec musí pochopit, že v Kanadě (Quebecu) máme judeo-křesťanské kořeny, vánoční stromky, kostely a náboženské slavnosti, a náboženství musí zůstat v soukromé doméně.

Městský úřad v Dovalu má právo odmítnout jakékoli ústupky, které požaduje Islám a šaría.

Pro Muslimy, kteří nesouhlasí se sekularismem, a necítí se v pohodě zde v Kanadě, existuje na světě 57 nádherných muslimských zemí, většinou s malou hustotou obyvatelstva, které jsou připraveni je přijmout s otevřenou halal náručí, v souladu se šárií.

Jestliže jste opustili svou zemi a odjeli do Kanady a ne do jiné muslimské země, je to proto, že jste považovali život v Kanadě za lepší, než kdekoli jinde. Zeptejte se sami sebe, jen jednou, „Proč je lepší žít v Kanadě, než v zemi, ze které jste přišli?“ „Školní jídelna s vepřovým je součástí odpovědi.“

Původní verze nepravdivě tvrdí, že muslimští rodiče v Belgii požadovali po jistém starostovi, aby zakázal vepřové maso ve škole. Ve skutečnosti k ničemu takovému nedošlo. [Starosta popírá](#), že by takovou žádost dostal, a nemohl tedy ani na nic reagovat.

Později, na podzim 2014, se vyskytly další verze hoaxy se stejným textem, ale místem tentokrát měla být Kanada. Netrvalo dlouho a kanadská verze začala kolovat i v českém překladu.

Zdroj: hoax.cz

Přijmeme, či nepřijmeme?

Autorka: Kristýna Hrubanová (inspirováno přístupem Global Storylines)

Účastníci a účastnice se vžívají do rolí obyvatel a obyvatelek smyšlené komunity, která zažívá a řeší situaci, zda a za jakých podmínek přijmou skupinu cizinců a cizinek, která je žádá o přijetí. V domovině těchto cizinců a cizinek totiž vyschl zdroj vody a jsou v ohrožení života. Aktivita využívá hru v rolích a další prvky dramatické výchovy.

Cíle	Účastníci a účastnice formulují argumenty pro a proti přijetí uprchlické komunity. Účastníci a účastnice hledají a formulují opatření, která by zohlednila obavy a argumenty proti přijetí uprchlické komunity. Účastníci a účastnice pojmenují, jak mohou zkušenost z programu uplatnit v reálném životě.
Oblasti stezky	Propojený svět, Různost světa
Vhodný věk	10+
Počet účastníků	15 (pro více účastníků doplňte role v Příloze 1)
Doba trvání	175 minut
Materiál	role v komunitě (Příloha 1), T-graf (Příloha 2), zástupné rekvizity (předem nachystejte např. šátky, čepice, klobouky, brýle), předkreslená hlava starosty/starostky na velkém papíře, prázdné papírové bubliny

Informace pro lektora/lektorku:

Protože jádrem programu je dramatizovaná situace, kdy skupina v rolích obyvatel a obyvatelek vesnice čelí náročné situaci, je poměrně hodně času v úvodu věnováno budování rolí a vžívání se do postav. Tato část je velmi důležitá proto, aby mohli účastníci a účastnice v roli co nejlouběji prožít situaci a pocity jejich postav. Pro to doporučujeme této přípravné části věnovat dostatek času a v průběhu také ozřejmovat, k čemu jednotlivé aktivity slouží. Pro odlišení částí v rolích a mimo role doporučujeme využít tzv. zástupnou rekvizitu (např. klobouk pro roli starosty, šátek pro roli cizince). Rekvizitu by si měli zvolit i všichni účastníci a účastnice pro své role (mělo by se jednat o jednu věc, ne celý kostým). Pro ušetření času doporučujeme rekvizity předem nachystat, aby si mohli účastníci a účastnice vybrat.

Postup:

Úvod (45 minut)

Program začnete vyprávěním úvodního příběhu. Můžete jej i číst, ale pro navození atmosféry a podporu vizualizace můžete vyprávění prokládat otázkami, např. *Co vidíte? Jaké barvy? Co slyšíte? Co cítíte? Kdo tam asi žije?*

Úvodní příběh

Tento příběh se odehrává na odlehlém místě. Na tomto místě žije komunita lidí, kteří zde žijí již po generace soběstačným způsobem života. Protože místo je opravdu odlehlé, málokdy se setkávají s lidmi odjinud, jen výjimečně je někdo navštívil nebo sami cestují. Nejdůležitějším místem komunity je pramen pitné vody, který vyvěrá ze země v samém centru komunity. Místní lidé si jej velmi váží a starají se o něj, protože to jediný zdroj vody, který mají.

Kdo je kdo. Navažte na poslední otázku, kdy účastníci a účastnice předvídali, kdo v komunitě asi žije. Vysvětlete, že se nyní na čas stanou touto komunitou a budou moci prožít část událostí jejich života. Každý si vylosuje jednu roli (Příloha 1), zatím ji nikomu neukazuje a v klidu si ji přečte. Pokračujte krátkou imaginací, která účastníkům pomůže se do rolí lépe vžít. Vyzvěte, aby se pohodlně usadili, zavřeli oči, pokud chtějí, a každý sám/a si v duchu odpovídal/a na následující otázky (po každé otázce nechce alespoň 10 sekund ticha na promyšlení odpovědi):

Kdo jste? Co máte rádi? Jak vypadá váš domov? S kým žijete? Jak vypadá váš běžný den? Co vám dělá radost? A co vám dělá starosti? Jaké máte plány do budoucna?

- Vyzvěte účastníky a účastnice, aby si zvolili jednu věc, která bude fungovat jako jejich zástupná rekvizita. Vysvětlete, že jim to pomůže vstupovat a vystupovat z role. To můžete i společně natrénovat – nasazováním a sundáváním rekvizity.

Náměstíčko. Účastníci a účastnice vstoupí do rolí (použijí zástupné rekvizity). Vysvětlete, že vy do příběhu nyní také vstoupíte v roli starosty/starostky vesnice, a oznamte, jakou použijete zástupnou rekvizitu. Realizujte krátkou dramatickou aktivitu „náměstíčko“. Ta poslouží k tomu, aby se ještě lépe vžili do svých postav a zároveň poznali další lidi z vesnice. Začněte vyprávěním:

Ve vesnici je běžné ráno, obyvatelé a obyvatelky se procházejí po náměstí ve vesnici, potkávají se, probodí spolu pár slov a jdou si zase za svými povinnostmi.

- Poté vstupte do hry v roli starosty a zapojte se do rozhovorů. Po chvíli aktivitu ukončete a vystupte z rolí (odložte rekvizity).

Rodiny. Řekněte účastníkům, že jejich postavy v komunitě tvoří rodiny, ty představují část komunity. Pokud to účastníci a účastnice budou chtít vědět, můžete doplnit, že celou komunitu tvoří zhruba sto lidí. Můžete se zeptat, zda je napadají nějaká propojení – kdo by ke komu mohl patřit. Pokud už to mezitím nezjistili sami, prozraďte, že podle příjmení na kartách zjistí, kdo ke komu patří. Účastníci vytvoří rodiny a sejdou se ve skupinách, představí si detaily o postavách.

Živé sochy. Pokračujte v prozkoumávání vztahů a zvyklostí jednotlivých rodin. Každá rodina dostane čas na to, aby si připravila živou sochu jejich rodiny, která představuje moment z běžného rána nebo večera rodiny (mohou např. jíst, vařit, připravovat se na práci atd.). Když jsou všichni připraveni, skupiny postupně vytvoří živou sochu. Dohromady skupiny takto vytvoří obraz celé komunity. Poté můžete skupiny vyzvat, aby scénu rozpoehybovali.

Dramatizace (80 minut)

Přijíždí cizinec/cizinka. Vysvětlete, že se nyní přenesete do jednoho běžného dne v životě vaší příběhové komunity. Komunita je docela odříznutá od okolního světa a není zcela běžné, že ji někdo navštěvuje. Pokud se tak stane a dorazí nějakí neočekávaní návštěvníci, zdejší lidé se k nim zpočátku mohou chovat

nedůvěřivě. Uvedte, že budete hrát roli cizince/cizinky – někoho, koho nikdo z jejich komunity dříve nepotkal. Seznamte účastníky a účastnice s tím, jakou použijete zástupnou rekvizitu.

- ▶ Vyprávějte: *Je běžný den, lidé se starají o své každodenní povinnosti.* Účastníci a účastnice vstupují do rolí a zabývají se běžnými činnostmi. Po nějaké chvíli vstupte v roli cizince/cizinky. Oslovte někoho z komunity s tím, že chcete mluvit se zástupcem komunity (pravděpodobně starostou nebo starostkou). Požádejte o to, aby se celá komunita sešla, protože jim potřebujete něco důležitého sdělit. Vyprávějte, že jste na cestě dlouhé tři dny. Ve vaší komunitě právě zažívají velmi dramatický nedostatek vody, voda je navíc znečištěná. Lidé se obávají, že bez čisté vody nebudou schopni přežít. Komunita vás vyslala pro pomoc, chcete požádat o možnost útočiště v prostředí této komunity. Odpovídejte na dotazy, vysvětľujte vaši situaci. Zdůrazňujte, že situace je vážná a že opravdu potřebujete nové útočiště. Zároveň naznačte, že některé zvyky či tradice vaší komunity jsou odlišné (můžete např. mírně změnit jazyk, zvolit jiný pozdrav než podání ruky apod.). Až uznáte za vhodné, vystupte z role a dramaturgii ukončete (např. zahrajte, že si potřebujete jít po dlouhé cestě odpocínout).

Co se stalo? Vystupte z rolí a prodiskutujte, co se v příběhu odehrálo. Ptejte se: *Co se v komunitě stalo? Jak se cítila vaše postava? Co by měla komunita udělat? Co byste v jejich situaci potřebovali vědět?* Účastníci ve skupinách poté připraví otázky, na které by se chtěli cizince/cizinky zeptat. Měli by např. zjišťovat: *Můžeme cizinci věřit? Jaká jsou jeho/její očekávání? Jak velká je nová komunita?*

Otázky pro cizince/cizinku. Poté znovu vstupte do rolí a pokračujte tam, kde jste přestali. Obyvatelé a obyvatelky pokládají připravené otázky. Je důležité, aby z vašeho projevu bylo patrné: cizinec/cizinka je upřímný/á a komunita se jej nemusí bát; druhá komunita je zhruba stejně tak velká jako ta jejich; lidé tam začínají být nemocní, přicházejí o úrodu – kvůli nedostatku vody se jim nedaří nic vypěstovat. To nejdůležitější ale je, že komunita by se chtěla z těchto důvodů přestěhovat a začít žít tady. Potom, co jsou zodpovězeny všechny dotazy, cizinec odchází s tím, že se druhý den vrátí pro odpověď.

- ▶ Účastníci a účastnice zůstávají v rolích, vstupte v roli starosty/starostky a diskutujte s nimi o tom, co by měla komunita dělat: zda by měli postiženou komunitu přijmout, nebo ne. Vyzvete každého, aby vyjádřil svůj názor (např. po kruhu). Soustředte se na to, aby účastníci a účastnice v roli vyjádřili i argumenty, proč komunitu přijmout, či nepřijmout. Vedte diskusi tak, aby zaznělo co nejširší spektrum argumentů. Doptávejte se např.: *Jaký pohled tu ještě nezazněl? Co si myslíte o tomto argumentu? Má někdo jiný názor?*
- ▶ Poté nechte účastníky vystoupit z rolí.

Ano, či ne? Účastníci a účastnice budou pracovat ve skupinách. Nyní by měli navázat na předešlou diskusi v rolích a sesbírat co nejvíce argumentů, proč by měli obyvatelé a obyvatelky novou komunitu přijmout, či nepřijmout. Měli by vymyslet alespoň dva argumenty pro každou pozici. K tomu využijí T-graf (Příloha 2). Poté spojte vždy dvě skupiny dohromady, aby si mohli argumenty vzájemně porovnat, případně doplnit. Je důležité, aby sesbírali argumenty pro i proti.

Co se honí hlavou starostovi/starostce? Vysvětlete, že komunita požádala starostu/starostku, aby rozhodl/a. Ten/ta celou noc zvažoval/a všechny důvody, proč komunitu přijmout nebo nepřijmout. Účastníci a účastnice se teď budou mít příležitost vcítit do jeho/její role a popřemýšlet nad tím, co se mu/jí asi při tomto těžkém rozhodování honilo hlavou. Připravte velký papír s hlavou a prázdné papírové bubliny. Na ty účastníci a účastnice napíšou, co se podle nich mohlo starostovi/starostce honit hlavou, a nalepí je na papír. Všechny sesbírané myšlenky poté přečtete nahlas. Poté oznamte, že starosta/starostka

dospěl/a k rozhodnutí. Celá komunita se sešla, aby si rozhodnutí vyslechla. Všichni vstoupí do rolí, po chvíli přijdte v roli starosty a vyprávějte:

Dobré ráno. Byla to pro mne těžká noc, rozhodnutí, které musíme učinit je opravdu nelehké. Zvažoval/a jsem pečlivě všechny argumenty a dospěl/a jsem k rozhodnutí: musíme těm lidem pomoci. Lidé by si navzájem měli pomáhat.

- ▶ Stále v rolích nechte zaznít první reakce na rozhodnutí, dejte průchod případným emocím. Poté všichni vystupte z rolí.

Reflexe (15 minut)

Reflektujte proběhlou situaci a diskutujte o rozhodnutí:

Co se v příběhu stalo? Jak to prožívaly vaše postavy? Co si myslíte o rozhodnutí starosty/starostky? Jak jej vnímala vaše postava? Kdo z komunity bude asi našťvaný a proč? Jak byste se rozhodli vy a proč?

Navazující aktivita (25 minut)

Podívejte se znovu na argumenty, které se objevily jako důvody, proč novou komunitu nepřijmout. V závěrečné části programu se s účastníky a účastnicemi zaměřte na tyto otázky: *Jaké obavy nebo potřeby se za argumenty skrývají? Na čem se bude třeba domluvit s novou komunitou? Jaká opatření přijmout, abychom ošetřili obavy a důvody těch, kteří nesouhlasili?*

Argumenty pro NE sepište na samostatné kartičky (např. papíry A5) a umístěte je tak, aby na ně všichni viděli (např. na zem, nástěnku apod.). Argumenty můžete také rozdělit podle toho, čeho se týkají (např. obavy o dostatek pitné vody nebo potravin, jiné zvyky, jiná kultura komunity apod.). Společně projděte všechny argumenty a snažte se společně odhalit, jaké potřeby nebo obavy se za nimi skrývají.

Poté (podle počtu argumentů) vytvořte skupiny tak, aby každá měla k dispozici alespoň jeden argument. Zvažte, zda je necháte argumenty vybrat, či vylosovat. Úkolem skupiny bude poté najít odpověď na otázku:

Na čem se bude třeba domluvit s novou komunitou, jaká opatření přijmout, abychom ošetřili obavy a důvody skrývající se za tímto argumentem?

Každá skupina následně prezentuje výstupy své práce. Návrhy společně diskutujte, konzultujte, případně doplňujte či přetvářejte. Odsouhlasené návrhy sepisujte na tabuli nebo na flip.

Závěrečná individuální reflexe (10 minut)

Zvolte formu podle aktuální situace a potřeb skupiny. Cílem je vytvořit prostor pro každého, pro promyšlení a pojmenování individuálních poznatků, dojmů, postřehů či dalších otázek, které vyvstaly (např. formou psaní, kresbou jednoduchého obrázku apod.). Reflexe by se měla zaměřit na tyto dvě otázky:

Jaký je váš hlavní poznatek z programu? Jak jej můžete uplatnit v reálném životě?

Užitečné je výstupy reflexe poté opět sdílet ve skupině. To jednak poskytne zpětnou vazbu vám, jednak se mohou účastníci a účastnice svými reflexemi obohatit navzájem.

PŘÍLOHA 1

Role v komunitě (upravte dle potřeby)

KVĚTA DUHOVÁ 40 let, matka Otakara Zahradnice, předsedkyně místního spolku na ochranu pramenů a studánek.	JULIE DUHOVÁ 45 let, matka Matěje Lékárnice, zajímá se o přírodní léčitelství.
OTAKAR DUHA 19 let, syn Květy a bratranec Matěje Jezdí s obecním traktorem, vypomáhá v zahradnictví.	MATĚJ DUHA 25 let, syn Julie Stará se o rozvod vody z pramene do domácností.
VILÉM NÁDHERNÝ 54 let, otec Davida Projektant, navrhuje rozvody vody do domácností, stará se o místní kořenovou čistírnu odpadních vod.	DAVID NÁDHERNÝ 30 let, syn Viléma a Leokádie Rybář, úlovky prodává ve vlastním obchůdku na náměstí.
LEOKÁDIE NÁDHERNÁ 55 let, žena Viléma Vědkyně. Zkoumá léčebné účinky pramenité vody.	JAN NÁDHERNÝ 48 let, bratr Viléma Místní hasič a strážník. Pravidelně také čistí okolí pramene.
DANA KOŘENOVÁ 18 let, sestra Julie Právě dokončila školu. Chtěla by dále studovat a stát se zvěrolékařkou.	JULIE KOŘENOVÁ 20 let, dcera Anety, Programátorka, zajímá se o vše kolem počítačů a IT.
ANETA KOŘENOVÁ 45 let, matka Dany a Julie Provozuje místní lázně, kam lidé z komunity chodí relaxovat.	ALŽBĚTA NOVÁ 40 let, partnerka Anety Učitelka v místní škole. Ve volném čase vyrábí sýry z kravského a kozího mléka z otcovy farmy.
LEOPOLD NOVÝ 63 let, otec Alžběty Farmař, pěstuje obilí a zeleninu, chová krávy a ovce.	FILIP NÁDHERNÝ 45 let, bratr Viléma Kavárník, provozuje kavárnu s cukrárnou, kde organizuje koncerty a výstavy.
ANETA DUHOVÁ 68 let, matka Květy a Julie Překladatelka a kronikářka. Umí několik cizích jazyků, dříve hodně cestovala.	

PŘÍLOHA 2

T graf

Proč komunitu přijmout?	Proč komunitu nepřijmout?

IV. ODKAZY NA DALŠÍ ZDROJE

V následující kapitole jsme připravili přehled zajímavých odkazů, které by pro vás mohly být využitelné. Buď jako zdroje informací či perspektiv, nebo pro další pedagogickou práci. Zatímco první část je zaměřená informačně, další obsahuje odkazy na již existující metodiky či aktivity. V poslední části pak najdete odkazy na příběhy, fotky, videa, obrázky či články, se kterými můžete při vašich programech pracovat, použít je jako zdroje pro vaše vlastní aktivity.

Není-li uvedeno jinak, jsou všechny zdroje v češtině.

Informační zdroje

Na těchto stránkách naleznete osvětlení pojmů a základní statistiky, ale i články zasazující data do souvislostí.

A jako azyl, Ž jako Ženevská úmluva. Demagog.cz sestavil „abecedu migrace“

Slovníček základních pojmů, které se dotýkají migrace.

Demagog.cz (2015): A jako azyl, Ž jako Ženevská úmluva. Demagog.cz sestavil „abecedu migrace“. Dostupné z: <http://demagogcz.blog.ihned.cz/cr-64582160-abeceda-migrace#abc> (cit. 12. 3. 2016).

Informační minimum: Česko a migrace

Vysvětlení některých frekventovaných pojmů a stručný výčet hlavních bodů Strategie migrační politiky ČR. Informace byly poskytnuty Ministerstvem vnitra ČR.

HateFree Culture (2015): Informační minimum: Česko a migrace. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/clanky/1172-cesko-a-migrace> (cit. 12. 3. 2016).

Azyl, migrace a integrace

Téma migrace zpracované na webu Ministerstva vnitra ČR. Přináší informace o azylu a uprchlictví, azylu v Evropské unii, řízení o udělení mezinárodní ochrany, pobytu v azylovém zařízení, nezletilých bez doprovodu, informacích o zemích původu, Dublinském systému, přesídlovacím programu, zpracování a ochraně osobních údajů.

MV ČR (2008): Azyl, migrace a integrace. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx> (cit. 13. 3. 2016).

Často kladené dotazy o uprchlících a migraci

Základní informace a data týkající se uprchlictví a migrace.

[Člověk v tísni](#) (nedat.): Často kladené dotazy o uprchlících a migraci. Dostupné z: <https://www.clovekvstisni.cz/cs/clanky/casto-kladene-dotazy> (cit. 12. 3. 2016).

Statistiky: Mezinárodní ochrana

Statistické zprávy o žadatelích a žadatelkách o mezinárodní ochranu, azylantech a azylantkách.

MV ČR (nedat.): Statistiky: Mezinárodní ochrana. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> (cit. 13. 3. 2016).

Český statistický úřad

Data k tématu podle vybraných ukazatelů. Kolik lidí žádá ČR o mezinárodní ochranu a kolik lidí získá azyl v ČR? Kolik lidí získává ročně státní občanství ČR? Jaký je počet cizinců a cizinek v evropských zemích? Jaký podíl na obyvatelstvu tvoří?

Český statistický úřad (nedat.). Dostupné z: <https://www.czso.cz/> (cit. 15. 3. 2016).

Mid-Year Trends 2015 (anglicky)

Zpráva shrnující statistická data týkající se pohybu uprchlíků a uprchlic za první polovinu roku 2015.

UNHCR (2015): Mid-Year Trends 2015. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/56701b969.html> (cit. 13. 3. 2016).

UNHCR Statistic: The World in Numbers (anglicky)

Statistická databáze, ve které je možné sledovat údaje týkající se uprchlíků/ic, žadatele/k o azyl, IDPs, lidí, jež se vrátili do svých domovů, osob bez státního příslušenství aj.

UNHCR (nedat.): UNHCR Statistic: The World in Numbers. Dostupné z: <http://popstats.unhcr.org/en/overview> (cit. 13. 3. 2016).

UNHCR – Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean (anglicky)

Stránka Vysokého komisariátu OSN pro uprchlíky s mnoha daty a analýzami k situaci ve Středozeří a na balkánské cestě do Evropy.

UNHCR (2016): Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean. Dostupné z: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> (cit. 12. 3. 2016).

Migration Flows (anglicky)

Mapa ilustrující pohyby uprchlíků a uprchlic do Evropy a další související data.

Huber, A. (2015): Migration Flows – Europe. Dostupné z: <http://migration.iom.int/europe/> (cit. 14. 3. 2016).

Compilation of available data and information (anglicky)

Souhrnná data za rok 2015 o lidech přicházejících do Evropy.

IOM (2015): Compilation of available data and information. Dostupné z: <http://doe.iom.int/docs/Flows%20Compilation%202015%20Overview.pdf> (cit. 13. 3. 2016).

The flow towards Europe (anglicky)

Vizuální znázornění odkud a kam se lidé přesouvají, animováno v čase.

Saarinen V., Ojala J. (2016): The flow towards Europe. Dostupné z: <http://www.lucify.com/the-flow-towards-europe/> (cit. 12. 3. 2016).

Infografika: Uprchlíci a čísla

Kolik uprchlíků a uprchlic přišlo do Evropy a Česka v posledních letech? Kolik je u nás za letošek žádostí o azyl a jaké jsou nejčastější trasy do Evropy po moři? Čtveřice přehledných infografik s konkrétními daty.

HateFree Culture (2015). Infografika: Uprchlíci a čísla. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/analyzy/1129-infografika-uprchlici-a-cisla> (cit. 14. 3. 2016).

Instituce a organizace v ČR

Rozcestník na státní i nestátní instituce a organizace, které věnují otázkám migrace a integrace.

MigraceOnline.cz (nedat.): Instituce a organizace v ČR. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/uzitecne-zdroje/institutions-and-organizations-in-cze-3> (cit. 15. 3. 2016).

Mezinárodní organizace pro migraci

Stránky Mezinárodní organizace pro migraci – International Organization for Migration (IOM): mezinárodní organizace s hlavním sídlem v Ženevě. Klíčovou aktivitou jsou programy na přesídlení uprchlíků a uprchlic. Ročně jsou za asistence IOM přesídleny desetitisíce lidí z míst ohrožených ozbrojeným konfliktem, humanitární krizí nebo přírodní katastrofou do hostitelských zemí.

IOM (nedat.). Dostupné z: <http://www.iom.cz/vod> (cit. 15. 3. 2016).

Lidé v pohybu

Speciál k tématu uprchlictví na portále datové a kontextové žurnalistiky.

Datová a kontextová žurnalistika (nedat.): Lidé v pohybu. Dostupné z: <http://www.datovazurnalistika.cz/category/specialy/lide-v-pohybu/> (cit. 15. 3. 2016).

Respekt: Exodus

Speciál týdeníku Respekt věnovaný uprchlické krizi. Cílem je přispět k lepší orientaci české společnosti. Všechny články jsou odemčené.

Respekt.cz (nedat.): Exodus. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/politika/exodus> (cit. 15. 3. 2016).

Proč utíkají?

Popis situace v pěti afrických zemích, ze kterých přichází část uprchlíků a uprchlic. Doplněný mnoha grafy a faktickými informacemi.

Novotný, P. a kol. (nedat.): Proč utíkají? Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/afrika/zprava/proc-utikaji-profil-y-peti-africkych-zemi-z-nichz-do-eu-prislo-nejvice-uprchliku--1543349> (cit. 12. 3. 2016).

Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts (anglicky)

Článek BBC obsahující přehledné grafy a mapy shrnující informace o lidech v pohybu v Evropě. Vysvětlení uprchlické krize v sedmi bodech. Odkud uprchlíci a uprchlice utíkají, do kterých zemích přichází, jak se dostávají do Evropy, které evropské státy jsou nejvíce zasaženy, jak se Evropa brání, kolik žádostí k azylu je schváleno a jak nebezpečná je tahle cesta za lepším životem.

BBC (2016): Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> (cit. 12. 3. 2016).

The Global Refugee Crisis, Region by Region (anglicky)

Článek se zabývá uprchlickou situací na Balkáně, Středním východě, jihovýchodní Asii, ve východní Evropě a ve státech u Středozemního moře.

Boehler, P., Pecanha, S. (2015): The Global Refugee Crisis, Region by Region. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/interactive/2015/06/09/world/migrants-global-refugee-crisis-mediterranean-ukraine-syria-rohingya-malaysia-iraq.html?action=click&contentCollection=World&module=RelatedCoverage®ion=Marginalia&pgtype=article&r=0> (cit. 14. 3. 2016).

What's Behind the Surge in Refugees Crossing the Mediterranean Sea (anglicky)

Článek za pomoci konkrétních dat popisuje situaci lidí prchajících z Afriky do Evropy.

Almukhtar, S. a kol. (2015): What's Behind the Surge in Refugees Crossing the Mediterranean Sea. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/interactive/2015/04/20/world/europe/surge-in-refugees-crossing-the-mediterranean-sea-maps.html> (cit. 15. 3. 2016).

ReliefWeb (anglicky)

ReliefWeb poskytuje spolehlivé a aktuální informace zaměřené na globální krize a humanitární katastrofy.

ReliefWeb.int (nedat.). Dostupné z: <http://reliefweb.int/> (cit. 15. 3. 2016).

Kolik nás stojí „pevnost Evropa“

Pokročilejší materiál s obsáhlými daty věnující se nákladům, které jsou spojeny s utěsněním hranic před uprchlíky a uprchlicemi. Patnáct novinářů z devíti zemí pátralo po tom, jak protiimigrační opatření Evropské unie fungují, kdo na nich profituje – a kdo na ně doplácí.

Cibulka, J., Šulek, M., Kočí, P. (nedat.): Kolik nás stojí „pevnost Evropa“. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data_zprava/1502982 (cit. 12. 3. 2016).

Jak změna klimatu, sucho a pšenice ovlivňují válku v Sýrii

Pšenice je jedna z nejžádanějších plodin v této zemi a kvůli nepříznivým podmínkám, jako je sucho, se stala vzácnou. V článku se dozvíme, na co všechno má neúrodná půda dopad a jak souvisí s válkou v Sýrii, ze které lidé prchají.

Čuřík, J. (2013): Jak změna klimatu, sucho a pšenice ovlivňují válku v Sýrii. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/jak-zmena-klimatu-sucho-a-pšenice-ovlivnuji-valku-v-syrii-pmn-/tema.aspx?c=A131026_091253_pozice_136872 (cit. 12. 3. 2016).

Realita za výrobou nenávisti

Širší souvislosti tématu uprchlictví – hrozba islamizace evropské společnosti, srovnání výdajů na zajištění uprchlíků s šedou ekonomikou, předraženými zakázkami a daňovými úniky, složení uprchlíků žádajících v ČR o azyl, odpovědnost „západní společnosti“ za situaci, jejíž důsledkem uprchlictví je.

Ridvanová, J. (2015): Realita za výrobou nenávisti. Dostupné z: <http://a2alarm.cz/2015/04/realita-za-vyrobu-nenavisti/> (cit. 15. 3. 2016).

Za zdmi pevnosti Evropa

Podrobněji rozpracované reakce na mýty či obavy spojené s uprchlictvím od Lenky Šafránkové-Pavličkové, která se tématům uprchlictví a migrace dlouhodobě věnuje v rámci doktorandského studia i prakticky v rámci NESEHNUTÍ.

Šafránková-Pavličková, L. (2015): Za zdmi pevnosti Evropa. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/20649-za-zdmi-pevnosti-evropa> (cit. 15. 3. 2016).

Data místo dojmů aneb jak pracují čeští docenti islamofobie

Článek shrnuje na jednom místě fakta k mýtům, které v této problematice nejčastěji zaznívají. Je doplněn fotkami, grafy a statistikami. Jaký mají postoj státy EU a je v pořádku „obětovat“ dvě země na úkor udržení současné Evropy?

Bouška, J. (2016): Data místo dojmů aneb jak pracují čeští docenti islamofobie. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/politika/data-misto-doymu-aneb-jak-pracuji-cesti-docenti-islamofobie> (cit. 14. 3. 2016).

Migrační manifest nevládních organizací pracujících s migranty v České republice 2015

Manifest členských organizací Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty v České republice. Formulují v něm své zkušenosti a postoje v oblasti migrace a integrace a migrační a integrační politiky.

Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR (2015): Migrační manifest nevládních organizací pracujících s migranty v České republice 2015. Dostupné z: <http://migracnimanifest.cz/cz/index.html> (cit. 15. 3. 2016).

Aktivity a jiné metodiky

V této části naleznete odkazy na jiné zdroje již hotových aktivit či celých metodik, a to jak z oblasti práce s kontroverzními tématy a postoji obecně, tak i pro inspiraci v tématu uprchlictví, migrace i multikulturní výchovy.

Council of Europe: Teaching Controversial Issue (anglicky)

Učitelská příručka pro rozvoj efektivního učení kontroverzních témat, která byla vytvořena ve spolupráci s účastníky a účastnicemi z Kypru, Irska, Černé Hory, Španělska a Velké Británie.

Kerr, D. (ed.), Huddleston, T. (ed.) (nedat.): Teaching Controversial Issue. Dostupné z: <http://pip-eu.coe.int/cs/web/portal/home> (cit. 13. 3. 2016).

Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství

Soubor těchto tří příruček poskytuje pedagogům a pedagožkám teoretickou přípravu realizace lekcí, jejichž témata jsou právě občanská angažovanost, extremismus a výchova k demokracii. Kromě teoretické přípravy pak poskytuje i zpracovanou metodiku a soubor aktivit.

Gabal, P. (ed.), Gabalová, D. (ed.), Zahradníková, M. (ed.) (2013): Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství – teoretická část. Dostupné z: http://www.moznosti-demokracie.cz/data/db/doc_file/16/6.pdf (cit. 15. 3. 2016).

Mrázová, L. (ed.), Skácelová, J. (ed.) (2013): Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství – metodická část. Dostupné z: http://www.moznosti-demokracie.cz/data/db/doc_file/8f/7.pdf (cit. 15. 3. 2016).

Mrázová, L. (ed.), Skácelová, J. (ed.) (2013): Demokracie versus extremismus. Výchova k aktivnímu občanství – aktivity a pracovní listy. Dostupné z: http://www.moznosti-demokracie.cz/data/db/doc_file/c9/8.pdf (cit. 15. 3. 2016).

Global citizenship in the classroom (anglicky)

Příručka pro učitele/ky a vzdělavatele/ky, jak realizovat ve třídě vzdělávání ke globálnímu občanství.

Oxfam GB (2015): Global citizenship in the classroom. Dostupné z: http://www.centreforglobaleducation.org/documents/Global_Citizenship_guide_for_Teachers_WEB.pdf (cit. 16. 3. 2016).

Jak víme, že to funguje?

Záměrem učitele/ky je přimět žáky a žákyně k tomu, aby dokázali o předkládaných informacích týkajících se aktuálního dění u nás i ve světě kriticky uvažovat, aby se dokázali na základě nich rozhodovat a podle svých možností jednali. Jejím cílem je stimulovat diskusi mezi žáky a žákyněmi a v ní prověřit, jaké zkušenosti už s tématem mají, jak o něm uvažují a jaký k němu mají postoj.

Hahnová Tučková, R., Skalická, P., Stará, J., Zemanová, B. (2015): Jak víme, že to funguje? Člověk v tísní, Praha.

Náš společný svět

Publikace pomáhá pedagogům a pedagožkám, kteří chtějí ve své výuce pracovat s tématy globálního rozvojového vzdělávání. Je věnována postojovým cílům ve výuce a dopadům, které má působení globálního rozvojového vzdělávání na postoje žáků a žákyň.

Skalická, P. (ed.), Blažková, B. (ed.) (2012): Náš společný svět. Dostupné z: http://varianty.cz/download/docs/68_na-s-spolec-ny-sve-t.pdf (cit. 12. 3. 2016).

Oxfam: Teaching Controversial Issue (anglicky)

Průručka vysvětluje, co jsou kontroverzní témata a proč bychom se jim měli ve vyučování věnovat. Zahrnuje též strategie, které pomohou učitelům a učitelkám zavést kontroverzní témata do jejich učebních plánů.

Oxfam (2006): Teaching Controversial Issue. Dostupné z:

<http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues> (cit. 13. 3. 2016).

Politika do školy patří

Průručka pro pedagogy a pedagožky, která má pomoci v orientaci při přípravě programů a diskuzí o politických, často i kontroverzních tématech. Nabízí tipy a aktivity které může pedagog/žka použít.

Matějka, O., Hotový, F. (2012): Politika do školy patří. Dostupné z: http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/COV2012-Politika_do_skoly_patri.pdf (cit. 12. 3. 2016).

Přemýšlíme o hodnotách

Průručka se zaměřuje na to, jak správně vést lekci o hodnotách – jak ji realizovat a jaké jsou cíle.

Pekárková, A. (2007): Přemýšlíme o hodnotách. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/11_1.pdf (cit. 15. 3. 2016).

Výuka demokracie

Knihla obsahuje sbírku 47 aktivit a modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a výchovu k lidským právům ve školách, ale i v neoficiálních vzdělávacích zařízeních. Tyto učební modely poskytují základní rámec k aktivaci žáků a žákyň a nabízejí příklady a cesty k pochopení obecných principů demokracie a lidských práv.

Gollob, R. (ed.), Krapf, P. (ed.) (2012): Výuka demokracie. Dostupné z: http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/COV2012-Vyuka_demokracie.pdf (cit. 15. 3. 2016).

All different – All equal (anglicky)

Nápady, zdroje, metody a aktivity k neformálnímu interkulturnímu vzdělávání pro mládež i dospělé

Brander, P. a kol. (2002): All different – All equal. Dostupné z: https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Education_Pack_en.pdf (cit. 16. 3. 2016).

Bohouš a dáša mění svět: Tváří v tvář migraci

Průručka dává učitelům a učitelkám podněty, jak pracovat s tématem migrace ve výuce. Přibližuje klíčové oblasti migračního procesu od minulosti po současnost včetně konkrétních zkušeností s migrací v českém prostředí. Skládá se z osmi faktografických kapitol, z nichž sedm doplňují krátké komiksy a návrhy aktivit.

Skalická, P. (ed.) a kol. (2015): Bohouš a Dáša mění svět: tváří v tvář migraci. Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/docs/1782_bad-migrace-web-fin-01.pdf (cit. 24. 3. 2016).

Diversity Toolkit

Metodika psaná pro skautské prostředí nabízí podněty, jak pracovat s rozmanitostí lidí a dětí. Přeloženo z anglického originálu.

Trojánek, P. (ed.), Masopust, V. (ed.) z angl. originálu (2012): Diversity Toolkit aneb jak na rozmanitost ve skautingu. Dostupné z: http://spv.skauting.cz/wp-content/uploads/2012/03/Diversity-toolkit-CZ_spv_2012-02.pdf (cit. 12. 3. 2016).

Hello Czech Republic – Doma v nové zemi

Metodická příručka je určena zejména pedagogům a pedagožkám ZŠ a SŠ, kteří pracují s tématy uprchlictví, identita, předsudky, stereotypy či zajištění bezpečného prostředí ve škole.

Procházková, L., Titěrová, K. (2015): Hello Czech Republic – Doma v nové zemi. Dostupné z: http://www.meta-ops.cz/sites/default/files/final_web_pirucka_hello_cr_o.pdf (cit. 12. 3. 2016).

Interkulturní vzdělávání I. (Příručka nejen pro středoškolské pedagogy)

Publikaci tvoří dvě části, teoretická a praktická. V první z nich najdete obecné informace o multikulturalismu, vysvětlení základních pojmů, didaktické kapitoly o cílech a metodách interkulturního vzdělávání včetně návrhů, jak realizovat výuku v prostředí českého středního školství. Teoretická část má poskytnout pedagogům a pedagožkám dostatečný odborný vhled do tematiky interkulturního vzdělávání před tím, než se rozhodnou realizovat interkulturně vzdělávací lekce.

Buryánek J. (ed.) (2002): Interkulturní vzdělávání I. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/publikace/54-interkulturni-vzdelavani> (cit. 16. 3. 2016).

Interkulturní vzdělávání II. (Doplňek k publikaci Interkulturní vzdělávání nejen pro středoškolské pedagogy)

Interkulturní vzdělávání II. má být praktickou pomůckou pro realizaci průřezového tématu Multikulturní výchova na středních školách. První, didakticky zaměřená část obsahuje metodické postřehy k interkulturnímu vzdělávání. Druhá část se věnuje tématům, která nebyla pojednána v prvním dílu publikace (gender, subkultury, česko-německé vztahy, pravicový extremismus). Každá kapitola je opět doplněna celou řadou metodických listů, námětů k aktivitám, hrám a diskuzím.

Buryánek J. (ed.) (2005): Interkulturní vzdělávání II. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/publikace/73-interkulturni-vzdelavani-ii> (cit. 16. 3. 2016).

Já a oni jsme my

Publikace vysvětluje pojmy předsudek, stereotyp, násilí z nenávisťi a efekt přihlížejícího. Vyučujícím nabízí metody a aktivity a navrhuje, jak pracovat se třídou a předcházet projevům nesnášenlivosti či šikany.

Holá, A. a kol. (2012): Já a oni jsme my. Dostupné z: <http://www.in-ius.cz/vzdelavame/vzdelavaci-materialy/ja-a-oni-jsme-my.html> (cit. 12. 3. 2016).

Jak rozumět mediálním sdělením o migraci

Příručka pro středoškolské učitele a učitelky obsahuje vedle zarámování České republiky do globální mapy mezinárodní migrace i přehled základního migračního pojmosloví a diskuzi mediálního diskurzu migračních témat v tuzemských médiích.

Freidingerová, T. a kol. (2015): Jak rozumět mediálním sdělením o migraci. Dostupné z: <http://varianty.cz/novinky/618-prirucka-jak-rozumet-mediálním-sdělením-o-migraci> (cit. 12. 3. 2016).

Jsme lidé jedné Země

Metodika projektu „Jsme lidé jedné Země“, který je zaměřen na prevenci rasismu a xenofobie prostřednictvím multikulturální výchovy a vzdělávání o migraci a migrantech žijících v ČR.

Hradečná, M., Tollarová, B. (ed.) (2011): Jsme lidé jedné Země. Metodika k projektu prevence rasismu a xenofobie. Dostupné z: <http://www.lidejednezeme.cz/project/results.aspx> (cit. 12. 3. 2016).

Máš zelenou!

Metodika vzdělávací hry Máš zelenou! úzce navazuje na problematiku mezikulturálního vzdělávání zejména na středních školách. Je psána tak, aby s ní mohli pracovat především sami studenti a studentky, kteří v rámci výuky dostanou prostor blíže se seznámit s tématem.

Husák, J. (2009): Máš zelenou! Dostupné z: <http://www.mezikulturndialog.cz/res/data/010/001235.pdf> (cit. 16. 3. 2016).

More than Culture (německy)

Příručka zaměřená na téma zacházení s rozmanitostí. Česká verze se připravuje.

Winkelman, A. S. (2014): More than Culture. Dostupné z: <https://www.jugendfuereuropa.de/ueber-jfe/publikationen/more-than-culture.3628/> (cit. 15. 3. 2016).

Nejen čísla

Publikace je vzdělávacím materiálem pro pedagogy a pedagožky o migraci a azylu v Evropské unii. Je navržena s úmyslem pomoci přimět mladé lidi ke kvalifikované diskuzi na toto téma. Je vhodná pro mladé lidi ve věku mezi 12 a 18 lety.

IOM, UNHCR (2009): Manuál pro učitele „Nejen čísla“: vzdělávací materiál týkající se migrace a azylu v Evropě. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/numbers-toolkit/Manuals/NJN-FINAL-CZ.pdf> (cit. 15. 3. 2016).

Příčiny a důsledky

Publikace zkoumá témata minulosti, jako jsou například migrace, otroctví, kolonizace apod., která mají významný přesah do současnosti a ovlivňují tak podobu dnešního světa.

Kryška, M. A. kol. (2015): Příčiny a důsledky. Arpok, Olomouc.

Rozumne o migrácii: manuál pre organizátorov verejných podujatí (slovensky)

Publikace je příručkou pro organizaci veřejných diskuzí od jejich plánování až po ukončení. Kromě postupu při organizování akcí manuál přibližuje téma migrace v kontextu veřejných diskuzí, které by mohly být klíčové při řešení této problematiky. Objasňuje základní pojmy, ale také otázky a dilemata, která jsou v současné krizi potřeba zvažovat.

CVEK, Slovenská debatná asociácia (2016): Rozumne o migrácii: manuál pre organizátorov verejných podujatí. Dostupné z: <http://cvek.sk/rozumne-o-migracii-manual-pre-organizatorov-verejnych-podujati/> (cit. 13. 3. 2016).

Safe Haven (anglicky)

Materiál britských skautek a Červeného kříže obsahující programy k tématu uprchlictví.

British Red Cross (2011): Safe Haven. Dostupné z: <https://www.girlguiding.org.uk/PDF/v13A%20SAFE%20HAVEN.pdf> (cit. 12. 3. 2016).

Výchova k toleranci hrou

V příručce je představeno asi 40 her a cvičení týkajících se problematiky tolerance. Jsou v ní uvedeny zejména původní hry vytvořené autory publikace. U her převzatých jsou uvedeny známé zdroje.

PDCS (2007), Výchova k toleranci hrou. Dostupné z: <http://www.pdcs.sk/sk/publikacie/vychova-k-tolerancii-hrou.html> (cit. 16. 3. 2016)

„Kdo a proč utíká“ a „Opouštím svůj domov“

Lekce s cílem pochopit základní terminologii spojenou s migrací a na základě konkrétních příběhů poskytnout vzhled do situace lidí, kteří utíkají před válkou a terorem. První určená pro 1. stupeň ZŠ, druhá pro 2. stupeň ZŠ.

Slámová, P. (2015): Opouštím svůj domov. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/20369/OPOUSTIM-SVUJ-DOMOV.html/> (cit. 12. 3. 2016).

Slámová, P. (2015): Kdo a proč utíká. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/20367/KDO-A-PROC-UTIKA.html/> (cit. 12. 3. 2016).

Kolik nás stojí migranti?

Lekce pro 2. stupeň základní školy poskytuje všeobecný přehled o migraci z ČR v historii i migraci do ČR po roce 1989. Přibližuje imigrační politiku České republiky a finanční zátěž přítomnosti cizinců v ČR pro český rozpočet.

Petříková, I. (nedat.): Kolik nás stojí migranti? Dostupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/kolik-nas-stoji-migranti> (cit. 12. 3. 2016).

Principy soužití s minoritami

Učební materiály zaměřené na principy soužití s minoritami. Zaměřují se na témata vztah k jinému, respekt k identitám, vzájemná komunikace a spolupráce, příčiny nedorozumění a zdroje konfliktů.

Centrum občanského vzdělávání (nedat.): Principy soužití s minoritami. Dostupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/teachingTopic/show/id/137> (cit. 15. 3. 2016).

Zdroje UNHCR pro učitele

Soubor různých aktivit a podkladů týkajících se tématu uprchlictví od Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Aktivity vedou k cíli pochopit některé složité procesy vedoucí k násilí a konfliktům, jež následně vyhánějí uprchlíky a uprchlice z jejich domovů a zemí původu. Dále se zaměřují na kultivaci postojů, jež vedou ke konstruktivnímu, aktivnímu a nenásilnému řešení konfliktů, a rozvíjí osobnostní a sociální dovednosti nezbytné pro respektování lidských práv.

UNHCR (nedat.): Výukové moduly. Dostupné z: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/obecne/zapojte-se/rikejte-o-nas-ostatnim/vzdelavaci-zdroje-pro-ucitele/vyukove-moduly.html> (cit. 12. 3. 2016).

Žirafa v nesnázích

Film a doprovodné lekce se zaměřují na porozumění důvodům migrace a širším souvislostem života imigrantů a imigrantek, vedou k tomu, nebýt lhostejný k lidem v obtížné situaci a respektovat odlišné kultury a tradice.

Hequet, P. (2007): Žirafa v nesnázích. Dostupné z: https://www.jsns.cz/cz/lessons/4/Zirafa_v_nesnazich.html?lessonID=2 & lesson=one (cit. 14. 3. 2016).

Materiály k použití v programech

V této části jsou odkazy na multimediální zdroje či články, které mohou sloužit jako doplnění vašich programů. Najdete zde konkrétní příběhy uprchlíků a uprchlic, obrázky, videa, komiksy i internetové aplikace. Databázi doplňují i články zaměřené na analýzu médií a série rozhovorů či textů věnujících se tématu z různých úhlů pohledu.

Příběhy uprchlíků

Portál Člověka v tísni s příběhy konkrétních uprchlíků.

Štefan, P. (nedat.): Příběhy uprchlíků. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/cs/clanky/pribehy-uprchliku> (cit. 16. 3. 2016).

A před námi je štěstí

Proč obyvatelé blízkovýchodních zemí prchají do Evropy a jak taková cesta může vypadat? Část osudu jednoho uprchlíka popsal německý reportér týdeníku Die Zeit a nafotil český fotograf Stanislav Krupař. Předstírali, že jsou sami běženci, a spolu s lidmi z válkou zmítané Sýrie se ocitli v rukou gangu pašeráků lidí.

Bauer, W. (2015): A před námi je štěstí. Dostupné z: <http://reportermagazin.cz/a-pred-nami-je-stesti/> (cit. 15. 3. 2016).

Stanislav Krupař: Přes moře s uprchlíky

Rozhovor o nové knize, pašerácích a o uprchlících s fotografem Stanislavem Krupařem, který se spolu s reportérem Wolfgangem Bauerem vydal na cestu se syrskými uprchlíky z Egypta do Evropy.

Nutil, P. (2015): Stanislav Krupař: Přes moře s uprchlíky. Dostupné z: <http://manipulatori.cz/stanislav-krupar-pres-more-s-uprchliky/> (cit. 15. 3. 2016).

Jak se zdolává Pevnost Evropa

Článek je rozsáhlou reportáží, která podrobně popisuje, jak probíhá proces po příplutí běženců k břehům Evropy skrze příběh stavebního inženýra Basila Sájida a jeho rodiny. Z jeho vyprávění jsou zřejmé i události, které k tomuto kroku vedly. Reportáž je doplněna autentickými fotografiemi.

Švehla, M., Jaroš, M. (2015): Jak se zdolává Pevnost Evropa. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/politika/jak-se-zdolava-pevnost-evropa> (cit. 13. 3. 2016).

Seznamte se s Danim

Profil syrského uprchlíka od českých dobrovolníků a dobrovolnic na řeckém ostrově Lesbos.

Czech team (2015): Seznamte se s Danim. Dostupné z: <https://www.facebook.com/notes/renata-blazek/seznamte-se-s-danim/1659468214293067> (cit. 15. 3. 2016).

Čtyři dny na srbsko-chorvatské hranici

Reportáž z dobrovolničení na srbsko-chorvatské hranici od jednoho z českých dobrovolníků.

Křivánek, M. (2015): Čtyři dny na srbsko-chorvatské hranici. Dostupné z: <https://www.facebook.com/notes/martin-křivánek/bapska-čtyři-dny-na-srbsko-chorvatské-hranici/10153334902048090> (cit. 15. 3. 2016).

Zo sveta do sveta: kniha multikultúrnych rozprávok (slovensky)

Knihla multikultúrnych pohádek. Pohádky a pověsti poskytli lidé žijící na Slovensku, kteří se narodili a vyrůstali v jiných zemích Afriky, Asie, Evropy a Latinské Ameriky. Zajímavé je, že v pohádkách a legendách z jiných zemí světa nacházíme stejné morální hodnoty a ctnosti – spravedlnost, pracovitost či česnost.

Mabena, S. (2013): Zo sveta do sveta: kniha multikultúrnych rozprávok. Dostupné z: http://www.intenda.sk/sites/default/files/UPLOAD/kniha_zo_sveta_do_sveta_text.pdf (cit. 13. 3. 2016).

Jsme pořád lidé? 18 obrazů utrpení od zavřených bran Evropy

Internetová obrazová galerie zachycuje chvíle, kdy uprchlíci a uprchlice různě po Evropě bojují o přežití. Fotografie v úvodní galerii slouží jako prokluky na širší obrazovou dokumentaci a rozvedení souvislosti vážících se k pořízeným fotografiím.

Kleknerová, Z., Žák, M., Kropáček, J., Jemelka, P., Novák, M., Vítková, K., Fendrychová, S. (2015): Jsme pořád lidé? 18 obrazů utrpení od zavřených bran Evropy. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/uprchlici-v-evrope/r-12011d84256211e5989d0025900fea04/> (cit. 13. 3. 2016).

Z Budapešti do Viedne s deťmi na pleciach. Tisíce utečencov na ceste (fotogaléria) (slovensky)

Fotogalérie s komentovaným úvodom o cestě uprchlíků a uprchlic z Budapešti do Vídně.

Benedikovič, T. (2015): Z Budapešti do Viedne s deťmi na pleciach. Tisíce utečencov na ceste (fotogaléria). Dostupné z: <https://dennikn.sk/232492/z-budapesti-do-viedne-s-detmi-na-pleciach-tisice-utecencov-idu-peso-200-kilometrov-fotogaleria/?ref=tit> (cit. 15. 3. 2016).

Fotogalerie ze srbsko-chorvatské hranice

Fotogalerie ze srbsko-chorvatské hranice od jednoho z českých dobrovolníků.

Michael D. (2015): The Refugees. Dostupné z: http://okamihu.cz/gallery/2015_refugees/ (cit. 15. 3. 2016).

Cartoon Movement (anglicky)

Sbírka různých ilustračních kreseb, lze ji filtrovat podle témat.

Cartoonmovement.com (nedat.). Dostupné z: <http://www.cartoonmovement.com/s?q=refugees> (cit. 15. 3. 2016).

Šádí

Film o kurdské dívce Šádí, která byla samotná poslána do Švédska, o jejím stesku po matce a osobní odvaze při přizpůsobování se novému světu. V metodice Hello Czech Republic je popis, jak s tímto filmem pracovat.

ADAMI FILMS, SVERIGES TELEVISION & DAGSLJUS (2016): Šádí. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=w6wkAUqqmag> (cit. 15. 3. 2016).

Putování s Carly

„Putování s Carly“ je krátký animovaný film a publikace s textem příběhu malého děvčátka, které samo hledá pomoc v cizích zemích. Slouží jako vzdělávací pomůcka, která seznamuje nenásilnou formou děti posledních ročníků mateřských škol a prvních až třetích tříd základních škol s osudy uprchlíků.

Fuchshuber, A. (1997): Carly. Dostupné z: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/obecne/zapojte-se/rikejte-o-nas-ostatnim/vzdelavaci-zdroje-pro-ucitele/detsky-koutek/putovani-s-carly.html> (cit. 15. 3. 2016).

#WithSyria (anglicky)

Krátké poetické video založené na grafikách Banksyho na podporu syrských obyvatel a obyvatel, kteří jsou zasaženi válkou a vyhnaní ze svých domovů.

WithSyria (2014): #WithSyria. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2VV0Cxdm7T8> (cit. 12. 3. 2016).

The European Refugee Crisis and Syria Explained

Video osvětlující uprchlickou krizi v Sýrii. Anglicky s českými titulky.

Kurzgesagt (2015): The European Refugee Crisis and Syria Explained. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?t=1&v=RvOnXh3NNgw> (cit. 15. 3. 2016).

Syrian Scouts find peace in the Australian Scouting Community (anglicky)

Rozhovor s dvěma skauty ze Sýrie, kteří odešli do Austrálie a přidali se k australským skautům.

ABC News Breakfast (2016): Syrian Scouts find peace in the Australian Scouting Community. Dostupné z: <https://www.facebook.com/breakfastnews/videos/10153541627468983/> (cit. 15. 3. 2016).

4 decades of refugee crises in 3 minutes (anglicky)

Třiminutové video s hudbou. Množství, délka a výška zvuku odpovídá množství uprchlíků/ic a délce cesty, kterou urazili. Vytvořeno s pomocí dat OSN o uprchlících/icích od roku 1975 do roku 2012. V levém horním rohu jsou pro každý rok uvedené tři údaje: světová populace, celkový počet lidí na útěku ve světě a počet zemí, kde počet uprchlíků/ic přesáhl 1 000.

Noack, R. (2015): 4 decades of refugee crises in 3 minutes. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/07/14/watch-4-decades-of-refugee-crises-in-3-minutes/> (cit. 13. 3. 2016).

The war in Syria explained in five minutes (anglicky)

Video publikované The Guardian shrnuje válečnou situaci v Sýrii v pěti minutách.

Liévano, W. (2015): The war in Syria explained in five minutes. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=K5H5w3_QTGo (cit. 12. 3. 2016).

Iraq Explained – – ISIS, Syria and War (anglicky)

Video v několika minutách shrnuje a jednoduše vysvětluje, kdo jsou ISIS, proč vypukla válka a jaké jsou její příčiny a cíle.

Kurzgesagt (2014): Iraq explained – – ISIS, Syria and war. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AQPIREDW-Ro> (cit. 14. 3. 2016).

Last Week Tonight with John Oliver: Migrants and Refugees (HBO) (anglicky)

Populární moderátor John Oliver komentuje ze svého pohledu situaci v Evropě, kde miliony migrantů a migrantek hledajících azyl čelí nepřátelství, rasismu a byrokratickým průtahům.

Last Week Tonight, HBO (2015): Last Week Tonight with John Oliver: Migrants and Refugees (HBO). Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=umqvYhb3wf4> (cit. 15. 3. 2016).

Jednou se zase setkáme, Sanam

Komiks o dospívajícím Hamidovi, který prchá z válečného Afghánistánu do Švédska, kde má začít nový život a čekat na příjezd matky a malé sestry. Příběh má školákům přiblížit situaci dětí na útěku. Vydal ho Úřad vysokého komisaře OSN. V metodice Hello Czech Republic je popis, jak s tímto komiksem pracovat.

Ekman, O., Bergting, P. (2015): Jednou se zase setkáme, Sanam. Dostupné z: http://data.idnes.cz/sou-bory/domaci/A160119_MBB_o28_FINAL_KOMIKS_WEB.PDF (cit. 15. 3. 2016).

What is the role of climate change in the conflict in Syria? (anglicky)

Jaká je role klimatických změn v konfliktu v Sýrii? V krátkém komiksu je ukázáno, jaký mělo sucho v Sýrii vliv na události v roce 2011 a jaké byly důsledky v následujícím roce.

Quin, A., Roche, J. (2015): What is the role of climate change in the conflict in Syria? Dostupné z: <http://www.upworthy.com/what-is-the-role-of-climate-change-in-the-conflict-in-syria?g=2> (cit. 12. 3. 2016).

My Life as a Refugee (anglicky)

Mobilní herní aplikace od UNHCR, která obsahuje tři příběhy, jejichž postavy, které jsou odděleny od svých rodin, prchají před pronásledováním nebo ozbrojeným konfliktem. Hráči/ky čelí řadě náročných rozhodnutí a nahodilých událostí v těchto situacích – pokouší se přežít, dostat se do bezpečí, sejít se s blízkými a znovu vybudovat jejich životy. Příběhy jsou postavených na reálných životních zkušenostech.

UNHCR (2012): My Life as a Refugee. Dostupné z: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.acw.refugee> (cit. 13. 3. 2016).

Bajka o tvarech

Vyžadování byť jen malé míry rozmanitosti v našem prostředí dělá obrovský rozdíl. Interaktivní hra se žlutými trojúhelníky a modrými čtverci ukazuje principy, na kterých funguje segregace.

Hart, V., Case, N. (nedat.): Bajka o tvarech. Dostupné z: <http://www.bajkaotvarech.cz/> (cit. 15. 3. 2016).

Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize (výzkumná zpráva)

Výzkumná zpráva analýzy mediálního pokrytí tzv. uprchlické krize v České republice, který proběhl na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Zpráva se zaměřuje na Českou televizi a TV Nova jako zástupce nezávislého a soukromého média. Studie zmapovala celkem 507 příspěvků v období od března do konce září roku 2015 a ukazuje na nich na jaký typ informací se média zaměřili a jaký nerefletovali.

Tkaczyk, M., Pospěch, P., Macek, J. (2015): Analýza mediálního pokrytí uprchlické krize (výzkumná zpráva). Dostupné z: https://www.academia.edu/19606917/Anal%C3%BDza_medi%C3%A1ln%C3%ADho_pokryt%C3%AD_uprchlick%C3%A9_krize_v%C3%BDzkumn%C3%A1_zpr%C3%A1va (cit. 15. 3. 2016).

Analýza dat z internetové diskuze o uprchlících

Rozbor internetové diskuze o uprchlících.

Pilnáček, M. (2015): Analýza dat z internetové diskuze o uprchlících. Dostupné z: <http://manipulatori.cz/analyza-dat-z-internetove-diskuze-o-uprchlicich/> (cit. 15. 3. 2016).

Hoax jako nástroj propagandy

Článek osvětluje, co to jsou hoaxy a kde se berou.

Nutil, P. (2015): Hoax jako nástroj propagandy. Dostupné z: <http://manipulatori.cz/hoax-jako-nastroj-propagandy/> (cit. 15. 3. 2016).

9 tipů, jak se nenechat napálit hoaxem

Článek od HateFree Culture, který poskytuje návody, jak se vyvarovat přijímání hoaxů. Ukazuje na 9 tipů, včetně konkrétních příkladů, jak hoaxy vznikají. Text tak ukazuje i profil člověka tvořícího hoaxy.

HateFree Culture (2014): 9 tipů, jak se nenechat napálit hoaxem. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/9-tipu-jak-se-nenechat-napalit-hoaxem> (cit. 13. 3. 2016).

NÁVOD: Jak ověřovat informace na internetu

Článek poskytuje návod, jak v záplavě informací pracovat s jejich ověřováním. Odkazuje na postupy ověřování fotografií, videí, článků a příběhů. V závěru nabízí rady, kam se obracet v případě, že jste svědkem šíření nepravdivých informací.

HateFree Culture (2015): NÁVOD: Jak ověřovat informace na internetu. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/blo/hoaxy/1285-navod-hoaxy> (cit. 13. 3. 2016).

Kdy má diskuze ještě smysl? Aneb jak se v diskuzích nenechat faulovat

Článek reagující na problematiku diskuzí. Text ukazuje na trhliny v komunikaci a rozvádí 18 komunikačních faulů, na které by si diskutující měli dávat pozor.

HateFree Culture (nedat.): Kdy má diskuze ještě smysl? Aneb jak se v diskuzích nenechat faulovat. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/co-delat-kdyz-argumentacni-fauly> (cit. 14. 3. 2016).

Rozumem strach z čertů nezaženeš

Text o tom, jak vzniká panika ve společnosti. Ilustruje to na paralelách se situací před druhou světovou válkou.

Lelović, P. (2015): Rozumem strach z čertů nezaženeš. Dostupné z: <http://sedesako.blogspot.cz/2015/09/rozumem-strach-z-certu-nezazenes.html> (cit. 15. 3. 2015).

Štefan Švec: Pravdoláskaři a fašouni. Nesmysly v debatě o uprchlících

Názorový rozbor české diskuze o migrační krizi. Pohled na jednotlivé strany sporu.

Švec, Š. (2016): Pravdoláskaři a fašouni. Nesmysly v debatě o uprchlících. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/salon/392029-stefan-svec-pravdolasakari-a-fasouni-nesmysly-v-debate-o-uprchlicich.html> (cit. 15. 3. 2016).

Stereotypy a stereotypizace jako téma mediální výchovy

Diplomová práce zaměřená na porozumění stereotypům v médiích, jejich důsledkům a procesu odmítnutí předsudečnosti. Nabízí také podněty pro práci s tématem v hodinách mediální výchovy.

Koutecká, D. (diplom. práce) (2016): Stereotypy a stereotypizace jako téma mediální výchovy. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/397891/fss_b/?lang=cs (cit. 12. 3. 2016).

Tomáš Halík: Desatero argumentů ke strachu z islámu

Článek českého teologa Tomáše Halíka s argumenty reagujícími na strach z islámu.

Halík, T. (2015): Desatero argumentů ke strachu z islámu. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/tomas-halik-desatero-argumentu-ke-strachu-z-islam-f8i-/forum.aspx?c=A151014_161009_pozice-forum_kasa (cit. 15. 3. 2016).

Máme s muslimy stejného boha?

Pohled Tomáše Halíka na vztah křesťanství a islámu.

Halík, T. (2015): Máme s muslimy stejného boha? Dostupné z: <http://www.katyd.cz/nazory/mame-s-muslimy-stejneho-boha.html> (cit. 15. 3. 2016).

Erazim Kohák: Uprchlíci? Konečně máme příležitost něco splatit

Filosof Erazim Kohák prožil většinu svého života jako politický uprchlík, byl členem exilového vedení ČSSD. V rozhovoru pro Deník Referendum říká: „Jedná se o náš charakter, zda chceme být národ velkorysý a sebevědomý, anebo národ bázlivý.“

Patočka, J. (2015): Erazim Kohák: Uprchlíci? Konečně máme příležitost něco splatit. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/21250-erazim-kohak-uprchlici-konecne-mame-prilezitost-neco-splatit> (cit. 15. 3. 2016).

Migranti jsou pro nás poslové špatných zpráv, říká slavný sociolog

Rozhovor se slavným britským sociologem polského původu Zygmuntem Baumanem.

idnes.cz (2015): Migranti jsou pro nás poslové špatných zpráv, říká slavný sociolog. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/zygmunt-bauman-rozhovor-sociolog-uprchlici-migrace-technologie-modernita-stesti-gjb-/veda.aspx?c=A150826_151023_veda_mla (cit. 15. 3. 2016).

Jak se šíří nenávisť: Případ Islám v ČR nechceme

Analýza šíření nenávisťných informací a projevů od hnutí Islám v ČR nechceme. Text ukazuje postupy, jak toto hnutí vybírá informace a jak je podává na facebookových stránkách. Jsou zde rozvedeny 4 typy předávaných informací, kterými jsou: pochvalné komentáře a informace o aktivitách zaměřených proti muslimům/kám, nepravdivé či překroucené informace spojené s muslimy/kami, pravdivé informace o převážně kriminálních nebo nemorálních událostech, teologické argumenty údajně dokazující zlou podstatu islámu.

Shanaáb, Š. (2015): Jak se šíří nenávisť: Případ Islám v ČR nechceme. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/politika/jak-se-siri-nenavist-pripad-islam-v-cr-nehceme> (cit. 13. 3. 2016).

Kdo jsou vlastně islamisté v Arabském jaru?

Článek ukazující, jaká úskalí s sebou nese používání termínu „islamista“.

Čejka, M. (2013): Kdo jsou vlastně islamisté v Arabském jaru? Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/kdo-jsou-vlastne-islamiste-v-arabskem-jaru> (cit. 15. 3. 2016).

Poznámky:

Lidé v pohybu

Metodika pro práci s kontroverzními tématy uprchlictví a migrace

Autorský tým NaZemi: Eva Malířová, Petra Frühbauerová, Kristýna Hrubanová, Džestr

Spolupracovali: Jan Kapitola, Martin Krivánek, Kateřina Šmajzrová

Autorky a autoři aktivit: Adam Čajka, Tomáš Čakloš, Džestr, Barbora Ficková, Petra Frühbauerová, Eliška Hanzlová, Kristýna Hrubanová, Jan Kapitola, Martin Krivánek, Lucie Kulhavá, Eva Malířová, Kateřina Šmajzrová, Helena Šnevejsová, Anna Týčová, Milan Vitek, Dan Vykoukal, Pavel Žalský

Grafická úprava a sazba: Marek Bárta

Korektury: Veronika Králová

Vydali Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s.

a NaZemi, z. s.

jako svou 302. publikaci

Praha 2016

Tisk Polygraf

ISBN 978-80-7501-098-8

Příručka vznikla v rámci projektu Skauti na Zemi, společného projektu Junáka – českého skauta a organizace NaZemi. Do něj jsou zapojeny i další skautské a globálně vzdělávací organizace ze Slovenska, Polska, Slovinska, Řecka, Velké Británie i Německa. Cílem projektu je posílit roli skautského hnutí v podpoře důstojného života, lidských práv, rovnosti a spravedlnosti ve světě. Usiluje o to, aby skauti a skautky vnímali svět celistvě a v souvislostech a aby díky tomu dokázali domýšlet dopady svého jednání. Věříme, že toto porozumění přispěje k zodpovědnějšímu rozhodování i chování každého z nás.

www.skautinazemi.cz

NaZemi je nevládní nezisková organizace, která hájí důstojné pracovní podmínky ve světě. Zaměřuje se na propojenost našeho spotřebního chování s problémy v tzv. rozvojových zemích a motivuje jednotlivce, firmy i státy přijmout za tyto problémy odpovědnost. Činí tak prosazováním odpovědnosti firem, podporou fair trade a propagací globálního rozvojového vzdělávání. To přispívá k pochopení souvislosti mezi vlastním životem a životem lidí v jiných částech světa. NaZemi jej realizuje skrz vzdělávací semináře pro pedagogy, metodické materiály a programy pro děti, a to v oblasti formálního i neformálního vzdělávání.

www.nazemi.cz

Junák – český skaut má více než 55 tisíc členů a je největší výchovnou organizací pro děti a mládež v Česku. Skauting je největší hnutí pro děti a mládež na světě – hlásí se k němu okolo 50 milionů dětí a mladých lidí ve 216 zemích světa. V Česku nabízí holkám a klukům dobrodružství a partu kamarádů ve více než 2 tisíce skautských oddílů po celé zemi.

www.skaut.cz

Vytvořeno s finanční podporou České rozvojové agentury v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce a s podporou Evropské unie. Obsah je zcela na zodpovědnosti NaZemi a nevyjadřuje stanovisko EU ani ČRA.

Lidé v pohybu

Uprchlíctví a migrace jsou témata, která jsou součástí naší každodennosti. S tématem lidí v pohybu se setkáváme v médiích, při diskuzích s přáteli i rodinou, na sociálních sítích i na řadě dalších míst. Tato metodická příručka si klade za cíl skrze podporu práce s tématy uprchlictví a migrace ilustrovat práci s kontroverzními tématy obecně. Opírá se o skautské hodnoty, je ale vedle skautských oddílů určena i všem ostatním pedagogům a pedagožkám formálního či neformálního vzdělávání.

Příručka obsahuje metodickou podporu, jak na kontroverzní témata – jaký typ programu zvolit, jak si poradit s rolí lektora/lektorky, jak podporovat rozvoj kritického myšlení i jak v programu pracovat s vedením diskusí a reflexí, organizací besed. Pro lepší orientaci v tématu shrnuje základní pojmy a předkládá materiály a odkazy, kde je možné získat informace a fakta o uprchlictví a migraci. Zejména ale přináší konkrétní náměty, hotové aktivity a programy i odkazy na jiné existující metodiky. Více aktivit a programů je možné najít na webu www.lidevpohybu.eu.

